Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P952

[Total No. of Pages : 4

[5856]-101

F.Y. B.Ed. (General)

101: CHILDHOOD & GROWING UP

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks and answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answer type questions carry five makrs and answers of the same are expected to be written in 130 to 150 words.***

munotes.in

Q1) What is Growth and development? Write the differences between growth and development. Explain principles of development. **[15]**

OR

What is mean by Heridity and environment? Explain importance of Heridity and environment in teaching learning process. **[15]**

Q2) Explain the concept of inclusive education How will you identify learning disabled student in your classroom? Write the characteristics of such student. What measures will you take to teach learning disabled students. **[15]**

OR

What is mean by individual differences? Explain the causes of individual differences with examples. How will you guide the student for their development by considering the concept of individual differences. **[15]**

Q3) What is mean by multiculturalism? Which differences occurs in students due to multiculturalism Explain which teaching strategies will you use in multicultural classroom? **[15]**

OR

What do you mean by learning styles? Explain the types of learning styles. What teaching strategies will you use to teach such students having different learning styles. **[15]**

Q4) Explain the meaning of cultural dimension on growing up w.r.t social values, customs, traditions, cultural institutions. **[15]**

OR

What are the types of mass media? What are the positive and negative effect of mass media on the development of the students? Elaborate. **[15]**

Q5) Answer the following (any four) : **[20]**

a) Explain the stages of development.

b) Suggest any five activities for moral development of the adolescent stage.

c) Write characteristics of creative learner.

d) Write the impact of internet on school students.

e) Explain the characteristics of Dictatorship government.

f) Write the characteristics of mental development of adolescent stage.

♣ ♣ ♣

munotes.in

Total No. of Questions: 5]

P952

[5856]-101

F.Y. B.Ed. (General)

101: CHILDHOOD & GOWING UP

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना:

1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
3) *15* गुणांच्या उत्तरासाठी शब्द मर्यादा *400* ते *425*.
4) *05* गुणांच्या उत्तरासाठी शब्द मर्यादा *130* ते *150*.

प्रश्न 1) वाढ आणि विकास म्हणजे काय? वाढ आणि विकासातील फरक लिहा. विकासाची तत्वे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अनुवंश आणि परिस्थिती म्हणजे काय? अनुवंश व परिस्थितीचे अध्ययन अध्यापनातील महत्त्व स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) 'समावेशक शिक्षण' संकल्पना स्पष्ट करा. तुमच्या वर्गातील अध्ययन. अक्षम विद्यार्थी तुम्ही कसे ओळखाल? या विद्यार्थ्यांची वैशिष्ट्ये लिहा. अध्ययन-अक्षम विद्यार्थ्यांना अध्यापन करताना तुम्ही कोणते उपाय योजाल? **[15]**

किंवा

व्यक्तिभेद म्हणजे काय? व्यक्तिभेदाची कारणे सोदाहरण स्पष्ट करा. व्यक्तिभेद संकल्पना विचारात घेऊन तुम्ही विद्यार्थ्यांच्या विकासासाठी त्यांना कशा प्रकारे मार्गदर्शन कराल? **[15]**

प्रश्न 3) बहुसांस्कृतिकता म्हणजे काय? बहुसांस्कृतिकतेमुळे विद्यार्थ्यांमध्ये कोणती भिन्नता आढळते? बहुसांस्कृतिक वर्गामध्ये अध्यापन करण्यासाठी कोणती कार्यनिती वापराल स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अध्ययन शैली म्हणजे काय? अध्ययन शैलीचे प्रकार स्पष्ट करा. तुमच्या वर्गातील भिन्न अध्ययन शैली असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना अध्यापन करण्यासाठी कोणत्या कार्यनिती तुम्ही वापराल? **[15]**

munotes.in

प्रश्न 4) सांस्कृतिक पैलूंचा अर्थ स्पष्ट करा. बालकावर सामाजिक मूल्य, परंपरा, प्रथा आणि सांस्कृतिक संस्था या सांस्कृतिक पैलूंचा होणारा परिणाम स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समुह संपर्क माध्यमांचे विविध प्रकार कोणते? समुह संपर्क माध्यमांचा विद्यार्थ्यांच्या विकासावर होणारा सकारात्मक व नकारात्मक परिणाम विशद करा. **[15]**

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतीही चार) **[20]**

अ) विकासाच्या अवस्था स्पष्ट करा.

ब) कुमारावस्थेतील विद्यार्थ्यांचा नैतिक विकास साधण्यासाठी कोणतेही पाच उपक्रम सूचवा.

क) सृजनशील विद्यार्थ्यांची वैशिष्ट्ये लिहा.

ड) शालेय विद्यार्थ्यांवर आंतरजालाचा (इंटरनेटचा) पडणारा प्रभाव लिहा.

इ) हुकूमशाही शासन प्रणालीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

फ) कुमारावस्थेतील मानसिक विकासाची वैशिष्ट्ये लिहा.

♣ ♣ ♣

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P953

[Total No. of Pages : 4

[5856]-102

First Year B.Ed. (General)

BED 102 : Contemporary Indian Education, Gender & Society

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) What is education? Explain the difference between informal & nonformal education. What will you do as a teacher to achieve aims of education? **[15]**

OR

Explain the concept of peer group and reference group with the help of definitions. Explain with five examples how peer group and referene group contribute to individual development. **[15]**

Q2) Explain the concept of social change with the help of definitions. Explain in detail any five social changes that have taken place in the field of education at present. **[15]**

OR

What are the different types of social change? Explain the statement 'Education is an important tool for social change' besed on the following points- **[15]**

a) Correlation between education and social change.
b) Curriculum
c) Curriculum activities
d) Role of a teacher

.

Q3) Explain the concept of gender with the help of definitions. What are the challeges of gender in equality? As a teacher how will you take efforts to bring gender sensitivity among student's explain it with examples. **[15]**

OR

Explain the difference between sex and gender. Explain the role of teacher in overcoming gender issues in school with the help of five examples.**[15]**

P.T.O.

munotes.in

Q4) Explain the concept of sustainable development with the help of definitions. Explain your contripution to sustainable development as a teacher based on five examples. **[15]**

OR

Explain educational thoughts of Dr. Ravindranath Tagore with the help of following points - **[15]**

a) Aims of Education

b) Teaching method

c) Discipline

d) Curriculum

e) Student

Q5) Write any four answers of the following : **[20]**

a) Write the effects of contemporary problems in Indian society on education system.

b) Write the advantages & disadvantages of digitalization in contemporary Indian society.

c) Explain the educational thoughts of Dr. Babasaheb Ambedkar.

d) Write the concept and characteristics of RTE 2009.

e) Write the characteristics of Rashtriy Ucchatar shiksha Abhiyan (RUSA) campaign.

f) Explain the elements of Social change.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P953

[5856]-102

First Year B.Ed. (General)

BED 102 : समकालीन भारतीय, शिक्षण, लिंगभाव आणि समाज

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना: *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

munotes.in

प्रश्न 1) शिक्षण म्हणजे काय? ते सांगून अनौपचारिक व सहज शिक्षण यातील फरक स्पष्ट करा. शिक्षणाच्या ध्येयपूर्तीसाठी एक शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? **[15]**

किंवा

समवयस्क गट आणि संदर्भ समूह गट या संकल्पना व्याख्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. समवयस्क गट आणि संदर्भ समूह गट व्यक्तीच्या विकासास कसे सहाय्य करते हे पाच उदाहरणांच्या सहाय्याने स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) सामाजिक बदलाची संकल्पना व्याख्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. सद्यस्थितीत शिक्षण क्षेत्रात घडून आलेले कोणतेही पाच सामाजिक बदल सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

सामाजिक बदलाचे वेगवेगळे प्रकार कोणते? 'शिक्षण हे सामाजिक बदलाचे एक महत्त्वपूर्ण साधन आहे' हे विधान खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) शिक्षण आणि सामाजिक बदलाचा सहसंबंध

ब) अभ्यासक्रम

क) अभ्यासपूरक उपक्रम

ड) शिक्षकाची भूमिका

प्रश्न 3) लिंगभाव संकल्पना व्याख्यां आधारे स्पष्ट करा. लिंगभाव असमानते बाबतची आव्हाने कोणती? एक शिक्षक म्हणून विद्यार्थ्यांमध्ये लिंगभाव समानतेबाबत संवेदनशीलता निर्माण करण्यासाठी, तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल ते उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

लिंग व लिंगभाव यातील फरक स्पष्ट करा. लिंगभेदाविषयी शाळेत निर्माण होणाऱ्या समस्या दूर करण्यासाठी शिक्षकाची भूमिका पाच उदाहरणांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 4) शाश्वत विकासाची संकल्पना व्याख्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. शाश्वत विकासासाठी तुम्ही एक शिक्षक म्हणून कोणते योगदान दयाल, ते पाच उदाहरणांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

डॉ. रविन्द्रनाथ टागोर यांचे शैक्षणिक विचार खालील मुद्दयांच्या आधारे सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

अ) शिक्षण विषयक ध्येये

ब) अध्यापन पध्दती

क) शिस्त

ड) अभ्यासक्रम

इ) विद्यार्थी

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : **[20]**

अ) भारतीय समाजातील समकालीन समस्यांचा शिक्षण व्यवस्थेवर झालेला परिणाम लिहा.

ब) समकालीन भारतीय समाजात डिजीटलायझेशन चे फायदे व तोटे लिहा.

क) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शैक्षणिक विचार स्पष्ट करा.

ड) शिक्षण अधिकार कायदा 2009 ची संकल्पना व वैशिष्ट्ये लिहा.

इ) राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियान (RUSA) ची वैशिष्ट्ये लिहा.

फ) सामाजिक बदलाचे घटक स्पष्ट करा.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P954

[Total No. of Pages : 4

[5856]-103

F.Y. B.Ed.(General)

BED : 103 : LEARNING AND TEACHING (Education)

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Word limit for questions of 15 marks is about 400-425 words.***
4) ***Word limit for questions of 5 marks is about 150-175 words.***
5) ***Students should strictly follow the words limit given.***

munotes.in

Q1) Explain Trial and Error theory of learning with respect to following points.

a) Need and importance

b) Laws of learning

c) Educational Implication **[15]**

OR

What is mean by learning? Explain the types of learning. How will you use these types of learning for effective teaching?

Q2) Explain Pavio's Dual conding theory with its merits and limitations. How will you use this theory in teaching and learning? **[15]**

OR

What is mean by constructivism? Explain Social Constructivism with the following points.

a) Concept

b) Characteristics

c) Educational Implications **[15]**

P.T.O.

Q3) How will you use the following methods of teaching for managing diversity in your classroom? Explain with examples.

a) Group Work

b) Project Work

c) Technology based Teaching **[15]**

OR

Which are the useful teaching skills in 21st Century? Explain the application of any two teaching skills with suitable examples. **[15]**

Q4) What are the models of teaching? Explain Advance Organiser Model with the help of following points.

a) Concept

b) Steps

c) Educational Implications **[15]**

OR

Explain team Teaching with respect to following points.

a) Concept

b) Characteristics

c) Merits and limitations

d) Educational Implications **[15]**

Q5) Answer the following questions (Any 4) **[20]**

a) Explain learning through observation with example.

b) Explain Mind Mapping with suitable examples.

c) What is teaching? Explain the levels of teaching.

d) What is effective teaching? Which are the parameters of effective teaching?

e) What is Unit Plan? How unit plan is important for your teaching subject?

f) What is Professional development? Explain 4 activities for professional development of teacher.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P954

[5856]-103

F.Y. B.Ed. (General)

BED : 103 : LEARNING AND TEACHING (Education)

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425 शब्द आहेत.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 150 ते 175 शब्द आहेत.
5) परीक्षार्थींनी शब्दमर्यादेचे बंधन पाळावे.

प्रश्न 1) अध्ययनाची प्रयत्न प्रमाद पद्धती खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) गरज आणि महत्व

ब) अध्ययनाचे नियम

क) शैक्षणिक उपयोजन **[15]**

किंवा

अध्ययन म्हणजे काय? अध्ययनाचे नियम स्पष्ट करा. या नियमांचा तुम्ही अध्ययन अध्यापनात प्रभावीपणे वापर कसा कराल?

प्रश्न 2) पॅव्हिओची द्वि-सांकेतिक उपपत्ती फायदे व मर्यादेसह स्पष्ट करा. या उपपत्तीचा तुम्ही अध्ययन अध्यापनात वापर कसा कराल? **[15]**

किंवा

ज्ञान रचनावाद म्हणजे काय? सामाजिक ज्ञानरचनावाद पुढील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्टये

क) शैक्षणिक उपयोजन

munotes.in

प्रश्न 3) वर्गातील विविधतेचे व्यवस्थापन करण्यासाठी शिक्षक म्हणून अध्यापनात तुम्ही खालील पद्धतीचा वापर कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

अ) गटकार्य

ब) प्रकल्प कार्य

क) तंत्रज्ञानाधिष्ठित अध्यापन **[15]**

किंवा

21 व्या शतकातील उपयुक्त अध्यापन कौशल्ये कोणती? कोणत्याही दोन अध्यापन कौशल्यांचे सोदाहरण स्पष्टीकरण करा.

प्रश्न 4) अध्यापनाची प्रतिमाने म्हणजे काय? अग्रत संघटक प्रतिमान खालील मुद्‌दयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) पायऱ्या

क) शैक्षणिक उपयोजन **[15]**

किंवा

सांघिक अध्यापन पुढील मुद्‌दयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्टये

क) फायदे व मर्यादा

ड) शैक्षणिक उपयोजन

munotes.in

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) निरीक्षणाद्वारे अध्ययन सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) योग्य उदाहरणासह मनोमापन स्पष्ट करा.

क) अध्यापन म्हणजे काय? अध्यापनाचे स्तर स्पष्ट करा.

ड) प्रभावी अध्यापन म्हणजे काय? प्रभावी अध्यापनाची परिमाणे कोणती?

इ) घटक नियोजन म्हणजे काय? तुमच्या विषयाच्या अध्यापनासाठी घटक नियोजन कसे महत्वाचे ठरते?

फ) व्यावसायिक विकास म्हणजे काय? शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकासासाठी चार उपक्रम स्पष्ट करा.

OOOO

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P955

[Total No. of Pages : 4

[5856]-104
F.Y. B.Ed. (General)
104 : ASSESSMENT & EVALUATION FOR LEARNING
(2015 Pattern)

Time :3 Hours] ***[Max. Marks : 80***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks of the answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Word limit for short answer questions is expected to be written in 130-150 words.***
5) ***Only single memory calculator is allowed.***

munotes.in

Q1) Write the importance of Dr. Benjamine Bloom's Revised Taxonomy of educational objectives. How will you attain the objectives in psychomotor domain from your day to day teaching. Explain with examples. **[15]**

OR

Write the criteria of a good learning experience. Explain the types of learning experience. Illustrate their use in teaching.

Q2) Write the aspects you will consider while preparing the blue print of the unit test. prepare a blue print for one unit from the school subject. Write the importance of the blue print. **[15]**

OR

What are the qualitative tools of evaluation. Write the merits and demerits of Rating scale & cheeklist. Develop a cheaklist for evaluating study habits of students in you class.

Q3) a) Explain the concept of Evaluation Rubric and develop evaluation Rubric for the evaluation of any classroom activity. **[7]**

b) Explain the concept of continuous comprehensive evaluation (CCE). How you will use this concept effectively in your classroom. **[8]**

OR

a) Explain the nature, merits & limitations of choice based credit system. (CBCS)

b) Explain importance of feedback in learning. How you will use this concept effectively in your class.

P.T.O.

Q4) a) From the following distribution compute mean using Assume mean method and interprete it. **[10]**

C.I.	80-84	75-79	70-74	65-69	60-64	55-59	50-54	45-49	40-44
f	05	04	06	03	04	07	03	05	03

b) Differentiate between percentile & percentile rank. Write its uses in the process of evaluation. **[5]**

OR

a) Compute quartile Deviation from the given distribution and interprete it.

C.I.	87-98	75-86	63-74	51-62	39-50	27-38	15-26	03-14
f	01	01	05	05	15	02	02	05

b) Explain negative skewness with diagram. What efforts you will take to minimise the negative skewness?

Q5) Write any four of the following: **[20]**

a) Explain the principles of evaluation.

b) Explain with example how you will use sociometric technique.

c) Write the uses of cumulative records to the teacher.

d) Explain the histogram & Polygon with figures.

e) Differentiate between Diagnostic test and achievement test.

f) Explain the types of Correlation with example.

✠ ✠ ✠

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P955

[5856]-104

F.Y. B.Ed. (General)

104 : ASSESSMENT & EVALUATION FOR LEARNING

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3* तास] [एकूण गुण : *80*

सूचना :-
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजव्या बाजूचे अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्नांसाठी *400* ते *425* शब्दांत उत्तरे अपेक्षित आहे.
4) लघुत्तरी प्रश्नांसाठी प्रत्येकी *130* ते *150* शब्दांत उत्तरे अपेक्षित आहे
5) फक्त साधे गणकयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.

प्र.1) डॉ. बेंजामिन ब्लूम यांच्या सुधारित शैक्षणिक उद्दिष्टांच्या श्रेणीबध्द् वर्गीकरणाचे महत्त्व सांगून त्यातील क्रियात्मक क्षेत्रातील उद्दिष्टांचा विकास दैनंदिन अध्यापनातून कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

चांगल्या अध्ययन अनुभवांचे निकष स्पष्ट करा. अध्ययन अनुभवांचे प्रकार सांगून त्यांचा अध्यापनातील उपयोग स्पष्ट करा.

प्र.2) संविधान तक्ता तयार करतांना कोणत्या बाबींचा विचार कराल ते लिहा. तुमच्या विषयातील एका घटकासाठी संविधान तक्ता तयार करून संविधान तक्त्याचे महत्त्व लिहा. **[15]**

किंवा

मूल्यमापनाची गुणात्मक साधने कोणती? पदनिश्चयन श्रेणी व पडताळा सूचीचे गुण दोष लिहा. तुमच्या वर्गातील विद्यार्थ्यांच्या अभ्यास सवयींचे मूल्यमापन करण्यासाठी पडताळा सूची तयार करा.

प्र.3) अ) मूल्यमापन प्रपत्र (Evaluation Rubric) ही संकल्पना स्पष्ट करा आणि तुमच्या वर्गामध्ये कोणत्याही एका उपक्रमाचे मूल्यमापन करण्यासाठी मूल्यमापन प्रपत्र तयार करा. **[7]**

ब) सर्वंकष सातत्यपूर्ण मूल्यमापन ही संकल्पना स्पष्ट करून ती तुम्ही प्रभावीपणे तुमच्या वर्गात कशी वापराल ते लिहा. **[8]**

किंवा

अ) निवड आधारित श्रेयांक प्रणालीचे (CBCS) स्वरूप फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.

ब) अध्ययनातील प्रत्याभरणाचे महत्त्व स्पष्ट करा. व ही संकल्पना तुम्ही तुमच्या वर्गात प्रभावीपणे कशी वापराल?

प्र.4) अ) खालील दिलेल्या वितरणावरून गृहीत मध्यमान पध्दतीने मध्यमान काढा व त्याचे अर्थ निर्वचन करा. **[10]**

वर्गांतरे	80-84	75-79	70-74	65-69	60-64	55-59	50-54	45-49	40-44
वारंवारिता	05	04	06	03	04	07	03	05	03

ब) शततमक व शततक्रम यातील फरक स्पष्ट करून त्याचे मूल्यमापन प्रक्रियेतील उपयोग लिहा. **[5]**

किंवा

अ) खालील वर्गांतर विभाजन सारणीवरून चतूर्थक विचलन काढून अर्थनिर्वचन करा.

वर्गांतरे	87-98	75-86	63-74	51-62	39-50	27-38	15-26	03-14
वारंवारिता	01	01	05	05	15	02	02	05

ब) ऋण विषमिततेची संकल्पना आकृतीसह स्पष्ट करा. व ती कमी करण्या करीता कोणते उपाय योजाल?

प्र.5) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) मूल्यमापनाची तत्वे स्पष्ट करा.

ब) समाजमिती तंत्राचा वापर तुम्ही कसा कराल ते उदाहरणासह स्पष्ट करा.

क) संकलित नोंदपत्रकाचा शिक्षकास होणारा उपयोग लिहा.

ड) स्तंभालेख व वारंवारिता बहुभूज आकृतीसह स्पष्ट करा.

इ) नैदानिक व संपादन चाचणीतील फरक स्पष्ट करा.

फ) सहसंबंधाचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.

✠ ✠ ✠

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P956

[Total No. of Pages : 4

[5856]-105

First Year B.Ed. (General)

105 : ADVANCED PEDAGOGY AND APPLICATION OF ICT

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Word limits for 15 marks questions is 400 to 425.*
4) *Word limits for 5 marks questions is 150 to 200.*

munotes.in

Q1) Explain three phases of Philip Jackson model. How will you use this model. While teaching in the school? Illustrate your answer by selecting suitable topic of your teaching subject. **[15]**

OR

Explain the steps of development of 'E' content with an appropriate example. How will you use advanced pedagogy for developing 'E' content. **[15]**

Q2) What is experiential learning? Explain the steps of experiential learning with an appropriate example. **[15]**

OR

Define 'Blended Learning'. Explain with suitable example. How will you use this approach while teaching in the secondary school. **[15]**

Q3) Discribe the use of ICT in **[15]**

a) Teaching-learning process

b) Educational administration

c) Evaluation.

OR

What qualities and skills essential for ICT teacher? As a teacher how will you develop these skills in your students? **[15]**

P.T.O.

Q4) What is a 'smart classroom'? What facilities are necessary for establishing a 'smart classroom'? What efforts will you take to establish a 'Smart classroom' in your school? **[15]**

OR

What are the different ICT supported strategies? Explain collaborative and co-operative learning strategies with appropriate examples. **[15]**

Q5) Write answers in Brief (any four) **[20]**

a) Explain importance of mooc in post pandemic era.

b) Write the features of webinar

c) What is 'm' learning?

d) Which precautions will you take to become net safety.

e) Write in brief 5 principles of Advanced pedagogy.

f) Explain the role of teacher in problem based teaching.

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P956

[5856]-105

First Year B.Ed. (General)

105 : ADVANCED PEDAGOGY AND APPLICATION OF ICT

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] [एकूण गुण : 80

सूचना :–
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्न 15 गुण व शब्दमर्यादा 400 ते 425.
4) लघुत्तरी प्रश्न 5 गुण व शब्दमर्यादा 150 ते 200.
5) परीक्षार्थ्यांनी शब्दमर्यादा पाळावी.

प्र.1) फिलिप जॅकसन प्रतिमानाच्या तीन पायऱ्या स्पष्ट करा. शालेय अध्यापनात या प्रतिमानाचा वापर तुम्ही कशा प्रकारे कराल? शालेय विषयातील कोणत्याही एका घटकाची निवड करून आपले उत्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

'इ' आशय विकसनाच्या पायऱ्या उदाहरणासह स्पष्ट करा. प्रगत अध्यापनशास्त्राचा 'इ' आशय विकसनासाठी तुम्ही कसा उपयोग कराल. **[15]**

प्र.2) अनुभवाधिष्ठीत अध्ययन म्हणजे काय? अनुभवाधिष्ठीत अध्ययनाच्या पायऱ्या योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

व्याख्या लिहा – 'संमिश्र अध्ययन' माध्यमिक शालेय अध्यापनात संमिश्र अध्यापन ही संकल्पना कशा प्रकारे वापराल हे सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.3) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचा पुढील क्षेत्रातील वापर स्पष्ट करा. **[15]**

अ) अध्ययन–अध्यापन प्रक्रिया

ब) शैक्षणिक प्रशासन

क) मूल्यमापन

किंवा

आय.सी.टी. (ICT) शिक्षकांसाठी आवश्यक गुणवैशिष्ट्ये व कौशल्ये कोणती? एक शिक्षक म्हणून ही कौशल्ये तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये कशी विकसित कराल? **[15]**

munotes.in

प्र.4) 'स्मार्ट क्लासरूम' म्हणजे काय? 'स्मार्ट क्लासरूम' तयार करण्यासाठी कोणत्या सोयी सुविधा असणे आवश्यक आहे? तुमच्या शाळेत 'स्मार्ट क्लासरूम' तयार करण्यासाठी तुम्ही काय प्रयत्न कराल? **[15]**

किंवा

विविध आय.सी.टी. (ICT) सहाय्यीत कार्यनिती कोणत्या? सहयोगी व सहकार्यात्मक अध्ययन कार्यनिती योग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) : **[20]**

अ) उत्तर करोना काळात मूक (MOOC) चे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) वेबिनारची वैशिष्ट्ये लिहा.

क) 'एम–अध्ययन' (M-Learning) म्हणजे काय?

ड) तुम्ही नेट सुरक्षित असण्यासाठी कोणती काळजी घ्याल?

इ) प्रगत अध्यापनशास्त्राची पाच तत्त्वे थोडक्यात स्पष्ट करा.

फ) समस्या आधारित अध्यापनामध्ये शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

munotes.in

P1431 [Total No. of Pages : 31

[5856]-S-106

F.Y. B.Ed. (General)

BED 106 : UNDERSTANDING DISCIPLINES AND SCHOOL SUBJECTS

(Any two from : Marathi, Hindi, English, Sanskrit, Urdu, History, Geography, General Science, Mathematics, Economics and Information and Communication Technology)

(2015 Pattern) (CBCS)

munotes.in

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P958

[Total No. of Pages : 19

[5856]-107

F.Y. B.Ed. (General)

107 : PEDAGOGY OF THE SCHOOL SUBJECTS

(Any two from : Marathi, Hindi, English, Sanskrit, Urdu, History, Geography, General Science, Mathematics, Economics & Information and Communication Technology)

(2015 Pattern) (Credit System)

Time :3 Hours] *[Max. Marks :80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Answers of the two subjects should be written on the separate answer sheets.*
3) *Figures to the right indicate full marks.*
4) *Write answers in about 400-425 words for 15 marks questions.*
5) *Write answer in about 150 words for 5 marks questions.*

munotes.in

सूचना :

1) *सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.*
2) *दोन विषयांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तर पत्रिकेत लिहा.*
3) *प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक पूर्ण प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.*
4) *15 गुणांच्या प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 400-425 शब्दांत लिहा.*
5) *5 गुणांच्या प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 150 शब्दांत लिहा.*

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

मराठी

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) मराठी अध्यापनात गद्य अध्यापनाच्या पद्धती कोणत्या? चर्चा पद्धतीचे गुण व दोष स्पष्ट करुन वर्गाध्यापनात चर्चा पद्धतीचा वापर कसा कराल ते लिहा. **[15]**

किंवा

मराठी अध्यापनाची विविध सूत्रे कोणती? मराठी अध्यापनात सूत्रांचे महत्त्व लिहा. कोणत्याही दोन सूत्रांचा भाषा अध्यापनात कसा वापर कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे अंतर्गत व बर्हिगत निकष स्पष्ट करुन तुम्ही अभ्यासलेल्या कोणत्याही एका इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकाचे परीक्षण लिहा. **[15]**

किंवा

मराठी भाषेच्या संरचनेचे महत्त्व स्पष्ट करुन मराठी भाषेची संरचना तयार करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) 'ताणतणावाचे समायोजन' हे जीवनकौशल्य विकसित करण्यासाठी पाच उपक्रम लिहा.

ब) मराठी शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

क) आशय विश्लेषणाची गरज व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ड) गद्य अध्यापनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

हिंदी

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) माध्यमिक स्तर पर हिंदी अध्यापन के उद्देश्य बताते हुए हिंदी विषय का अन्य विषयों के साथ समवाय स्पष्ट कीजिए। **[15]**

अथवा

हिंदी रचना अध्यापन का स्वरुप और आवश्यकता बताते हुए उनमें से किन्हीं तीन पद्धतियों को सोदाहरण स्पष्ट किजिए।

प्रश्न 2) हिंदी विषय की काल के अनुसार संरचना निकालते हुए किसी एक कक्षा का विश्लेषण अतरंग और बाह्यांग मुद्दो के आधार पर किजिए। **[15]**

अथवा

हिंदी विषय के निम्न अध्ययन संसाधन की संकल्पना, आवश्यकता एवं महत्व के आधार पर स्पष्टीकरण किजिए।

अ) हिंदी भाषा प्रयोगशाला

ब) परंपरागत अध्ययन

क) तंत्रज्ञान पर आधारीत अध्ययन

munotes.in

प्रश्न 3) संक्षेप में जवाब लिखिए। (किन्हीं दो) **[10]**

अ) भाषा शिक्षा के प्रमुख कौशल्य को स्पष्ट कीजिए।

ब) हिंदी विषय की पठन पद्धति के भेद को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।

क) केंद्रिय तत्व का महत्व स्पष्ट कीजिए।

ड) एक हिंदी अध्यापक के नाते हिंदी विषय अध्यापक के विशेष गुणों की चर्चा कीजिए।

Total No. of Questions : 3]

ENGLISH

[Max. Marks : 40

Q1) What is the scope of English Subject. Explain the correlation of English subject with science, History, Geography & Mathematics with examples. **[15]**

OR

Explain the concept of curriculum & syllabus. What are the methods of constructing curriculum? Which method will you opt for constructing the curriculum of English subject at secondary level in the present scenario. Explain with examples.

Q2) What are the different methods of teaching English? Which according to you is the best method? Why? Make a lesson plan for teaching any lesson of English by using that method. **[15]**

OR

What is listening? What are the advantages of listening? What efforts will you take to improve your students listening skill of English. Explain with examples.

Q3) Answer the following questions in short (Any two) : **[10]**

a) Write a short note on - English as a link language in India.

b) What is the importance of content analysis?

c) Do you agree with the view that structural approach is better than the traditional methods of teaching English. Give reasons to support your answer.

d) You are teaching English subject for 8th std. You found that some students handwriting of English is very bad. What remedies will you use to improve handwriting of your students?

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

SANSKRIT

[Max. Marks : 40

Q1) Explain the Criteria of an ideal Sanskrit textbook and on that basis analyse one textbook of Sanskrit at Secondary level. **[15]**

OR

What is a mean by Learning resource? Explain the need and Importance of Learning resources for Sanskrit.

Q2) Explain the Importance of teaching Sanskrit language. Explain the correlation of Sanskrit subject with History and Geography in Sanskrit language teaching? Explain it with suitable examples of secondary level. **[15]**

OR

What are different methods of teaching Sanskrit Subjects? How do you teach 'prose and subhashit' in Sanskrit to Class IXth? Explain it with suitable examples.

Q3) Answer the following questions in short. (Any - 2) **[10]**

a) Write down the problems in Sanskrit education.

b) Write nature of writing method in Sanskrit.

c) Write the characteristics of an ideal Sanskrit Teacher.

d) Briefly write the nature of Sanskrit curriculum and syllabus.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

संस्कृत

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) आदर्श संस्कृत पाठ्यपुस्तकाचे निकष सांगून त्या आधारे माध्यमिक स्तरावरील एका इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकाचे समीक्षण सोदाहरण विशद करा. **[15]**

किंवा

अध्ययन संसाधन म्हणजे काय? संस्कृत विषयासाठी अध्ययन संसाधनाची गरज व महत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) संस्कृत भाषा अध्यापनाचे महत्व सांगा संस्कृत भाषा अध्यापनात इतिहास आणि भूगोल विषयाचा समवाय कसा साधाल ? ते माध्यमिक स्तरावरील उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संस्कृत विषय अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? इयत्ता नववी ला संस्कृतमधील गद्य आणि सुभाषिले? या घटकाचे अध्यापन कोणत्या पद्धतीते कराल? ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही – 2) **[10]**

अ) संस्कृत शिक्षणातील समस्या लिहा.

ब) संस्कृत लेखन पद्धतीचे स्वरुप लिहा.

क) आदर्श संस्कृत शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

ड) संस्कृत विषयाच्या अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रमाचे स्वरुप थोडक्यात लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

URDU

Max. Marks : 40]

1. اُرڈوزبان کی تدریس کے اغراض ومقاصد لکھیے ۔اُردوزبان کے فروغ کے لیے آپ کن ہم نصابی سرگرمیوں کا انعقاد کرونگے ۔ **15**

OR

1. تدریس قواعد کے طریقے لکھیے ۔سیکنڈری سطح پر قواعد کی تدریس کو موثر ودلچسپ بنانے کے لیے آپ کن طریقوں کو اپناونگے ۔ **15**

2. کتاب کا تجزیہ کی اہمیت وضرورت لکھیے ۔ہشتم جماعت کی درسی کتاب کا تجزیہ کرتے ہوئے بیرونی واندرونی خوبیاں لکھیے ۔ **15**

OR

2. تدریس واکتساب میں تدریسی ذرائع کی اہمیت لکھیے ۔بحثیت معلم آپ اپنی تدریس کو دلچسپ بنانے کے لیے کن ذرائع تدریس کا استعمال کرونگے ۔ **15**

3. مختصر جواب لکھیے ۔(کوئی دو) **10**

i) اردوزبان کا دیگر مضامین سے ربط لکھیے ۔

ii) تدریس نظم کے دوطریقے واضح کیجیے۔

iii) اردولیبارٹری کی اہمیت وضرورت لکھیے ۔

iv) معلم اردو کی بنیادی خصوصیات لکھیے ۔

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

HISTORY

[Max. Marks : 40

Q1) Explain the meaning, nature and scope of the subject history. Explain the place of history in school curriculum with example. **[15]**

OR

Explain the methods of teaching History Explain the nature of discussion method. Explain the use of discussion method in teaching history at secondary level with example.

Q2) Explain the qualities of good history teacher. Suggest activities for quality enhancement of history teacher. **[15]**

OR

What is content analysis? What points will you consider for content analysis? Analyze the content of any one unit from History Subject.

Q3) Answer the following questions in short. (Any - 2) **[10]**

a) Explain the structure and importance of History Room.

b) Explain the merits and demerits of Dramtization method.

c) How will you inculcate Religious Tolerance value among your students through history teaching.

d) Importance of Technology based learning resources in history subject.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

इतिहास

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) इतिहासाचा अर्थ स्वरुप व व्याप्ती स्पष्ट करुन शालेय अभ्यासक्रमात इतिहासाचे स्थान स्पष्ट करा.**[15]**

किंवा

इतिहास अध्यापनाच्या विविध पद्धती सांगा चर्चा पद्धतीचे स्वरुप सांगा माध्यमिक स्तरावर चर्चा पद्धतीचा उपयोग सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) चांगल्या इतिहास शिक्षकाचे गुणवैशिष्ट्ये सांगा. इतिहास शिक्षकाच्या गुणवत्ता विकासासाठी कोणकोणते उपक्रम सुचवाल. **[15]**

किंवा

आशय विश्लेषण म्हणजे काय? आशय विश्लेषण करताना तुम्ही कोणते मुद्दे लक्षात घ्याल. इतिहास विषयातील एका घटकाचे आशय विश्लेषण करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही - 2) **[10]**

अ) इतिहास खोलीचे रचना व महत्व स्पष्ट करा.

ब) नाट्यीकरण पद्धतीचे गुण व दोष स्पष्ट करा.

क) इतिहास अध्यापनातून 'सर्वधर्मसहिष्णुता' हे मूल्ये तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये कशी रुजवाल?

ड) इतिहास विषय अध्यापनाचे तंत्रज्ञानावर आधारित साधनांचे महत्त्व

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

GEOGRAPHY

[Max. Marks :40

Q1) What is co-relation? What is the different types of co-relation? Explain the co-relation of Geography with Science and history with suitable examples.**[15]**

OR

What are the various teaching methods of Geography? Explain merits, demerits and Educational importance of the following methods of Geography with suitable examples.

a) Regional Method

b) Project Method

Q2) What is meant by text book? State the Internal and External aspects of text book analysis in detail. **[15]**

OR

Explain the essential qualities of Ideal Geography teacher as a Geography teacher how will you organised programme for the develop interest among the Geography subject.

munotes.in

Q3) Answer the following questions in short. (Any - 2) **[10]**

a) Write place of Geography in School Curriculum.

b) Write merits and demerits of Journey Method.

c) Explain any two core elements of teaching Geography with suitable examples.

d) Write the Importance of Geography Room.

Total No. of Questions : 3]

भूगोल

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) समवाय म्हणजे काय? समवायाचे विविध प्रकार सांगा भूगोल विषयाचा विज्ञान व इतिहास विषयाशी समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

भूगोल अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? खालील भूगोल अध्यापन पद्धतींचे गुण, दोष व शैक्षणिक महत्व सोदाहरण लिहा.

अ) प्रादेशिक पद्धत

ब) प्रकल्प पद्धत

प्रश्न 2) पाठ्यपुस्तक म्हणजे काय? पाठ्यपुस्तक विश्लेषणाचे अंतर्गत व बाह्य पैलू सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

भूगोल शिक्षकाला आवश्यक असणारी गुणवैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा भूगोल विषयाची आवड विकसित करण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते उपक्रम राबवाल?

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही – 2) **[10]**

अ) भूगोलाचे शालेय अभ्यासक्रमातील स्थान लिहा.

ब) प्रवास पद्धतीचे गुण व दोष लिहा.

क) कोणतेही दोन गाभाघटक भूगोल अध्यापनात कसे वापराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) भूगोल खोलीचे महत्व लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 3] **GENERAL SCIENCE**

[Max. Marks :40

Q1) What is textbook? What are the criteria of a good textbook of science? With the help of these criteria evaluate any one textbook of science of standard VI to X (6th to 10th) **[15]**

OR

What is correlation? Explain types of correlation. Illustrate the correlation of science with Geography and Mathematics with suitable examples.

Q2) Explain 'Experimental method' of science teaching with the help of following points. **[15]**

a) Nature

b) Steps

c) Merits

d) Demerits

e) Role of teacher

OR

With the help of suitable example explain steps of '5E' model of science teaching subject at the secondary level.

Q3) Answer the following questions in short (Any - 2) : **[10]**

a) Difference between curriculum and syllabus.

b) Explain types of Learning Resources.

c) Explain steps of Project Method.

d) Write importance of 'Content Analysis'.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

सामान्य विज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) पाठ्यपुस्तक म्हणजे काय? चांगल्या पाठ्यपुस्तकाची वैशिष्ट्ये कोणती? या वैशिष्ट्यांच्या आधारे इयत्ता सहावी ते दहावी (6th ते 10th) पर्यंतच्या कोणत्याही एका विज्ञान पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करा. **[15]**

किंवा

समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार स्पष्ट करा. विज्ञान विषयाचा भूगोल आणि गणित विषयांशी असणारा समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) विज्ञान अध्यापनाची 'प्रायोगिक पद्धती' खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) स्वरुप

ब) पायऱ्या

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भूमिका

किंवा

माध्यमिक स्तरावरील विज्ञान विषयातील एका उदाहरणासह '5E' प्रतिमानाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही – 2) **[10]**

अ) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक स्पष्ट करा.

ब) अध्ययन स्त्रोतांचे प्रकार स्पष्ट करा.

क) प्रकल्प पद्धतीच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

ड) आशय विश्लेषणाचे महत्व लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

MATHEMATICS

[Max. Marks :40

Q1) What is a text book? What are the qualities of good text book of Mathematics? Analyze any one text book of Mathematics. **[15]**

OR

What is 'Content analysis'? Explain the steps of content analysis for Mathematics subject. Explain with suitable examples.

Q2) Explain Inductive Deductive method of teaching Mathematics prepare a lesson plan for any one unit using Inductive deductive method. **[15]**

OR

What is meant by 'Learning Resources'? Explain any three Learning resources for teaching mathematics subject at secondary level.

Q3) Answer the following questions in short (Any - 2) : **[10]**

a) 'Mathematics must be a compulsory subject at secondary level. Justify the statement.

b) What is the need of Mathematics laboratory in the school?

c) Write the importance of Mathematics subject in daily life?

d) Write any 5 competencies of Mathematics teacher.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

गणित

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) पाठ्यपुस्तक म्हणजे काय? गणित विषयाच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाची वैशिष्ट्ये कोणती? गणिताच्या कोणत्याही एका पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करा. **[15]**

किंवा

आशय विश्लेषण म्हणजे काय? गणित विषयासाठी आशय विश्लेषणाच्या पायऱ्या उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) गणित अध्यापनाची 'उद्गामी–अवगामी' पद्धती स्पष्ट करा. उद्गामी अवगामी पद्धती वापरुन एका घटकांचे अध्यापन करण्यासाठी एका पाठाचे नियोजन तयार करा. **[15]**

किंवा

'अध्ययन स्त्रोत' म्हणजे काय? माध्यमिक स्तरावर गणित विषयाच्या अध्यापनासाठी कोणतेही तिन अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही – 2) **[10]**

अ) 'माध्यमिक स्तरावर गणित विषय अनिवार्यच असावा' विधानाचे समर्थन करा.

ब) शाळेमध्ये गणित प्रयोगशाळेचे महत्व स्पष्ट करा.

क) दैनंदिन जीवनात गणित विषयाचे महत्व स्पष्ट करा.

ड) गणित शिक्षकाची कोणतेही 5 गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

ECONOMICS

[Max. Marks :40

Q1) Explain the meaning and importance of a structure of economics subject. Prepare a structure of economics subject (any two branches). **[15]**

OR

Explain the concept of 'Life Skill'. As a teacher how will you inculcate them in students explain with examples.

Q2) Explain field visit method with the help of following points. **[15]**

a) Nature

b) Importance

c) Steps

d) Limitations

e) Teachers Role

OR

Explain the Concept, Nature and Scope of Economics. Explain the place of Economics at higher secondary level.

Q3) Answer the following questions in short (Any - 2) : **[10]**

a) Limitions of Observation Method.

b) Explain the concept and types of correlation with examples.

c) Write down the internal criterias of good economics textbook.

d) Explain the value 'Dignity of labour'. How will you inclucate this value among your students.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

अर्थशास्त्र

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) अर्थशास्त्र संरचनेचा अर्थ व महत्व स्पष्ट करा. अर्थशास्त्र विषयाची संरचना तयार करा. (कोणत्याही दोन शाखा) **[15]**

किंवा

जीवन कौशल्ये ही संकल्पना स्पष्ट करा. शिक्षक म्हणून विद्यार्थ्यांमध्ये त्यांची रूजवणूक कशी करावी ते सोदाहरण लिहा.

प्रश्न 2) क्षेत्रभट् पद्धतीचे सविस्तर स्पष्टीकरण खालील मुद्‌दयाच्या आधारे लिहा. **[15]**

अ) स्वरुप

ब) महत्व

क) टप्पे

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भुमिका

किंवा

अर्थशास्त्र विषयाची संकल्पना स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा. अर्थशास्त्र विषयाचे उच्च माध्यमिक स्तरावरील स्थान स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही – 2) **[10]**

अ) निरिक्षण पद्धतीच्या मर्यादा.

ब) समवायाची संकल्पना व समवायाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) अर्थशास्त्राच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे अंतर्गत निकष लिहा.

ड) 'श्रम प्रतिष्ठा' हे मूल्य स्पष्ट करून तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये हे मूल्य तूम्ही कसे रूजवाल.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY

[Max. Marks :40

Q1) Write the nature and scope of Information Communication Technology. How will you fulfill the objectives of Information Communication Technology at Secondary and higher secondary level from your teaching. **[15]**

OR

State the characteristics of subject ICT. which points will you consider for analyse ICT text book of any one Standard?

Q2) Explain the 'Web based teaching' with the reference to following points. **[15]**

a) Concept

b) Features

c) Advantages

d) Limitations

e) Educational Implication.

f) Teacher's role

OR

Write various pedagogy of ICT. State the characteristics of 5-E learning model and Computer Assisted Instruction (CAI).

Q3) Answer the following questions in short (Any - 2) : **[10]**

a) Explain the characteristics of ICT subject teacher.

b) Explain Online learning resources in ICT.

c) State five characteristics with example of unit of 'Internet' in classroom teaching.

d) Discribe 'project method'.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान विषयाचे स्वरूप व व्याप्ती लिहा. माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाची माध्यमिक व उच्चमाध्यमिक स्तरावरील उद्दिष्ट्ये तुम्ही तुमच्या अध्यापनातून कशी साध्य कराल? **[15]**

किंवा

ICT विषयाच्या पाठ्यपूस्तकाची वैशिष्ट्ये विषद करा. ICT विषयाच्या कोणत्याही एका इयत्तेचे पाठ्यपुस्तक विश्लेषण करताना तुम्ही कोणते मुद्दे विचारात घ्याल?

प्रश्न 2) वेब आधारित अध्ययन खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) उदाहरण

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शैक्षणिक उपयोजन

फ) शिक्षकाची भुमिका

किंवा

ICT च्या विविध अध्यापन पध्दती लिहा. 5 – ई अध्ययन प्रतिमान व संगणक सहाय्यक अनुदेशन यांचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही – 2) **[10]**

अ) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान विषय शिक्षकांची गुण वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) ICT विषयातील ऑन लाईन अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा.

क) इंटरनेट या घटकाच्या वर्गाध्यापनाची पाच उद्दिष्ट्ये स्पष्टीकरणासह लिहा.

ड) प्रकल्प पध्दती स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P959

[Total No. of Pages : 4

[5856]-201

S.Y.B.Ed. (General)

QUALITY & MANAGEMENT OF SCHOOL EDUCATION

(2015 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Word limit for questions of 15 marks is about 400-425 words.***
4) ***Word limit for question No. 5 marks is about 130-150 marks.***
5) ***Student should strictly follow the word limit.***

munotes.in

Q1) Explain the concept of 'Total Quality Management' How can supply Henry fayol's 14 principle for Total Quality Management of school. Explain it with example. **[15]**

OR

Explain concept of educational Management in detail explain the functions of educational Management explain peter Drucker's principle of Management.

Q2) What is mean by Leadership? Explain Autocratic and democratic type of leadership with following points. **[15]**

a) Concept b) Advantages c) Disadvantages

OR

What is preservice Training explain the need and objective of preservice Training? Which skills are developed by preservice training.

Q3) Explain in detail concept of wastage and stagnation. What are the causes of wastage & stagnation which measures would you suggest to iradicate problem of wastage and stagnation. **[15]**

OR

P.T.O.

What is school discipline? Prepare the code of conduct for students and teachers to maintain discipline.

Q4) What is school record? Explain various types of school records. What is importance of school record keeping in schools. **[15]**

OR

Give administrative setup of Maharashtra state. Explain functions of C.B.S.E. and I.C.S.E. Board.

Q5) Answer the following question (Any 4) **[20]**

a) Explain salient features of Educational Management.

b) What are needs of school accreditation.

c) Explain Role of Headmaster.

d) What is role of parent in child development.

e) Explain Importance of co-curricular activities.

f) Explain functions of N.C.T.E. (National council for teacher education)

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P959

[5856]-201

S.Y.B.Ed. (General)

QUALITY & MANAGEMENT OF SCHOOL EDUCATION

शालेय शिक्षणाची गुणवत्ता आणि व्यवस्थापन

(2015 Pattern) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :-
1) *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*
2) *उजवीकडील प्रश्नांचे अंक गुण दर्शवितात.*
3) *15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425 आहेत.*
4) *5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 150 ते 175 शब्द आहेत.*

प्रश्न 1) 'संपूर्ण गुणवत्ता व्यवस्थापन' संकल्पना स्पष्ट करा. संपूर्ण गुणवत्ता व्यवस्थापनासाठी हेरी फेयॉल यांच्या 14 तत्वे वापर कसा कराल हे सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

'शैक्षणिक व्यवस्थापन' संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा शैक्षणिक व्यवस्थापनाची कार्ये स्पष्ट करा. पीटर डूकरे यांची व्यवस्थापनाची तत्वे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) 'नेतृत्व' संकल्पना स्पष्ट करा. एकाधिकारशाही नेतत्त्व व लोकशाही नेतत्त्व खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) फायदे

क) तोटे

किंवा

सेवापूर्व प्रशिक्षण म्हणजे काय? सेवापूर्व प्रशिक्षणाची गरज व उद्दिष्टे स्पष्ट करा. सेवापूर्व प्रशिक्षणातून शिक्षकाची कोणती कौशल्ये विकसित होतात.

प्रश्न 3) स्थगन व गळतीची समस्या सविस्तर स्पष्ट करा. स्थगन व गळतीची कारणे कोणती स्थगन व गळती थांबविण्यासाठी शाळेत कोणत्या उपाययोजना कराल? **[15]**

किंवा

'शालेय शिस्त' म्हणजे काय? शालेय शिस्त राखण्यासाठी विदयार्थी व शिक्षक यांच्यासाठी नियमावली तयार करा.

प्रश्न 4) 'शालेय दफ्तर' म्हणजे काय? शालेय दफ्तराचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. शालेय दफ्तर सांभाळून ठेवण्याचे महत्व स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

राज्य शैक्षणिक प्रशासनाचा आराखडा स्पष्ट करा. C.B.S.E. व I.C.S.E.बोर्डाची रचना व कार्य स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. (कोणत्याही 4) **[20]**

अ) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची वैशिष्टये स्पष्ट करा.

आ) शालेय अधिस्विकृतीची गरज स्पष्ट करा.

इ) मुख्याध्यापकांची भूमिका स्पष्ट करा.

ई) बालकाच्या विकासात पालकाची काय भूमिका आहे?

उ) सविस्तर स्पष्ट करा – अभ्यासपूरक कार्यक्रमांचे महत्व.

ए) एन. सी. टी. ई. (नॅशनल कौन्सिल फॉर टीचर एज्युकेशन) कार्य स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P960

[Total No. of Pages : 4

[5856]-202

S.Y.B.Ed. (General)

202: KNOWLEDGE AND CURRICULUM AND LANGUAGE ACROSS CURRICULUM

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Essay type questions carry fifteen marks answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words each.*
4) *Short answer type questions which carry five marks should be answered in about 150-175 words each.*
5) *Write in Neat and legible handwriting.*

munotes.in

Q1) Explain the role of teacher in modern child centered education in the context of - **[15]**

a) Learning through activity

b) Learning through discovery

c) Learning through dialouge

OR

What is 'data' Explain the similarity and difference between knowledge, information and skill with the help of examples. **[15]**

Q2) Explain the Tyler Model of curriculum development with reference to following points. **[15]**

a) Planning of curriculum

b) Curriculum design

c) Curriculum trasaction

OR

State the concept and meaning of curriculum. Explain types of curriculum with suitable examples. **[15]**

P.T.O.

Q3) What are the aims of education according to Dr. Babasaheb Ambedkar. Explain with examples how they are reflected through the current education policies. **[15]**

OR

Explain with suitable example how the values included in the Indian constitution have been reflected through the curriculum of the secondary education, with the help of any three values. **[15]**

Q4) Explain the concept and importance of 'Language across the curriculum' (LAC) How should a teacher make use of the concept of 'LAC' While teaching his own subject in the class. **[15]**

OR

What is language? Explain the following concepts of the language with suitable examples.

a) Home language

b) School language

c) Standard language and diatects

d) Foreign language

Q5) Answer the following in brief (Any four) **[20]**

a) Steps of the 'scientific method' of creation of knowledge.

b) Relevance of the concept of 'Basic Education' in the current context.

c) Distinguish between HildaTaba and Ralph Tyler model of curriculum development.

d) Write any five activities to develop the vocabulary of the student.

e) What are the barrier in language learning if school language is different from home language?

f) Principles of curriculum development.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P960

[5856]-202

S.Y.B.Ed. (General)

202: KNOWLEDGE AND CURRICULUM AND LANGUAGE ACROSS CURRICULUM

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :-
1) *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*
2) *प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.*
3) *15 गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर सुमारे 400 ते 425 शब्दांत लिहा.*
4) *5 गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर सुमारे 150 ते 175 शब्दांत लिहा.*
5) *स्वच्छ व वाचनीय लेखन करावे.*

प्रश्न 1) आधुनिक बालक केंद्रित शिक्षणात शिक्षकांची खालील अध्ययन प्रकारानुरूप भूमिका स्पष्ट करा.[15]

अ) कृतीद्वारे अध्ययन

ब) शोधनाद्वारे अध्ययन

क) संवादाद्वारे अध्ययन

किंवा

'प्रदत्त' म्हणजे काय? ज्ञान, माहिती व कौशल्य यातील साम्य व भेद उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) टायलर यांचे अभ्यासक्रम विकसनाचे प्रतिमान खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

अ) अभ्यासक्रमाचे नियोजन

ब) अभ्यासक्रम आराखडा

क) अभ्यासक्रम कार्यवाही

किंवा

अभ्यासक्रमाची संकल्पना व अर्थ सांगा. अभ्यासक्रमाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 3) डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या मते शिक्षणाची ध्येये कोणती? ही ध्येये आजच्या शैक्षणिक धोरणातून कशी प्रतिबिंबित होतात ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

भारतीय राज्यघटनेत समाविष्ट असणारी मूल्ये माध्यमिक शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमातून कसे प्रतिबिंबित होतात ते कोणत्याही तीन मूल्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

munotes.in

प्रश्न 4) अभ्यासक्रमांतर्गत भाषेची (LAC) संकल्पना व महत्त्व स्पष्ट करा. अभ्यासक्रमांतर्गत भाषेचा वर्गअध्यापनामध्ये शिक्षकाने आपल्या विषयाचे अध्यापन करताना कसा उपयोग करावा ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

भाषा म्हणजे काय? भाषेच्या पुढील संकल्पना योग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) घरची भाषा

ब) शाळेतील भाषा

क) प्रमाण भाषा व बोली भाषा

ड) विदेशी भाषा

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) **[20]**

अ) ज्ञाननिर्मितीच्या 'वैज्ञानिक पद्धतींच्या पायऱ्या'

ब) मूलोदयोगी शिक्षणाचे सदयस्थितीतील महत्व (कोणतेही 5 मुददे)

क) अभ्यासक्रम विकसनाचे हिलडा टाबा आणि राल्फ टायलर प्रतिमान यातील फरक स्पष्ट करा.

ड) विदयार्थ्यांची शब्दसंपत्ती वाढविण्यासाठी कोणतेही पाच उपक्रम लिहा.

इ) शालेय भाषा ही घरच्या भाषेपेक्षा वेगळी असेल तर येणाऱ्या समस्या कोणत्या?

फ) अभ्यासक्रम रचनेची तत्त्वे.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P961

[Total No. of Pages : 4

[5856]-203
B.Ed. (General)
BED - 203 : SCHOOL AND INCLUSIVE SCHOOL
(2015 Pattern) (Credit Based)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All the questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Word limit for answer of essay type question is 400 to 425.***
4) ***Word limit for answer of short questions is 150 to 175.***

munotes.in

Q1) Explain the concept of Inclusive Education. State the need of Inclusive Education. Explain the various Educational Programmes for implementation of Inclusive Education in schools. **[15]**

OR

Differentiate between special school and Inclusive school. Explain the benefits of Inclusive school for : **[15]**

a) Students b) Teachers c) Parents

Q2) What are Sensory Disabilities ? What are the types of sensory disabilities? As a teacher, explain the instructional strategies to facilitate the inclusion of Hearing Impaired students in your classroom. **[15]**

OR

What is meant by ADHD? Write the characteristics of ADHD child. How will you use the following Inclusive Instructional strategies to cater the needs of ADHD child : **[15]**

a) Buddy System b) Circle of friends

Q3) What are the challenges faced by Inclusive schools? Which activities will you implement to overcome these challenges? **[15]**

OR

What are the common characteristics of an Inclusive School? As a teacher, how will you ensure support and active participation of children in classroom. **[15]**

Q4) What do you mean by Assistive Technologies for Inclusion? How will you use Assistive Technologies for catering the needs of following differently abled students? **[15]**

a) Visually impaired

b) Learning disabled

OR

What kind of knowledge, attitude and skills are necessary to be an Inclusive Teacher? Explain about the training programs for Inclusive Teacher. **[15]**

munotes.in

Q5) Answer the following : (any four) **[20]**

a) How does the R. T. E. Act (2009) support Inclusive Education?

b) Write the Importance of IEP for students with disabilities.

c) How will you identify the children with dyslexia and dyscalculia in the classroom?

d) How will you develop Inclusive culture in your school.

e) Suggest activities for creating community awareness for Inclusion.

f) What infrastructural facilities should be available in an Inclusive School?

❄ ❄ ❄

Total No. of Questions : 5]

P961

[5856]-203
B.Ed. (General)
BED - 203 : SCHOOL AND INCLUSIVE SCHOOL
विषय : शाळा आणि समावेशक शाळा
(2015 Pattern) (Credit Based)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकुण गुण : 80*

सूचना :
1) *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*
2) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425 शब्द आहे.
4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 150 ते 175 शब्द आहे.

प्रश्न 1) समावेशक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. समावेशक शिक्षणाची गरज स्पष्ट करा. शाळेमध्ये समावेशक शिक्षणासाठी विविध शैक्षणिक उपक्रम कशा प्रकारे राबवाल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

विशेष शाळा आणि समावेशक शाळा यातील फरक स्पष्ट करा. खालील घटकांसाठी समावेशक शिक्षणाचे फायदे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) विद्यार्थी ब) शिक्षक क) पालक

प्रश्न 2) संवेदन अक्षमता (Sensory disabilities) म्हणजे काय? संवेदन अक्षमतेचे प्रकार कोणते? श्रवणदोष विद्यार्थ्यांच्या समावेशनासाठी शिक्षक म्हणून कोणत्या अनुदेशन कार्यनीतीचा वापर कराल? ते स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

ए. डी. एच. डी. म्हणजे काय? ए. डी. एच. डी. विद्यार्थ्यांची वैशिष्ठये लिहा. ए. डी. एच. डी. विद्यार्थ्यांच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी खालील समावेशक अनुदेशन योजनांचा वापर कसा कराल.

अ) बडी सिस्टीम (Buddy System)

ब) मित्र वर्तुळ (Circle of Friends) **[15]**

प्रश्न 3) समावेशक शहिसमोरील आव्हाने स्पष्ट करा? या आव्हानांना सामोरे नाव्यासाठी आपण कोणते उपक्रम राबवाल? **[15]**

किंवा

समावेशक शाळेची सर्वसाधारण वैशिष्ठ्ये कोणती? वर्गामध्ये मुलांच्या सक्रिय सहभागासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? **[15]**

munotes.in

प्रश्न 4) समावेशक शिक्षणासाठी सहाय्यक तंत्रज्ञान म्हणजे काय? खालील असाधारण अक्षमता असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी सहाय्यक तंत्रज्ञानाचा वापर तुम्ही कशा प्रकारे कराल ते लिहा. **[15]**

अ) दृष्टिदोष विद्यार्थी ह्वब) अध्ययन अक्षमता

किंवा

समावेशक शिक्षक होण्यासाठी कोणत्या प्रकारचे ज्ञान, अभिवृत्ती, कौशल्य आवश्यक आहे. समावेशक शिक्षकासाठी प्रशिक्षण कार्यक्रम स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) समावेशक शिक्षणासाठी शिक्षण हक्क कायदा – 2009 कशी मदत करतो?

ब) अक्षम विद्यार्थ्यांसाठी व्यक्तीगत शैक्षणिक कार्यक्रमाचे (IEP) चे महत्व लिहा.

क) वाचनअक्षमता व गणितीय अक्षमता असणारे विद्यार्थी कसे ओळखाल?

ड) तुम्ही तुमच्या शाळेमध्ये समावेशक संस्कृती कशी विकसित कराल?

इ) समावेशनासाठी समाज जागृती करण्यासाठी उपक्रम सूचना.

फ) समावेशक शाळेमध्ये कोणत्या भौतिक सुविधा असणे आवश्यक आहे.

❄ ❄ ❄

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P962

[Total No. of Pages : 41

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 01

GUIDANCE AND COUNSELLING

(2015 Pattern)

204- 01 Guidance and Counselling

02 Education For Human rights and Peace Education

03 Women Education

04 Lifelong Education

05 Population Education and Family life education

06 Education for sustainable development and Environmental education

07 Disaster Management

08 Inclusive Education

09 Introduction to Educational Research

10 Water, Air and Energy Education

munotes.in

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:-

1) *All questions are compulsory,*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Essay type questions carry 15 marks and answers of the same are expected to be written in 400 - 425 words.*
4) *Short answer type questions carry 5 marks and answers of the same are expected to be written in 130 - 150 words.*

P.T.O.

Q1) Write the need and importance of personal and educational guidance. Explain the utility of both at school level with an example. **[15]**

OR

Explain the concept and need of guidance. Explain the role of school in guidance with suitable examples.

Q2) Explain the concept of counselling. Explain the principles and need of counselling in present set up. **[15]**

OR

Write the difference between Individual and Group counselling. Explain the usability of both at school level with an example.

Q3) Explain the sociometric technique and Interview technique in guidance with the help of following points. **[15]**

a) Concept.

b) Merits and Limitations.

c) Utility in Guidance.

OR

Which are the tools of guidance? Explain in detail rating scales used in guidance according to the following points -

a) Concept.

b) Types.

c) Advantages and Limitations.

Q4) Explain the qualities and professional ethics of counsellor. Explain the role of a school counsellor in counselling of a student. **[15]**

OR

Explain functions of guidance and counselling at different educational levels. Write problems in guidance and counselling.

munotes.in

Q5) Write short note (any four) : **[20]**

a) Explain the importance of vocational guidance.

b) Explain the procedure of guidance at school level.

c) Write characteristics of eclectic counselling.

d) Write Limitations of non-directive counselling.

e) Importance of cumulative record in guidance.

f) Need of counselling for parents.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 01

GUIDANCE AND COUNSELLING

(मार्गदर्शन आणि समुपदेशन)

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :-
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425.
4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150.

प्रश्न 1) व्यक्तिगत मार्गदर्शन आणि शैक्षणिक मार्गदर्शनाची गरज व महत्व लिहा. शालेय स्तरावर दोघांची उपयुक्तता स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मार्गदर्शनाची संकल्पना आणि गरज स्पष्ट करा. मार्गदर्शनामध्ये शाळेची भूमिका योग्य उदाहरणासहित स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) समुपदेशनाची संकल्पना स्पष्ट करा. सद्यस्थितीत समुपदेशनाची तत्त्वे व गरज स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

वैयक्तिक व समूह समुपदेशन यातील फरक लिहा. या दोहोंची शालेय स्तरावरील उपयुक्तता सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) मार्गदर्शनातील समाजमिती तंत्र आणि मुलाखत तंत्र पुढील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना.

ब) गुण आणि मर्यादा.

क) मार्गदर्शनातील उपयुक्तता.

किंवा

मार्गदर्शनाची साधने कोणती? मार्गदर्शनातील पदनिश्चयन श्रेणी खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा –

अ) संकल्पना.

ब) प्रकार.

क) फायदे आणि मर्यादा.

प्रश्न 4) समुपदेशकाची गुणवैशिष्ट्ये आणि व्यावसायिक नितीतत्वे स्पष्ट करा. विद्यार्थ्यांना समुपदेशन करताना शालेय समुपदेशकाची भूमिका स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

विविध शैक्षणिक स्तरावरील मार्गदर्शन व समुपदेशनाची कार्ये स्पष्ट करा. मार्गदर्शन आणि समुपदेशनातील समस्या लिहा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) व्यावसायिक मार्गदर्शनाचे महत्व स्पष्ट करा.

ब) शालेय स्तरावरील मार्गदर्शन प्रक्रिया स्पष्ट करा.

क) सर्वसारसंग्रहात्मक समुपदेशनाची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

ड) अनिर्देशित समुपदेशनाच्या मर्यादा लिहा.

इ) संकलीत नोंदपत्रकाचे मार्गदर्शनातील महत्व.

फ) पालकांच्या समुपदेशनाची गरज.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 02

EDUCATION FOR HUMAN RIGHTS AND PEACE EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry 15 marks and answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answer type questions carry 5 marks and answers of the same are expected to be written in 130 to 150 words.***

munotes.in

Q1) What is the meaning of Human Rights? Write down the historical background of Human Rights. Which teaching strategies will you use for secondary school level students to inculcate Human Rights, explain it with examples. **[15]**

OR

What is Child Rights? Explain the concept of Child Rights along with need and importance with suitable examples.

Q2) What are the rights of Women and Children? Explain the Women Rights Education in context of Social Status with suitable examples. **[15]**

OR

What are the rights of Aged and Disabled? Explain the Disabled Rights with suitable examples.

Q3) Write down the concept of Peace Education. Explain the thoughts of Gidhubhai Badhecha in context of Peace Education. **[15]**

OR

Write down the meaning and significance of Peace. What are the challenges faced by society while maintaining Peace? Write down some activities to overcome the challenges.

Q4) Explain the Concept of 'Peace'. Which Problems are faced by school while maintaining Peace at academic and discipline level? As a teacher what will you do to overcome the problems? **[15]**

OR

Enlist the duties of Peace Teacher. As a Peace teacher how will you apply the various strategies to solve the local issues?

Q5) Short notes (Any Four) : **[20]**

a) Thoughts of Swami Vivekanand regarding Peace.

b) Write down street play on importance of Peace for Secondary level students.

c) Minorities and Human Rights.

d) Concept of Social Justice.

e) Human Rights Act 1993.

f) Thoughts of Dalai Lama regarding Peace.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 02

मानवी हक्कासाठी आणि शांततेसाठीचे शिक्षण

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :-
1) *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*
2) *उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.*
3) *15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425.*
4) *5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150.*

प्रश्न 1) मानवाधिकार म्हणजे काय? मानवाधिकाराची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी लिहा. माध्यमिक स्तरातील विद्यार्थ्यांमध्ये मानवाधिकार जोपासण्यासाठी कोणत्या अध्यापन कार्यनीती तुम्ही वापराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

बालहक्क म्हणजे काय? बालहक्काच्या संकल्पनेची गरज व महत्त्व सुयोग्य उदाहरणांच्या साहाय्याने स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) महिला हक्क व बालहक्क म्हणजे काय? महिला हक्क शिक्षण हे सामाजिक स्तरासंदर्भात सुयोग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

ज्येष्ठ व दिव्यांगांचे मानवी हक्क कोणते? दिव्यांगांचे मानवी हक्क सुयोग्य उदाहरणांद्वारे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) शांतता शिक्षणाची संकल्पना लिहा. गिधूभाई-बधेचा यांचे शांतता शिक्षणासंदर्भातील विचार स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

'शांततेचा' अर्थ व महत्त्व लिहा. शांतता टिकवण्यासाठी समाजापूढे असणारी आव्हाने कोणती? या आव्हानांवर मात करण्यासाठी काही उपक्रम लिहा.

munotes.in

प्रश्न 4) 'शांतता' ही संकल्पना स्पष्ट करा. शाळेला शैक्षणिक व शिस्तविषयक बाबींमध्ये शांतता टिकवण्यासाठी कोणत्या समस्यांचा सामना करावा लागतो? एक शिक्षक म्हणून या समस्यांच्या निवारणासाठी उपाययोजना सुचवा. **[15]**

किंवा

शांतता शिक्षकांच्या कर्तव्यांची यादी करा. शांतता शिक्षक म्हणून स्थानिक अडचणी सोडवण्यासाठी विविध कार्यनीतींची अंमलबजावणी कशी कराल ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) शांततेसंबंधीचे स्वामी विवेकानंदांचे विचार.

ब) माध्यमिक स्तरावर शांततेच्या महत्वाची जाणीव करून देण्यासाठी पथनाटय लिहा.

क) अल्पसंख्यांक व मानवी हक्क.

ड) सामाजिक न्यायाची संकल्पना.

इ) मानवी हक्क कायदा 1993.

फ) शांततासंबंधीचे दलाई लामांचे विचार.

munotes.in

▽ ▽ ▽ ▽

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 03

WOMEN EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry 15 marks and answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answer type questions carry five marks and answers to the same are expected to be written in 130 to 150 words.***

munotes.in

Q1) What is meant by Women Education? Explain need, importance and objectives of Women Education. **[15]**

OR

What is meant by Women Education? Explain the current issues in Women Education? Suggest remedies for Women Education.

Q2) Explain the history of Women Education Pre-Independence with the help of following points. **[15]**

a) Nature

b) Scope

c) Limitations

OR

Compare the Women Education during Vedic Times and Modern Period in India.

Q3) Explain the views and functions of Dr. Babasaheb Ambedkar on Women Education. **[15]**

OR

Explain the views and functions of Maharshi Dhondo Keshav Karve on Women Education.

Q4) What is meant by Women Empowerment? Explain the role of Government for Women Empowerment? **[15]**

OR

Explain National Action Plan and National Policy on Education 1986 with reference to Women Education.

Q5) Answer the following questions (Any Four) : **[20]**

a) Educational thoughts on Women Education by Mahatma Phule.

b) Suggest any five remedies to enhance progress on Women Education.

c) Write the constitutional provisions for Women Education.

d) Write the recommendations of National commission for Women Education.

e) Write the recommendation of Hunter Commission about Women Education?

f) Explain National Action program for Women Education.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204
S.Y. B.Ed. (General)
BED - 204 : Elective - 03
WOMEN EDUCATION
स्त्री शिक्षण
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :-
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425 शब्द आहे.
4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द आहे.

प्रश्न 1) स्त्री शिक्षण म्हणजे काय? स्त्री शिक्षणाची गरज, महत्त्व आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

स्त्री शिक्षण म्हणजे काय? सद्यास्थितीतील स्त्री शिक्षणातील समस्या स्पष्ट करा? स्त्री शिक्षणातील समस्या सोडविण्यासाठी उपाय सूचवा.

प्रश्न 2) स्वातंत्र्यपूर्व स्त्री शिक्षणाचा इतिहास खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) स्वरूप

ब) व्याप्ती

क) मर्यादा

किंवा

वेदिक काळ आणि आधुनिक भारतातील स्त्री शिक्षणाच्या विकासाची तुलना करा.

प्रश्न 3) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्त्री शिक्षण विषयक विचार व कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

महर्षी धोंडो केशव कर्वे यांचे स्त्री शिक्षण विषयक विचार व कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) स्त्री सबलीकरण म्हणजे काय? स्त्री सबलीकरणासाठी शासनाची भूमिका स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

स्त्री शिक्षणाबाबत राष्ट्रीय कृती कार्यक्रम व राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 1986 स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) स्त्री शिक्षणाबाबत महात्मा फुले यांचे विचार लिहा.

ब) स्त्री शिक्षणाच्या उन्नतीसाठी कोणतेही पाच उपक्रम लिहा.

क) स्त्री शिक्षणाबाबतच्या संविधानातील विविध तरतूदी लिहा.

ड) स्त्री शिक्षणाबाबत राष्ट्रीय महिला आयोगाच्या शिफारशी स्पष्ट करा.

इ) स्त्री शिक्षणाबाबत हंटर आयोगाच्या शिफारशी लिहा.

फ) स्त्री शिक्षणाबाबत राष्ट्रीय कृती कार्यक्रम स्पष्ट करा.

▽▽▽▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 04

LIFELONG EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

munotes.in

Q1) Write the concept of Lifelong learning. Which are the developing skills for Lifelong learning. Explain it. **[15]**

OR

What is mean by Lifelong Learning? Write the importance of 'Family Learning' and 'Work Force Learning' for Lifelong Learning?

Q2) Explain the basic skills and competencies for a Lifelong Learning World. **[15]**

OR

Explain the nature of Guidance and counselling for creating environment for learning.

Q3) Which are the tools and techniques for lifelong learning? Explain any two techniques with examples. **[15]**

OR

Explain the following tools and techniques for lifelong learning.

a) Learning to learn and learning to live.

b) Learning tools in action.

c) Empowering the learner.

Q4) Explain the Paulo's learning theory and write the educational importance of it. **[15]**

OR

Explain the Carl Roger's learning theory with example.

Q5) Answer the following (Any Four) : **[20]**

a) Family Education for Lifelong Learning.

b) Importance of Lifelong Learning.

c) Learner oriented evaluation.

d) Personal learning action plan.

e) Educational importance of Gagne's learning theory.

f) Need of learning organisation.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 04

आजीवन शिक्षण

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) आजीवन अध्ययनाची संकल्पना लिहा. आजीवन अध्ययनासाठी कोणती कौशल्ये विकसित कराल? स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आजीवन अध्ययन म्हणजे काय? आजीवन अध्ययनासाठी कौटुंबिक अध्ययन आणि कार्यशक्ती अध्ययनाचे महत्त्व लिहा.

प्रश्न 2) जागतिक आजीवन अध्ययनासाठी मूलभूत कौशल्ये व क्षमता स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मार्गदर्शन व समुपदेशनासाठी पर्यावरणीय अध्ययनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) आजीवन अध्ययनाची साधने व तंत्रे कोणती? कोणत्याही दोन तंत्राची उदाहरणासह स्पष्टीकरण करा. **[15]**

किंवा

खालील आजीवन अध्ययनाची साधने व तंत्रे स्पष्ट करा.

अ) अध्ययनासाठी शिक्षण आणि जगण्यासाठी अध्ययन.

ब) अध्ययनासाठी कृतीयुक्त साधने.

क) अध्ययनार्थीची सक्षमता.

munotes.in

प्रश्न 4) पावलॉव्ह यांची अध्ययन उपपत्ती स्पष्ट करून त्यचे शैक्षणिक महत्त्व लिहा. **[15]**

किंवा

कॉर्ल रोजर्स यांची अध्ययन उपपत्ती उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) आजीवन अध्ययनासाठी कौटुंबिक शिक्षण.

ब) आजीवन अध्ययनाचे महत्त्व.

क) अध्ययनार्थीचे मुल्यमापनात्मक उदाबोधन.

ड) वैयक्तीक अध्ययनाचा कृतीयुक्त आराखडा.

इ) गॅनेच्या अध्ययन उपपत्तीचे शैक्षणिक महत्त्व.

फ) अध्ययन संघटनांची गरज.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 05

POPULATION EDUCATION AND FAMILY LIFE EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry 15 marks and answers of the same are expected to be written in 400 - 425 words.***
4) ***Short answers type questions carry 5 marks and answers of the same are expected to be written in 130 to 150 words.***

munotes.in

Q1) State the need and importance of Population education explain the brief structure of Indian population. **[15]**

OR

Write the characteristics of world population and Indian population. Which activities you will suggest to your students for population education explain with examples.

Q2) Explain the problem arising due to population explosion with the help of following points. **[15]**

a) Environmental problem.

b) Economical problem.

c) Urbanisational problem.

OR

What is population control? State the need and importance of population control. Suggest measures for population control.

Q3) Explain the concept of Family life education. State the importance of Family life education. Write the objectives of Family life education for various age groups. **[15]**

OR

Discuss Family life education with the help of following points.

a) Communication in Family

b) Marriage and married life

c) Value education.

Q4) Explain the concept of sexually transmitted diseases. Explain the causes of HIV AIDS. Discuss the remedies of HIV AIDS. **[15]**

OR

Explain the concept of sexual health. Explain the need and importance of sexual health education. As a teacher how will you guide to your teacher about sexual health.

Q5) Write short answers (any four) : **[20]**

a) Objectives of population Education.

b) Population growth and social problems.

c) Family life education and planned parentwood.

d) Special training for adolescent.

e) Effects of population growth on natural resources and standard of life.

f) Role of government and NGO regarding sexual education and health.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 05

लोकसंख्या शिक्षण आणि कौटुंबिक जीवन शिक्षण

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425 शब्द.

4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.

प्रश्न 1) लोकसंख्या शिक्षणाची गरज व महत्व सांगा. भारतीय लोकसंख्येची संरचना थोडक्यात स्पष्ट करा.[15]

किंवा

जागतिक लोकसंख्या आणि भारतीय लोकसंख्येची वैशिष्ट्ये लिहा. तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांना लोकसंख्या शिक्षण देण्यासाठी कोणते उपक्रम सुचवाल ते उदाहरणासहित स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) लोकसंख्या विस्फोटामुळे निर्माण झालेल्या समस्या खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

अ) पर्यावरणीय समस्या.

ब) आर्थिक समस्या.

क) शहरीकरणाच्या समस्या.

किंवा

लोकसंख्या नियंत्रण म्हणजे काय? लोकसंख्या नियंत्रणाची गरज व महत्व स्पष्ट करा. लोकसंख्या नियंत्रणासाठी उपाययोजना सुचवा.

प्रश्न 3) कौटुंबिक जीवन शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. कौटुंबिक जीवन शिक्षणाचे महत्व सांगा. विविध वयोगटासाठी कौटुंबिक जीवन शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा. [15]

किंवा

खालील मुद्दयांच्या आधारे कौटुंबिक जीवन शिक्षणाची चर्चा करा.

अ) कौटुंबिक आंतरक्रिया.

ब) विवाह आणि वैवाहिक जीवन.

क) मुल्य शिक्षण.

munotes.in

प्रश्न 4) लैंगिक संक्रमित आजारांची संकल्पना स्पष्ट करा. एच. आय. व्ही. एडस ची कारणे स्पष्ट करा. एच. आय. व्ही. एडस टाळण्यासाठी आवश्यक उपायांची चर्चा करा. **[15]**

किंवा

लैंगिक आरोग्याची संकल्पना स्पष्ट करा. लैंगिक आरोग्य शिक्षणाची गरज व महत्व स्पष्ट करा. शिक्षक म्हणून तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांना लैंगिक आरोग्यासाठी कसे मार्गदर्शन कराल?

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) लोकसंख्या शिक्षणाची उद्दिष्टे.

ब) लोकसंख्या वाढ व सामाजिक समस्या.

क) कौटुंबिक जीवन शिक्षण व पालकत्वाची तयारी.

ड) कुमारवयस्कांसाठी विशेष प्रशिक्षण कार्यक्रम.

इ) लोकसंख्या वाढीचा नैसर्गिक स्त्रोतावर व जीवन राहणीमानावर होणारा परिणाम.

फ) लैंगिक शिक्षण व आरोग्य या बाबतीत शासन व अशासकीय संघटना यांची भूमिका.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 06

EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ENVIRONMENTAL EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Word limit for 15 marks questions is 350 - 400 words.***
4) ***Word limit for 5 marks questions is 150 - 200 words.***

munotes.in

Q1) Explain the concept of Sustainable Development. What is the role of teacher in promoting sustainable development. **[15]**

OR

How forest products are useful for society. Explain the need of biological control for sustainable agriculture.

Q2) What do you mean by bio diversity? Which programmes or activities will you organize as a teacher for conservation of bio diversity? **[15]**

OR

Explain the term 'Greening the Textbook' write the need & importance of greening the text book for sustainable Development.

Q3) "Earth : The living planet". Explain this statement with appropriate examples.**[15]**

OR

Explain ecosystem with respect to following points

a) Concept,

b) Structure

c) Function

Q4) What is deforestation. Explain the role of individual in the context of tribal life in conservation of natural resources. **[15]**

a) Water

b) Energy

c) Food

OR

What is mean by community participation in natural resource management? Explain the role of community in conserving the natural resources - Water and energy.

Q5) Write answer in short (Any Four) : **[20]**

a) Corelation between Environment and Development.

b) Impact of environmental degradation on the health of people.

c) Effects of population explosion.

d) Project Tiger.

e) Effect of water pollution on Human Life.

f) The teacher as an Environmental Educator.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 06

EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ENVIRONMENTAL EDUCATION

शाश्वत विकास आणि पर्यावरण शिक्षण

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :-
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400.
4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 150 ते 200.

प्रश्न 1) शाश्वत विकास म्हणजे काय? शाश्वत विकासाच्या वृध्दीसाठी शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

किंवा

वन्य उत्पादने समाजासाठी कशी उपयुक्त आहेत? शाश्वत शेतीसाठी जैविक नियंत्रणाची गरज स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) जैव-विविधता म्हणजे काय? जैवविविधतेचे संवर्धन करण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते उपक्रम/कार्यक्रम राबवाल? [15]

किंवा

पाठ्यपुस्तकाचे हरितिकीकरण ही संकल्पना स्पष्ट करा. शाश्वत विकासासाठी हरित पाठ्यपुस्तकाची आवश्यकता व महत्त्व लिहा.

प्रश्न 3) पृथ्वी : एक सजीव ग्रह हे विधान सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

परिसंस्था (ecosystem) खालील मद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) संरचना

क) कार्य

munotes.in

प्रश्न 4) निर्वनीकरण म्हणजे काय? आदिवासी लोकांच्या नैसर्गिक संसाधनांच्या संवर्धनासाठी व्यक्तिगत स्तरावरील भूमिका स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

नैसर्गिक संसाधन व्यवस्थापनातील समुदाय सहभाग म्हणजे काय? जल व उर्जा या नैसर्गिक संसाधनाच्या संवर्धनातील समुदायाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) पर्यावरण आणि विकास यातील सहसंबंध.

ब) पर्यावरणीय ऱ्हासाचा लोकांच्या आरोग्यावर होणारा परिणाम.

क) जनसंख्या विस्फोटाचे परिणाम.

ड) व्याघ्र प्रकल्प.

इ) मानवी जीवनावर जलप्रदूषणाचे होणारे परिणाम.

फ) पर्यावरण प्रशिक्षक म्हणून शिक्षक.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 07

DISASTER MANAGEMENT

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All the questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Write answers in about 400 - 425 words for 15 marks questions.***
4) ***Write answers in about 150 words for 5 marks questions.***

munotes.in

Q1) What do you meant by the term disaster management? Why there is a need for disaster management? Explain in detail the cycle of disaster management? **[15]**

OR

What do you mean by disaster? Explain natural and man-made disaster, How will you sensitise the students regarding man-made disaster occurring in the school.

Q2) What is the concept of disaster preparedness? Explain the disaster preparedness at individual and society level. How will you prepare yourself for hospitals. **[15]**

OR

Explain process of disposal of Dead and maintaining the records with suitable examples in disaster management.

Q3) Explain the concept of Risk Reduction. As a teacher how will you effectively plan the disaster risk reduction process in school. **[15]**

OR

Explain the role of Community in disaster management with suitable examples.

Q4) Explain in detail the long term activities for disaster management. **[15]**

a) Flood

b) Earthquake

c) Draught

d) Tsunami

OR

Explain the role of teacher and school in the disaster management.

Q5) Write in short (any four) : **[20]**

a) Disaster Management Act 2005.

b) Steps of disaster management.

c) Explain the utility activities at ground zero security.

d) Explain with examples the term casualty evacuation.

e) Which factors should be incorporated in curriculum for disaster risk reduction.

f) Write any two policies of central government for disaster management.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 07

आपत्ती व्यवस्थापन

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी सुमारे 400 ते 425 शब्दात उत्तर लिहावे.

4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी सुमारे 150 शब्दात उत्तर लिहावे.

प्रश्न 1) आपत्ती व्यवस्थापन म्हणजे काय? आपत्ती व्यवस्थापनाची गरज स्पष्ट करा. आपत्ती व्यवस्थापनाचे चक्र सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आपत्ती म्हणजे काय? नैसर्गिक व मानवनिर्मित आपती स्पष्ट करा. शाळेमध्ये उत्पन्न होणाऱ्या मानवनिर्मित आपत्तीबाबत तुम्ही विद्यार्थ्यांना कशाप्रकारे जागरूक कराल?

प्रश्न 2) 'आपत्ती सज्जता' ही संकल्पना काय आहे? वैयक्तिक व सामाजिक पातळीवर आपत्ती सज्जता स्पष्ट करा. तुम्ही रूग्णालयासाठी स्वत:ची सज्जता कशी कराल? **[15]**

किंवा

आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये मृतांची विल्हेवाट व त्याच्या नोंदी कशा प्रकारे केल्या जातात ते उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) आपत्तीची जोखीम कमी करणे ही संकल्पना स्पष्ट करून एक शिक्षक म्हणून तुम्ही शाळेत आपत्तीची जोखीम कमी करण्यासाठीची प्रक्रिया परिणामकारकरित्या कशी राबवाल. **[15]**

किंवा

आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये समूहाची भूमिका उदाहरणासह स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 4) खालील आपत्ती व्यवस्थापनाच्या संदर्भात दिर्घकालीन उपक्रम सुचवा. **[15]**

अ) पूर

ब) भूकंप

क) दुष्काळ

ड) त्सुनामी

किंवा

आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये शिक्षकांची व शाळेची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) आपत्ती व्यवस्थापन कायदा 2005.

ब) आपत्ती व्यवस्थापनाच्या पायऱ्या.

क) संपूर्ण सुरक्षिततेसाठी उपयुक्त उपक्रम स्पष्ट करा.

ड) जखमींचे स्थलांतरन संकल्पना उदाहरणासह स्पष्ट करा.

इ) आपत्तीची जोखीम कमी करण्यासाठी अभ्यासक्रमात कोणत्या घटकांचा अंतर्भाव करावा.

फ) आपत्ती व्यवस्थापन विषयी केंद्रशासनाची कोणतीही दोन धोरणे लिहा.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204
S.Y. B.Ed. (General)
BED - 204 : Elective - 08
INCLUSIVE EDUCATION
(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Word limit for answer of essay type question is 400 to 425.***
4) ***Word limit for answer of short questions is 150 to 175.***

munotes.in

Q1) Write in detail about the following policies with reference to special & Inclusive education. **[15]**

a) UNESCO - Salamanka statement & framework 1994.

b) Dakar Framework 2000.

c) R.T.E. - 2009.

OR

Explain the following concept with suitable examples :

a) Integrated Education.

b) Mainstreaming Education.

c) Inclusive Education.

Q2) Write down the principles of Inclusive education. How these principles will help you while teaching in an inclusive classroom? **[15]**

OR

Write the need & importance of Inclusive education. As a teacher what efforts will you take successful inclusion of all in the classroom.

Q3) How will you develop a positive attitude towards Inclusive education among.**[15]**

a) Students

b) Parents

c) Society

OR

Explain the following competencies among teacher in the development of Inclusive Education.

a) Knowledge

b) Self-efficacy

c) Skills regarding Inclusion

Q4) What is an Ideal inclusive school? Explain on ideal inclusive school with respect to **[15]**

a) Physical resources.

b) Human resources.

OR

Explain any three instructional strategies for effective Inclusive education.

Q5) Answer the following (any four) : **[20]**

a) Write a note on Inclusive classroom.

b) Write in short about philosophical approaches to Inclusive education.

c) Importance of attitude for Inclusive Education.

d) Importance of effective collaboration between teacher educator & policy makers for the successful inclusive of students.

e) Role of PWD in Inclusive school.

f) What are social skills for Inclusive Education. (any five)

▽▽▽▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 08

समावेशक शिक्षण

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तराची शब्दमर्यादा 400 ते 425 आहे.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तराची शब्दमर्यादा 150 ते 175 आहे.

प्रश्न 1) विशेष आणि समावेशक शिक्षणाच्या संदर्भात खालील धोरणासंबंधी सविस्तर लिहा. **[15]**

अ) युनेस्को सॅलॅमान्का स्टेटमेंट आणि फ्रेमवर्क (1994)

ब) डाकर फ्रेमवर्क (2000)

क) आर. टी. ई. (शिक्षण हक्क कायदा) (2009)

किंवा

खालील संकल्पना योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा.

अ) एकात्म शिक्षण

ब) मुख्य प्रवाहातील शिक्षण

क) समावेशक शिक्षण

प्रश्न 2) समावेशक शिक्षणाची तत्वे लिहा. ही तत्वे समावेशक वर्गात शिकविण्यासाठी तुम्हाला कशी मदत करतील. **[15]**

किंवा

समावेशक शिक्षणाची गरज आणि महत्व लिहा. एक शिक्षक म्हणून सर्वांचे वर्गामध्ये यशस्वी समावेशन करण्यासाठी तुम्ही काय प्रयत्न कराल?

प्रश्न 3) समावेशक शिक्षणासंबंधी सकारात्मक अभिवृत्ती तुम्ही खालील घटकांमध्ये कशी विकसित कराल? **[15]**

अ) विद्यार्थी

ब) पालक

क) समाज

munotes.in

किंवा

समावेशक शिक्षणाच्या विकासासाठी शिक्षकांतील खालील क्षमता (competencies) स्पष्ट करा.

अ) ज्ञान

ब) स्व–सामर्थ्य

क) समावेशना संदर्भातील कौशल्ये

प्रश्न 4) आदर्श समावेशक शाळा म्हणजे काय? आदर्श समावेशक शाळा खालील घटकांच्या संदर्भात स्पष्ट करा. **[15]**

अ) भौतिक सुविधा

ब) मानवी संसाधने

किंवा

परिणामकारक समावेशक शिक्षणासाठीच्या कोणत्याही तीन अनुदेशन कार्यनिती स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) समावेशक वर्गावर टिप लिहा.

ब) समावेशक शिक्षणाचे तत्वज्ञानविषयक दृष्टीकोन यावर थोडक्यात लिहा.

क) समावेशक शिक्षणासाठी दृष्टीकोनांचे महत्व.

ड) विद्यार्थ्यांच्या यशस्वी समायोजनासाठी शिक्षक प्रशिक्षक आणि ध्येय धोरणे ठरवणाऱ्या यांच्यातील परिणामकारक सहभागाचे महत्व.

इ) समावेशक शिक्षणामध्ये PWD ची भूमिका.

फ) सर्वसमावेशक शिक्षणासाठी कोणती पाच सामाजिक कौशल्ये आहेत?

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 09

INTRODUCTION TO EDUCATIONAL RESEARCH

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 80***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Write answers in about 400 - 425 words for 15 marks questions.***
4) ***Write answer in about 150 words for 5 marks questions.***

Q1) What is Educational Research? Which are the different areas of Educational Research? Explain any three priority areas with one research problem in each area. **[15]**

OR

What is Educational Research? Explain the concept, characteristics, need & types of Educational research.

Q2) What is the meaning of fundamental, Applied & Action Research? Explain how action research is useful to a teacher with suitable example? **[15]**

OR

a) What is Action Research? Explain the need of action research in the field of education. **[10]**

b) Distinguish between Fundamental research and Action research. **[5]**

Q3) What are the methods of Educational Research? Explain the nature, need & steps of survey method. **[15]**

OR

State the meaning of experimental method. Explain its importance with example. Give four appropriate research problems which be done by experimental method?

munotes.in

Q4) Researcher wants to study the problems of working women, suggest a tool for data collection in this research with justification. Explain the characteristics, merit and limitation of this tool. **[15]**

OR

What is population and sample? Explain the need and types of sampling with the help of examples.

Q5) Answer the following questions (any four) : **[20]**

a) What is the types of variables in research? Explain them with reference to two 'Statement of problem'.

b) What is Fundamental Research? Write its need and application.

c) What is Hypothesis? Explain the need of hypothesis in Educational Research, write two forms of hypothesis with suitable examples.

d) Which method of Educational Research is used for past studies? Writes its steps.

e) What is Questionnaire? Explain its type, write the merits and limitations of questionnaire?

f) What is Research design? Explain single group and two group design with example.

munotes.in

▽ ▽ ▽ ▽

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 09

INTRODUCTION TO EDUCATIONAL RESEARCH

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नासाठी सुमारे 400 ते 425 शब्दांत उत्तर लिहावे.

4) 5 गुणांच्या प्रश्नासाठी सुमारे 150 शब्दांत उत्तर लिहावे.

प्रश्न 1) शैक्षणिक संशोधन म्हणजे काय? शैक्षणिक संशोधनाची विविध क्षेत्रे कोणती? प्राधान्यतेनुसार शैक्षणिक संशोधनाची कोणतीही तीन क्षेत्रे प्रत्येकी एक संशोधन समस्येसह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शैक्षणिक संशोधन म्हणजे काय? शैक्षणिक संशोधनाची संकल्पना, वैशिष्ट्ये आणि प्रकार स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 2) मूलभूत, उपयोजित व कृती संशोधन म्हणजे काय? कृती संशोधन शिक्षकाला कसे उपयुक्त ठरते ते स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अ) कृती संशोधन म्हणजे काय? शिक्षण क्षेत्रात कृती संशोधनाची गरज स्पष्ट करा. **[10]**

ब) उपयोजित व मूलभूत संशोधनातील फरक सांगा. **[5]**

प्रश्न 3) शैक्षणिक संशोधनाच्या पध्दती कोणत्या? सर्वेक्षण पध्दतीचे स्वरूप, गरज आणि पायऱ्या स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

प्रायोगिक पध्दतीचा अर्थ सांगून प्रायोगिक पध्दतीचे महत्त्व उदाहरणासह स्पष्ट करा. प्रायोगिक पध्दतीद्वारे संशोधन करण्यासाठी चार योग्य संशोधन समस्या द्या.

प्रश्न 4) संशोधकाला नोकरी करणाऱ्या महिलांच्या समस्यांचा अभ्यास करायचा आहे. या संशोधनात माहिती संकलनाचे साधन सूचवा व ते साधन निवडीचे सकारण लिहा. तसेच त्या साधनाची वैशिष्ट्ये, गुण आणि मर्यादा स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

जनसंख्या आणि नमुना म्हणजे काय? नमुना निवडीची गरज आणि प्रकार उदाहरणांच्या मदतीने स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) संशोधनातील चलांचे प्रकार कोणते? दोन समस्या विधानांच्या आधारे हे प्रकार स्पष्ट करा.

ब) मूलभूत संशोधन म्हणजे काय? मूलभूत संशोधनाची गरज आणि उपयोजन लिहा.

क) परिकल्पना म्हणजे काय? शैक्षणिक संशोधनात परिकल्पनेची गरज स्पष्ट करा. परिकल्पनेचे दोन प्रकार सोदाहरण लिहा.

ड) भूतकालीन अभ्यास करण्यासाठी कोणती संशोधन पध्दती वापरली जाते? त्या पध्दतीच्या पायऱ्या लिहा.

इ) प्रश्नावली म्हणजे काय? प्रश्नावलीचे प्रकार स्पष्ट करा. प्रश्नावलीचे गुण व मर्यादा लिहा.

फ) संशोधन अभिकल्प म्हणजे काय? एकल गट आणि द्विगट अभिकल्प उदाहरणासह स्पष्ट करा.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 10

WATER, AIR AND ENERGY EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Write answers in about 400 - 425 words for 15 marks question.***
4) ***Write answer in about 150 - 175 words for 5 marks question.***

Q1) State the concept of water, air and energy education. Write need and importance of water, air and energy in today's context. **[15]**

OR

Which are the teaching methods of water, air and energy education? Explain the role of teacher to inculcate educational values of water, air and energy among your students.

Q2) Which are the various water resources? Explain an importance of water resources. Describe the teachers role to prevent pollution of water resources. **[15]**

OR

State the role of student, teacher and community about water education. Which activities will you conduct in your school to bring literacy about water?

Q3) State the concept of air education. Explain the significance of air for living organism. Which efforts will you take to protect air pollution. Explain with an example. **[15]**

OR

Describe an importance of air in Community and Industrial sector. Enlist an activities for clean Air. Describe your role to inculcate significance of air among your students.

munotes.in

Q4) What is energy? Explain use of energy in various sector. Explain which energy resource is most usable in present scenario. **[15]**

OR

State 'Energy Crisis' with the reference to following points.

a) Concept.

b) Causes.

c) Problems.

d) Alternative energy resources.

e) Sustainable energy resources.

Q5) Write short notes (any four) : **[20]**

a) State new approaches for Water Education.

b) Explain an importance of water usability in industrial sector.

c) Write water pollutants.

d) Explain the main causes of Air pollution.

e) Write an importance of atomic and biotic fuel.

f) Explain the various resource of fuel.

munotes.in

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 5]

P962

[5856]-204

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 10

जल, वायु आणि उर्जा शिक्षण

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नासाठी सुमारे 400 ते 425 शब्दांत उत्तर लिहावे.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नासाठी सुमारे 150 शब्दांत उत्तर लिहावे.

प्रश्न 1) जल, वायू आणि उर्जा शिक्षण ह्या संकल्पना स्पष्ट करा. जल, वायू आणि उर्जा शिक्षणाची सद्यस्थितीमध्ये गरज व महत्त्व लिहा. **[15]**

किंवा

जल, वायू, आणि उर्जा शिक्षणाच्या अध्यापन पद्धती कोणत्या? जल, वायू आणि उर्जा शिक्षणाची मूल्ये विद्यार्थ्यांमध्ये रूजविण्यासाठी शिक्षकांची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) विविध जलस्त्रोत कोणते ते लिहा? जलस्त्रोतांचे महत्त्व लिहा तुम्ही एक शिक्षक या नात्याने जलस्त्रोतांचे प्रदूषण कसे थांबवाल? **[15]**

किंवा

विद्यार्थी, शिक्षक आणि समाजाची जल शिक्षणाविषयीची भूमिका स्पष्ट करा. जलसाक्षरता आणण्यासाठी शिक्षक या नात्याने तुम्ही शाळेमध्ये कोण-कोणत्या उपक्रमांचे आयोजन कराल ते लिहा.

प्रश्न 3) वायू शिक्षण ही संकल्पना स्पष्ट करा. जैविक घटकांसाठी वायूचे महत्त्व विषद करा. वायूप्रदूषण रोखण्यासाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

सामाजिक आणि औद्योगिक क्षेत्रामध्ये वायूचे महत्त्व विषद करा. स्वच्छ (शुद्ध) वायूसाठी करावयाच्या कृतींची यादी तयार करा. विद्यार्थ्यांमध्ये शुद्ध वायूचे महत्त्व रूजविण्यासाठी तुमची भूमिका स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 4) उर्जा म्हणजे काय? उर्जेचा वापर करणारे विविध विभाग कोणते ते स्पष्ट करा. सद्यस्थितीमध्ये उर्जेच्या वापरासाठी अधिक महत्वाचा स्त्रोत कोणता ते स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

उर्जा संकट ही संकल्पना खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) कारणे

क) समस्या

ड) द्वितीयक उर्जा स्त्रोत

इ) शाश्वत उर्जा स्त्रोत

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) जलशिक्षणासाठीचे नवीन दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

ब) औद्योगिक क्षेत्रासाठी जलउपयोजनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

क) जल प्रदूषके लिहा.

ड) वायू प्रदूषणाची मुख्य कारणे स्पष्ट करा.

इ) अन्विक व जैविक इंधनाचे महत्त्व लिहा.

फ) इंधनाचे विविध स्त्रोत स्पष्ट करा.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

SEAT No. :

P963

[Total No. of Pages : 122

[5856]-205

Second Year B.Ed. (General)

BED 205 : ADDITIONAL PEDAGOGY COURSE

Understanding Disciplines and Pedagogy of School Subjects

(205 - 01 to 205 - 28)

(2015 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate marks of the questions.***
3) ***Answer to the essay type questions (15 Marks) are expected in 400 to 425 words.***
4) ***Answer to the short answer type questions (5 Marks) are expected in 130 to 150 words.***

munotes.in

सूचना :

1) *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*
2) *उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.*
3) *निबंधवजा प्रश्नांचे (15 गुण) उत्तर 400 ते 425 शब्दांमध्ये अपेक्षित आहे.*
4) *लघुत्तरी प्रश्नांचे (5 गुण) उत्तर 130 ते 150 शब्दांमध्ये अपेक्षित आहे.*

P.T.O.

Total No. of Questions : 6]

मराठी

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) अ) प्रयोगाची व्याख्या लिहा. प्रयोगाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [8]

ब) शब्दांच्या जाती लिहा. शब्दांच्या जातींचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [7]

किंवा

अ) समास म्हणजे काय? समासाचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [8]

ब) तुमच्या एका मित्राला वक्तृत्व स्पर्धेत प्रथम क्रमांक मिळाल्याबाबत अभिनंदन करणारे पत्र लिहा. [7]

munotes.in

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) वृत्त म्हणजे काय? कोणत्याही एका वृत्ताची लक्षणे व उदाहरण लिहा.

ब) संधीचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) अलंकार म्हणजे काय? कोणत्याही एका अलंकाराची लक्षणे व उदाहरण लिहा.

ड) मातृभाषेतील रस ही संकल्पना स्पष्ट करून कोणताही एक रस प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

इ) अभंगाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) योग्य पर्याय निवडून वाक्य पुन्हा लिहा. [5]

i) यशवंतराव चव्हाण यांच्या आत्मचरित्राचे नाव .... आहे.

अ) कृष्णाकाठ ब) मी कसा झालो

क) माझी जन्मठेप ड) पाऊलखुणा

ii) जवळची किंवा दूरची वस्तू दाखविण्यासाठी .... या सर्वनामाचा वापर करतात.

अ) संबंधी ब) पुरूषवाचक

क) दर्शक ड) आत्मवाचक

iii) वाक्य म्हणजे .... होय.

अ) अर्थहीन बोलणे   ब) अर्थपूर्ण बोलणे

क) अक्षरांचा समुह   ड) अर्थपूर्ण शब्दांचा समुह

iv) वि. वा. शिरवाडकर यांना .... या टोपणनावाने ओळखले जाते.

अ) केशवसुत   ब) बालकवी

क) कुसुमाग्रज   ड) कवी बी

v) जे चकाकते ते सोने नसते हे .... वाक्य आहे.

अ) संयुक्त   ब) केवल

क) होकारार्थी   ड) मिश्र

ब) गट 'अ' व गट 'ब' यांच्या योग्य जोड्या जुळवा. **[5]**

'अ' गट	'ब' गट
i) अमृतवेल	अ) भालचंद्र नेमाडे
ii) झोंबी	ब) विश्वास पाटील
iii) कोसला	क) वि. स. खांडेकर
iv) पानिपत	ड) नारायण सुर्वे
v) जन्मठेप	इ) आनंद यादव
	फ) वि. वा. शिरवाडकर

प्रश्न 4) उच्च माध्यमिक स्तरावरील मातृभाषा मराठीचे स्थान स्पष्ट करा. मातृभाषा मराठी विषय विषय शिक्षक म्हणून मराठीचे शालेय अभ्यासक्रमातील स्थान उंचावण्यासाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मराठी अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? मराठी विषय शिक्षक या नात्याने चर्चा पद्धतीचा अवलंब तुम्ही कशाप्रकारे कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 5) अध्ययन स्त्रोत म्हणजे काय? मराठी विषय अध्यापनासाठी पारंपारिक अध्यापन स्त्रोतांचा शिक्षक म्हणून तुम्ही कसा वापर कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मातृभाषा अध्यापनात 'मूल्ये' महत्वाची का आहेत? माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांमध्ये 'स्त्री पुरूष समानता' हे मूल्य रूजविण्यासाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल ते सोदाहरण लिहा.

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे अंतरंग व बाह्यरंग निकष लिहा.

ब) मराठी विषय शिक्षकाच्या अंगी असणारी गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

क) मराठी विषयाच्या अध्यापनामध्ये शैक्षणिक तंत्रज्ञानाचा वापर सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) कोणते ही दोन जीवन कौशल्य सोदाहरण स्पष्ट करा.

munotes.in

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 6]

हिंदी

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) अ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर 250 से 300 शब्दों में निबंध लिखिए। **[10]**

i) अगर परीक्षाएं न होतीं.....

ii) संगणक की आत्मकथा

iii) त्योंहारों का महत्त्व

ब) संज्ञा के भेद सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। **[5]**

अथवा

अ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर 250 से 300 शब्दों में निबंध लिखिए। **[10]**

i) यदि आतंकवाद न होता....

ii) मोबाईल की आत्मकथा

iii) अकाल: एक राष्ट्रीय समस्या

ब) सर्वनाम के भेद सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। **[5]**

munotes.in

प्रश्न 2) किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर 130 से 150 शब्दों में लिखिए। **[15]**

अ) 'चारण' काव्य की विशेषताएँ संक्षेप में लिखिए।

ब) ''सुरदास'' के काव्य की विशेषताएँ लिखिए।

क) महादेवी वर्मा जी को 'छायावादी' क्यों माना जाता है?

ड) 'भारतेंदु हरिश्चंद्र' जी को आधुनिक हिंदी साहित्य का जन्मदाता क्यों कहा जाता है?

इ) 'सुमित्रानंदन पंत' जी का साहित्यिक परिचय दीजिए।

प्रश्न 3) अ) उचित जोडियाँ मिलाइए – **[5]**

i) संज्ञा	अ) विसर्ग
ii) द्वंद्व समास	ब) दयालु
iii) विशेषण	क) व्यक्तिवाचक
iv) संधि	ड) संयुक्त
v) वाक्य	इ) एक–दूसरा
	फ) प

ब) एक वाक्य में उत्तर लिखिए। [5]

i) 'ग्रामगीता' के रचनाकार कौन है?

ii) 'चिदंबरा' इस काव्य के कवि का नाम लिखिए।

iii) 'गृह' शब्द का अर्थ लिखिए।

iv) 'गले का हार' इस मुहावरें का अर्थ लिखिए।

v) '79' इस अंक को शब्दों में लिखिए।

प्रश्न 4) हिंदी विषय संरचना का महत्त्व लिखिए। साहित्यिक विधा पर आधारित हिंदी विषय की संरचना तैयार कीजिए। **[15]**

अथवा

पाठ्यपुस्तक का महत्त्व स्पष्ट कीजिए। कक्षा 9 से 12 तक की किसी एक कक्षा के पाठ्यपुस्तक की चिकित्सा कीजिए।

प्रश्न 5) गद्य अध्यापन के उद्देश लिखकर, गद्य अध्यापन की विविध तीन पद्धतियों का वर्णन कीजिए। **[15]**

अथवा

हिंदी अध्यापक के विशेष गुणोंकी सूची तैयार कीजिए। हिंदी का कुशल अध्यापक बनने के लिए आप कौन-कौन से उपक्रम करेंगे?

प्रश्न 6) निम्नलिखित में से किन्हीं दो के उत्तर 130 से 150 शब्दों में लिखिए। **[10]**

अ) रचना अध्यापन के उद्देश लिखिए।

ब) आशय विश्लेषण का महत्त्व स्पष्ट कीजिए।

क) अध्ययन - अध्यापन के पारंपारिक स्त्रोत।

ड) भाषा प्रयोगशाला का महत्त्व लिखिए।

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

ENGLISH

[Max. Marks : 80

Q1) Write down the Parts of Speech? Explain each parts of Speech with suitable examples. **[15]**

OR

Write down the kinds of sentences? Explain each kind of sentences with suitable examples.

Q2) Answer the following (Any Three). **[15]**

a) Draft questions for an interview of 'Counsellor' at school level.

b) Write an article on "Duties of Indian Citizen".

c) Prepare a speech on "Sport's Day".

d) Prepare a review of a book written by Indian Writer.

e) Write down the Conversation between parents and teacher about proper study habits.

Q3) Do as Directed. **[10]**

a) The remaining houses will be covered in two months. (Identify the tense of the given verb).

b) The village also installed 50 gobar gas projects. (Change the voice)

c) The biggest risk is losing your balance.
(Change the degree of comparison)

d) The news that ____ principal has resigned is not true. (Insert the appropriate article).

e) Gandhiji faught _____ the upliftment of the poor and the marginalized. (Write the proper preposition).

f) It's the hottest drug in teentown. (Add a question tag).

g) "Hello Amit! How are you?" (Change it into Indirect speech).

h) She did not find anyone misbehaving. (Rewrite as an Affirmative sentence)

i) It is so difficult that it cannot be solved. (Use 'too')

j) He was a good man. (Make Negative)

munotes.in

Q4) Write nature and scope of English subject. Explain the correlation of English subject with any 3 school subjects. **[15]**

OR

Write down the competencies of English teacher. What efforts will you take to enhance competencies of English teacher?

Q5) Illustrate the "Communicative approach" with the help of following points:**[15]**

a) Concept

b) Merits

c) Limitations

d) Educational implications

OR

Explain the concept, need and importance of learning resources. Illustrate how will you use two traditional learning resources for English subject with suitable examples.

Q6) Answer the following (any two) : **[10]**

a) Grammar Translation Method.

b) 'Internet' as a learning resource.

c) Merits and limitations of Dr.West's method.

d) "A picture reflects thousand words." - explain it.

✪ ✪ ✪

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

SANSKRIT

[Max. Marks : 80

Q1) What is the concept of Adjectives in Sanskrit Language? **[15]**

Explain their types with examples.

OR

Explain various *Karakarth* in detail.

Q2) Solve any three of the following: **[15]**

a) Explain *Swarsandhi* with examples.

b) Explain Absolute Locative structure of Sanskrit sentence.

c) Explain *Vyanjansandhi* with examples.

d) Explain Casual structure of Sanskrit sentence.

e) What is *Tatpurush* Compound? Explain it with examples.

Q3) A) Recognize the forms: **[5]**

i) वनेषु

ii) श्रीरामः

iii) नमावः

iv) कुर्यात्

v) विजयते

B) Match the pairs: **[5]**

	'A'		'B'
i)	कुमारसंभवम्	अ)	अश्वघोषः
ii)	बुद्धचरितम्	ब)	कालिदासः
iii)	स्वप्नवासवदत्तम्	क)	विशाखदत्त
iv)	नाट्यशास्त्रम्	ड)	भासः
v)	उत्तररामचरितम्	इ)	भरतमुनिः
		फ)	भवभूतिः

munotes.in

Q4) What is the structure of Sanskrit subject? Explain its nature in detail. **[15]**

OR

Which are the objectives of Sanskrit teaching at higher secondary level education? Explain the coordination of Sanskrit with other school subjects.

Q5) Analyze the Sanskrit text book of 11th STD. **[15]**

OR

Analyze the syllabus and curriculum of Sanskrit.

Q6) Answer the following Questions in short. (Any Two) **[10]**

a) Explain the characteristics of Good Sanskrit Teacher.

b) Explain the traditional sources of Sanskrit learning.

c) Write down the nature of Sanskrit prose teaching.

d) How do various values reflect through the Sanskrit textbooks of 12th STD?

✪ ✪ ✪

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

संस्कृत

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) संस्कृत भाषेतील विशेषणाची संकल्पना काय आहे? त्याचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा: [15]

किंवा

विविध कारकार्थ सविस्तर स्पष्ट करा:

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. [15]

अ) स्वरसंधी सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) सतिसप्तमी संस्कृत वाक्यरचना सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) व्यंजनसंधी सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) संस्कृत प्रयोजक वाक्यरचना सोदाहरण स्पष्ट करा.

इ) तत्पुरुष समास म्हणजे काय? सोदाहरण स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 3) अ) रूपे ओळखा [5]

i) वनेषु

ii) श्रीरामः

iii) नमावः

iv) कुर्यात्

v) विजयते

ब) जोड्या जुळवा : [5]

'अ'	'ब'
i) कुमारसंभवम्	अ) अश्वघोषः
ii) बुद्धचरितम्	ब) कालिदासः
iii) स्वप्नवासवदत्तम्	क) विशाखदत्त
iv) नाट्यशास्त्रम्	ड) भासः
v) उत्तररामचरितम्	इ) भरतमुनिः
	फ) भवभूतिः

प्रश्न 4) संस्कृत विषयाची संरचना म्हणजे काय? तिचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट कराः **[15]**

किंवा

उच्चमाध्यमिक स्तरावरील संस्कृत अध्यापनाची उद्दिष्टे कोणती? संस्कृत विषयाचा अन्य विषयांसोबतचा समन्वय स्पष्ट कराः

प्रश्न 5) इ. 11 वी च्या संस्कृत पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण कराः **[15]**

किंवा

उच्च माध्यमिक स्तरावरील संस्कृत अभ्यासक्रमाचे आणि पाठ्यक्रमाचे विश्लेषण कराः

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहाः (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) चांगल्या संस्कृत शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट कराः

ब) संस्कृत विषयाच्या अध्ययनाचे पारंपारिक स्रोत स्पष्ट कराः

क) संस्कृत विषयाच्या गद्य अध्यापनाचे स्वरूप लिहाः

ड) इ. 12 वी च्या संस्कृत पाठ्यपुस्तकातून विविध मूल्ये कसे प्रतिबिंबित होतात?

✪ ✪ ✪

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

URDU

Max. Marks : 80]

1.(a) تعلیمی ٹکنالوجی کی اہمیت اس عنوان پر 250 الفاظ پر مشتمل مضمون لکھیئے۔ 10

1.(b) جملہ کسے کہتے ہیں؟ مرکب اور مخلوط جملے میں فرق مع مثال واضح کیجئے۔ 05

OR

1.(a) انٹرنیٹ کے فائدے اور نقصانات اس عنوان پر 250 الفاظ پر مشتمل مضمون لکھیئے۔ 10

1.(b) اسم کی تعریف لکھیئے اسم کی قسمیں مع مثال واضح کیجئے۔ 05

2. مختصر جواب لکھیئے۔ (کوئی تین) 15

1. اُردو ادب کے مختلف ادوار مع خصوصیات لکھیئے۔
2. دورِ سطی اور دورِ جدید کے ادب کا موازنہ کیجئے۔
3. پریم چند کے افسانہ نگاری کی خصوصیات لکھیئے۔
4. غالِب کے کلام کی خصوصیات لکھیئے۔
5. دورِ جدید کے مصنف اے۔ پی۔ جے عبدالکلام کی ادبی شخصیت پر روشنی ڈالیئے۔

3. (a) جوڑیاں لگائیے۔ 05

1. خدا کی تعریف	1. تین
2. غزل کا آخری شعر	2. کالی بلّی
3. جملہ کی قسمیں	3. مقطع
4. صفت ذاتی	4. حمد
5. اُردو ادب کے ادوار	5. تین
	6. مطلع

3.(b) خانہ پُری کیجئے۔ 05

1. قصیدہ .... کی ایک قسم ہے۔ (اصناف نثر، اصنافِ سُخن، مضمون)۔
2. بانگ درا.............................. کی تصنیف ہے (اقبال، حالی، غالِب)
3. مضمون نویسی.............................. کی ایک قسم ہے (اصناف نثر، اصنافِ سُخن، مضمون)
4. غُبار خاطر .... ہے (مضمون، سبق، خطوط کا مجموعہ)
5. ایسا لفظ جو دو جملے کو ملائیں اُسے.............................. کہتے ہیں (حروف مدا، حروف آخر، حروف عطف)

munotes.in

4. اعلیٰ سیکنڈری سطح (Higher Secondary) پر اُردو پڑھانے کے اغراض و مقاصد لکھیئے ۔ اُردو زبان کی ساخت بنایئے ۔ اُردو کی تدریس کو موثر بنانے کے لیئے آپ کن طریقہ تدریس کا استعمال کرو نگے ۔ 15

OR

4. کتاب اور نصاب میں ربط بتایئے ۔ اُردو کی دہم جماعت کی کتاب کا تجزیہ مع بیرونی و اندرونی خوبیاں لکھیئے ۔ 15

5. مُعلّم اُردو کی خصوصیات لکھیئے ، مُعلّم کی پیشہ وارانہ ترقی کے لیئے کن سرگرمیوں کا انعقاد ضروری ہے لکھیئے ۔ 15

OR

5. تدریس قواعد کے طریقے لکھیئے ۔ قواعد کی تدریس کو موثر و دلچسپ بنانے کے لیئے آپ کن طریقوں کو اپناو نگے ۔ 15

6. کوئی دو کے جواب لکھیئے ۔ 10

1. مواد کے تجزیہ کی اہمیت ۔

2. اُردو لیبارٹری کی اہمیت ۔

3. اُردو کی تدریس میں لفت و شنید کے طریقہ کی اہمیت

4. مطالعہ کے مختلف طریقے ۔

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

HISTORY

[Max. Marks : 80

Q1) Explain the causes and effects of French Revolutions. **[15]**

OR

Explain in detail vedic culture with respect to following points :

a) Administration

b) Economical life

c) Social life

Q2) Answer in short (any three) **[15]**

a) Explain the functions of United Nations.

b) Explain any one challenge before the Indian democracy.

c) Explain any two values from preamble of Indian constitution.

d) Explain the social functions of newspapers.

e) Explain the need of constitution.

Q3) a) Fill in the blanks :- **[5]**

i) ______ is pioneer historian.

(Pythagoras, Pleni, Tolemy, Hirodotus)

ii) Montesquieu advocated the theory of _______ .

(Separation of power, Democracy, Republic, Independence)

iii) Harappa culture is considered as _______ culture.

(Urban, Rural, Industrial, Democracy)

iv) Lord Buddha preached in _______ language.

(Sanskrit, Pali, Hindi, Devnagari)

v) The Chief Minister of the state is given oath by ______ .

(Chief Justice, President, Governor, Sheriff)

b) Match the pairs : **[5]**

'A'	'B'
i) Rousseau	a) First Chief Minister of the samyukta Maharashtra
ii) George Washington	b) Three fold path
iii) Gautam Buddha	c) American War of Independence
iv) Vardhman Mahaveer	d) Aryasatyas
v) Yashwantrao Chavan	e) The prophet of French Revolution
	f) Russian Revolution

Q4) What is technology based learning resources? How these can make teaching & learning process effective for history subject? Explain it with examples. **[15]**

OR

What is historical research? Explain need & importance of historical research regarding history subject.

Q5) What is meant by value? Explain activities for inculcation of any three values through teaching of history subject. **[15]**

OR

What is year plan? Explain the need of year plan. Which precaution should be taken by history teacher white doing year plan?

Q6) Answer in brief (any 2) : **[10]**

a) Limitations of E-learning resources.

b) How will you use the maxim of teaching 'concrete to abstract' in teaching.

c) Explain the principles of history.

d) Place of History subject on secondary level.

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

इतिहास

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) फ्रेंच राज्यक्रांतीची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

वैदिक संस्कृती खालील मुद्यांच्या आधारे सविस्तर स्पष्ट करा.

अ) प्रशासन

ब) आर्थिक जीवन

क) सामाजिक जीवन

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) संयुक्त राष्ट्रसंघाची कार्ये स्पष्ट करा.

ब) भारतीय लोकशाही समोरिल कोणतेही एक आव्हान सविस्तर स्पष्ट करा.

क) भारतीय संविधानाच्या सरनाम्यातील कोणतेही दोन मूल्ये स्पष्ट करा.

ड) वर्तमानपत्रांची सामाजिक कार्ये स्पष्ट करा.

इ) संविधानाची गरज स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) .... हा आद्य इतिहासकार होय.

(पायथागोरस, प्लेनी, टॉलेमी, हिरोडोटस)

ii) मॉन्टेस्क्यूने .... सिद्धान्त मांडला.

(सत्ता विभाजनाचा, लोकशाहीचा, प्रजासत्ताकाचा, स्वातंत्र्याचा)

iii) हडप्पा संस्कृती ही .... संस्कृती होय.

(नागर, ग्रामीण, औद्योगिक, लोकशाही)

iv) गौतम बुद्धांनी .... भाषेत आपले विचार मांडले.

(संस्कृत, पाली, हिंदी, देवनागरी)

v) राज्याच्या मुख्यमंत्र्याना शपथ .... यांचेकडून दिली जाते.

(मुख्य न्यायाधीश, राष्ट्रपती, राज्यपाल, शेरीफ)

munotes.in

ब) योग्य जोड्या लावा : [5]

'अ'		'ब'	
i)	रूसो	अ)	संयुक्त महाराष्ट्राचे पहिले मुख्यमंत्री
ii)	जॉर्ज वॉशिंग्टन	ब)	त्रिरत्ने
iii)	गौतम बुद्ध	क)	अमेरिकन स्वातंत्र्ययुद्ध
iv)	वर्धमान महावीर	ड)	आर्यसत्ये
v)	यशवंतराव चव्हाण	इ)	फ्रेंच राज्यक्रांतीचा उद्गाता
		फ)	रशियन राज्यक्रांती

प्रश्न 4) तंत्रज्ञानाधारित अध्ययन स्त्रोत म्हणजे काय? परिणाम कारक इतिहास अध्ययन अध्यापन होण्यासाठी या स्त्रोतांचा वापर कसा कराल हे सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

ऐतिहासिक संशोधन म्हणजे काय? इतिहास विषयातील ऐतिहासिक संशोधनाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) मूल्ये म्हणजे काय? इतिहास विषयाच्या अध्यापनातून कोणत्याही तीन मूल्यांच्या रूजवणूकीसाठी उपक्रम स्पष्ट करा. [15]

किंवा

वार्षिक नियोजन म्हणजे काय? वार्षिक नियोजनाची गरज स्पष्ट करा. वार्षिक नियोजन करताना इतिहास शिक्षकाने कोणती दक्षता घ्यावी?

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

अ) ई-अध्ययन स्त्रोतांच्या मर्यादा.

ब) मूर्ताकडून अमूर्ताकडे या अध्यापन सूत्राचा अध्यापनात कसा कराल?

क) इतिहास अध्यापनाची तत्वे सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) इतिहास विषयाचे माध्यमिक स्तरावरील स्थान.

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

GEOGRAPHY

[Max. Marks :80

Q1) a) What is the solar system? Explain solar system with a suitable diagram. **[8]**

b) Explain the types of water bodies with examples. **[7]**

OR

a) What are temperature? Explain the affecting factors on temperature. **[8]**

b) Explain effects of volcano. **[7]**

Q2) Write short answer type questions (any three) : **[15]**

a) What is occupation? Explain the types of occupation.

b) Explain the causes of population explosion.

c) What are the field study? Explain the importance of field study.

d) Explain Raingauge with suitable diagram.

e) Write the characteristics of Indian climate.

Q3) a) Rewrite the following sentences after filling the blanks with appropriate words from the brackets. **[5]**

i) Specialization services that based on Intellectual abilities is called _______.
(Primary, Secondary, Tertiary, Quartile)

ii) Lines that join places having equal temperatures are as known as ______.
(Isobars, Isotherms, Isohyets, Tropical)

iii) The Ganga is known as ______ at Gomukh.
(Gangotri, Alakananda, Bhagirathi, Sindhu)

iv) Bhakra Nangal multipurpose project is constructed on _______.
(Ravi, Beas, Satluj, Volga)

v) The Pathological Destruction of the Rock is due to ________.
(Water, Contraction, Wind, Plants)

b) Match the following : **[5]**

	Column 'A'		Column 'B'
i)	Confluence	a)	Artificial Lake
ii)	Aswan project	b)	Khartoum
iii)	Delta of Ganga	c)	Nile River
iv)	Indus River	d)	Sunderban
v)	Volga River	e)	Arabian Sea
		f)	Caspian Sea

munotes.in

Q4) What are the various concept of the subject Geography? Explain following concept of Geography with suitable examples. **[15]**

a) Description of earth

b) Science of distribution of Earth

c) Study of causal relationship

d) Earth as home of man

OR

What is correlation? What are the different types of correlation? Explain correlation of Geography with History and Science with suitable examples.

Q5) Explain the traditional learning resources of Geography. Explain qualities of Good Geography Teacher with examples. **[15]**

OR

Write in detail the difference between 'Journey' and 'Excursion' methods of teaching Geography with the help of following points.

a) Nature

b) Characteristics

c) Advantages

d) Limitation

e) Role of the Teacher

Q6) Write the following any two questions. **[10]**

a) Explain the need of Geography Room.

b) Write internal criteria of Good Geography Text-book.

c) Explain the need of content analysis for teaching Geography.

d) Explain merits and demerits of Regional Method.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

भूगोल

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) सूर्यमाला म्हणजे काय? सूर्यमाला आकृतीसह स्पष्ट करा. [8]

ब) जलाशयाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [7]

किंवा

अ) तापमान म्हणजे काय? तापमानावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. [8]

ब) ज्वालामुखीचे परिणाम स्पष्ट करा. [7]

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. [15]

अ) व्यवसाय म्हणजे काय? व्यवसायाचे प्रकार स्पष्ट करा.

ब) लोकसंख्या वाढीची कारणे स्पष्ट करा.

क) क्षेत्र अभ्यास म्हणजे काय? क्षेत्र अभ्यासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ड) पर्जन्यमापक आकृतीसह स्पष्ट करा.

इ) भारतीय हवामानाची वैशिष्टये लिहा.

munotes.in

प्रश्न 3) अ) कंसात दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा व पुन्हा लिहा. [5]

i) बौद्धिक क्षमतेवर आधारित विशेषीकरण सेवा व्यवसायांना .... व्यवसाय म्हणतात.

(प्राथमिक, द्वितीयक, तृतीयक, चतुर्थक)

ii) समान तापमान असणाऱ्या ठिकाणांना जोडणाऱ्या रेषांना .... रेषा असे म्हणतात.

(समभार, समताप, समपर्जन्य, विषुववृत्तीय)

iii) गोमुखाजवळ गंगा नदी .... या नावाने ओळखली जाते.

(गंगोत्री, अलकनंदा, भागिरथी, सिंधू)

iv) भाक्रा नानगल हा बहुउद्देशीय प्रकल्प .... नदीवर आहे.

(रावी, बियास, सतलज, व्होल्गा)

v) खडकाचे कायिक अपक्षय .... मुळे होते.

(पाणी, आकूंचन, वारा, वनस्पती)

ब) जोड्या जुळवा. [5]

'अ' स्तंभ		'ब' स्तंभ	
i)	नदी संगम	अ)	कृत्रिम सरोवर
ii)	आस्वान धरण	ब)	खार्टुम
iii)	गंगा त्रिभुज प्रदेश	क)	नाईल नदी
iv)	सिंधू नदी	ड)	सुंदरबन
v)	व्होल्गा नदी	इ)	अरबी समुद्र
		फ)	कॅस्पियन समुद्र

प्रश्न 4) भूगोल विषयाच्या विविध संकल्पना कोणत्या? खाली नमूद केलेल्या भूगोलाच्या संकल्पनाचे सोदाहरण स्पष्टीकरण करा. [15]

अ) पृथ्वीचे वर्णन

ब) पृथ्वी वाटयाचे शास्त्र

क) कार्यकारण संबंधाचा अभ्यास

ड) पृथ्वी हे मानवाचे घर

किंवा

समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार कोणते? भूगोलाचा इतिहास व शास्त्र या विषयाशी असणारा समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) भूगोल अध्ययन अध्यापनाची पारंपारिक अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा. चांगल्या भूगोल शिक्षकांची गुणवैशिष्टये सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

भूगोल अध्यापनाच्या सहल व प्रवास पद्धतीतील फरक खालील मुदद्यांच्या सहाय्याने स्पष्ट करा.

अ) स्वरूप

ब) वैशिष्टये

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भूमिका

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. [10]

अ) भूगोल खोलीची गरज स्पष्ट करा.

ब) चांगल्या भूगोल पाठ्यपुस्तकांचे अंतर्गत निकष सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) भूगोलाच्या अध्यापनातील आशय विश्लेषणाची गरज स्पष्ट करा.

ड) प्रादेशिक पद्धतीचे गुण आणि दोष स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 6] **GENERAL SCIENCE**

[Max. Marks :80

Q1) a) What is meant by Homologous series? Write it's four characteristics. **[8]**

b) Write Difference between plant tissue and animal tissue. **[7]**

OR

a) Illustrate Newland's law of Octaves with a suitable example. **[8]**

b) Why glycolysis is also called EMP pathway? How are proteins obtained? What are the components of the proteins? **[7]**

Q2) Write answers of the following (any three) : **[15]**

a) Write a note on structure of modern periodic table.

b) Explain the Resistances in series and Resistances in parallel.

c) Which two main techniques are used in biotechnology? Why?

d) Draw a neat and labelled diagram of fungi.

e) Write laws of refraction of light.

Q3) A) Choose the correct option and rewrite the statement. **[6]**

i) The number of electrons in the outermost shell of alkali metal is _________.

a) 1 b) 2

c) 3 d) 7

ii) Alkaline earth metals have valency 2. This means that their position in the modern periodic table is in __________.

a) Group 2 b) Group 16

c) Period-2 d) d-block

iii) Eka-boron was subsequently named as _______.

a) gallium b) germanium

c) scandium d) molybdenum

iv) _________ block of the modern periodic table are the non metals found.

a) s-block b) p-block

c) d-block d) f-block

v) The device used for producing a current is called _______.

a) a voltmeter b) a generator

c) a galvanometer d) an ammeter

vi) At the time of short circuit, the current in the circuit ________.

a) increases b) decreases

c) remains the same d) increases in steps

munotes.in

B) Find the odd one out **[4]**

i) Circulation, Excretion, Sensation, Reproduction

ii) Budding in hydra, Regeneration, Binary Fission, Fragmentation

iii) Vas eferens, Vas deferens, prostate gland, epididymis

iv) Carrot, Radish, Potato, Sweet Potato

Q4) Explain nature, scope and importance of general science at secondary level. **[15]**

OR

Explain concept of curriculum. Explain any three methods of curriculum construction of science curriculum.

Q5) Explain concept of Learning Resources. Explain any 6 learning resources while teaching science subject. **[15]**

OR

Explain project method of teaching science with the help of following points.

a) Nature

b) Steps

c) Merits

d) Limitations

e) Role of Teacher

Q6) Answer any two of the following : **[10]**

a) Write merits and limitations of Laboratory method.

b) What is maxims of teaching? Explain any two with examples.

c) Criteria of good science laboratory.

d) Importance of content analysis.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

सामान्य विज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) समजातीय श्रेणी म्हणजे काय हे स्पष्ट करून तिचे चार वैशिष्ट्ये लिहा. **[8]**

ब) वनस्पती ऊती व प्राणी ऊती यातील फरक स्पष्ट करा. **[7]**

किंवा

अ) न्यूलॅंडसचा अष्टकांचा नियम विविध उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[8]**

ब) ग्लायकोलायसीस प्रक्रियेला 'एम्ब्डेन-मेयर हॉफ-पार्नास पाथ-वे (EMP pathway) असे ही म्हणतात? प्रथिने कशापासून मिळतात? ती कशापासून बनलेली असतात? **[7]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) आधुनिक आवर्तसारणीची रचना थोडक्यात स्पष्ट करा.

ब) रोधांची एकसर जोडणी आणि रोधांची समांतर जोडणी थोडक्यात स्पष्ट करा.

क) जैवतंत्रज्ञानात कोणती दोन मुख्य तंत्रे वापरतात? का?

ड) कवकाची आकृती काढून नावे द्या.

इ) प्रकाशाच्या अपवर्तनाचे नियम लिहा.

प्रश्न 3) अ) योग्य पर्याय निवडून वाक्य परत लिहा : **[6]**

i) अल्क धातूच्या बाह्यतम कवचातील इलेक्ट्रॉनांची संख्या .... आहे.

अ) 1 ब) 2

क) 3 ड) 7

ii) अल्कधर्मी मृदा धातूंची संयुजा 2 आहे. म्हणजे त्यांची आधुनिक आवर्तसारणीतील जागा .... मध्ये आहे.

अ) गण 2 ब) गण 16

क) आवर्त 2 ड) डी-खंड

iii) इका-बोरॉन या मूलद्रव्याला मेंडेलिव्हच्या आवर्तसारणीत नंतर .... असे म्हटले.

अ) गॅलिअम ब) जर्मेनिअम

क) स्कॅंडिअम ड) मालेब्डिनिअस

iv) आधुनिक आवर्तसारणीत अधातू .... खंडात आहेत.

अ) s- खंड ब) p- खंड

क) d- खंड ड) f- खंड

munotes.in

v) विद्युतधारा निर्माण करण्यासाठी वापरण्यात येणाऱ्या उपकरणास .... म्हणतात.

अ) व्होल्टमीटर ब) जनित्र

क) गॅल्व्हॅनोमीटर ड) अॅमीटर

vi) लघू परिपथना मध्ये परिपथातील एकूण विद्युत धारा ....

अ) वाढते ब) कमी होते

क) तशीच रहाते ड) पायरी पायरीने वाढत जाते

ब) विसंगत पद ओळखा : [4]

i) रक्ताभिसरण, उत्सर्जन, संवेदन, प्रजनन

ii) मुकुलायन, पुनर्जनन, द्विविभाजन, खंडीभवन

iii) अपवाहिनी, पूरस्थ ग्रंथी, अधिवृषण, शुक्रवाहिनी

iv) गाजर, मुळा, बटाटे, रताळे

प्रश्न 4) माध्यमिक स्तरावरील विज्ञान विषयाचे स्वरूप, व्याप्ती आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अभ्यासक्रम ही संकल्पना स्पष्ट करा. विज्ञान अभ्यासक्रमातील अभ्यासक्रम रचनेच्या कोणत्याही तीन पद्धती स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) अध्ययन स्त्रोत ही संकल्पना स्पष्ट करा. विज्ञान विषयाचे अध्यापन करतानाचे कोणतेही सहा अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा. [15]

किंवा

विज्ञान विषय अध्यापनाची प्रकल्प पद्धती खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) स्वरूप

ब) पायऱ्या

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भूमिका

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [10]

अ) प्रयोगशाळा पद्धतीचे फायदे व मर्यादा लिहा.

ब) अध्यापनाची सूत्रे म्हणजे काय? कोणतीही दोन सूत्रे उदाहरणासह स्पष्ट करा.

क) चांगल्या विज्ञान प्रयोगशाळेचे निकष लिहा.

ड) आशय विश्लेषणाचे महत्व.

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

MATHEMATICS

[Max. Marks :80

Q1) Solve the following examples. **[15]**

a) Write the decimal form of $\frac{53}{16}$.

b) Factorize $3x^2 - 5x - 8$.

c) Simplify $4 \times 3 - 2 + 3 \times 4$.

d) Solve the simultaneous equation

$4x - 3y = 2; x + y = 4$

e) Simplify : $(P+2)^2 + (P-2)^2$.

OR

Solve the following examples.

a) $a \propto b$ when, $a = 10$, value of $b = 5$, find the value of b if $a = 20$.

b) Subtract $4a^2b - 3ab^2 - 2ab$ from $6a^2b - ab^2 - 4ab$.

c) Solve : $\frac{4}{11} - \frac{3}{10}$.

d) Add the following polynomial:

$5x^2 + 9xy - 3y^2;\ 4y^2 + 5x^2 - 2xy$

e) Solve the quadratic equation:

$m^2 - 5m + 6 = 0$

Q2) Attempt any three of the following : **[15]**

a) Draw an equilateral triangle of side 8 cm & draw a incircle of that triangle.

b) Define:

i) Circle

ii) Radius

iii) Diameter

iv) Chord

v) Central Angle

munotes.in

c) Mohan deposited Rs. 10,000 in a bank at a rate of 10 p.c.p.a. How much money he will get at the end of 5 years?

d) Prove that : If diagonals of a parallelogram are congruent then it is a rectangle.

e) Calculate Mean, Median and Mode from the following information:

53, 51, 55, 56, 48, 46, 58, 50, 42, 51

Q3) Attempt the following : **[10]**

a) Calculate the diameter of circle of radius 5 cm.

b) Define supplementary angles.

c) If $a^7 \times a^5 = a^m$, find the value of m.

d) $\frac{3}{6} \div \frac{4}{8} = \frac{\square}{\square}$

e) Write the formula to calculate the area of a square having side 'a'.

f) The angles of triangle measures 60°, 70° and P. Find the value of P.

g) If selling price is Rs. 30 and cost price is Rs. 25 find the percent profit.

h) If $(25)^2 = 625$, write the value of $(2.5)^2$.

i) Multiply : 11.1×1.1.

j) Write the ratio of 750 m to 250 m in simplest form.

Q4) What is correlation? What are its types? Explain correlation of Mathematics with Drawing & Science. **[15]**

OR

Explain different methods of curriculum construction. Which of these methods is used while framing the curriculum of mathematics at secondary level. Justify your answer with suitable example.

munotes.in

Q5) How will you used 'Experimental Method' for teaching unit 'Area of Square'. Explain with suitable example. **[15]**

OR

What is '5E' Learning Model? Prepare a lesson plan for teaching any one unit of Mathematics using '5E' Model.

Q6) Answer in brief (any two) : **[10]**

a) Write competencies of Mathematics teacher.

b) Write different learning resources in Mathematics.

c) Write importance of Mathematics laboratory.

d) Write objectives of Mathematics subject at secondary level.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

गणित

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) खालील उदाहरणे सोडवा. **[15]**

अ) दशांश रूप लिहा $\frac{53}{16}$

ब) अवयव पाडा $3x^2 - 5x - 8$

क) सोपे रूप द्या $4 \times 3 - 2 + 3 \times 4$

ड) एक सामायीक समीकरणे सोडवा

$4x - 3y = 2; x + y = 4$

इ) सोपे रूप द्या : $(P+2)^2 + (P-2)^2$

किंवा

खालील उदाहरणे सोडवा.

अ) $a \propto b$ जेव्हा $a = 10$, तेव्हा $b = 5$, तर $a = 20$ असताना b ची किंमत काढा.

ब) $6a^2b - ab^2 - 4ab$ मधून $4a^2b - 3ab^2 - 2ab$ वजा करा.

क) सोडवा : $\frac{4}{11} - \frac{3}{10}$

ड) खालील बहुपदीची बेरीज करा.

$5x^2 + 9xy - 3y^2;\ 4y^2 + 5x^2 - 2xy$

इ) वर्ग समीकरण सोडवा $m^2 - 5m + 6 = 0$

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणतेही तीन उपप्रश्न सोडवा. **[15]**

अ) 8 cm बाजू असलेला समभूज त्रिकोण काढून त्याचे आंतरवर्तुळ काढा.

ब) व्याख्या लिहा.

i) वर्तुळ

ii) त्रिज्या

iii) व्यास

iv) जीवा

v) केंद्रिय कोण

munotes.in

क) मोहनने द.सा.द.से. 10 दराने 10,000 रू. बँकेत जमा केले. पाच वर्षानंतर एकूण किती रक्कम परत मिळेल.

ड) सिद्ध करा : जर समांतरभूज चौकोणाचे कर्ण एकरूप असतील तर तो आयत असतो.

इ) पूढील माहीतीवरून मध्यमान, मध्यांक, बहुलक काढा.

53, 51, 55, 56, 48, 46, 58, 50, 42, 51

प्रश्न 3) पुढील उदाहरणे सोडवा. **[10]**

अ) 5 cm त्रिज्या असलेल्या वर्तुळाचा व्यास काढा.

ब) व्याख्या लिहा : पूरक कोण

क) जर $a^7 \times a^5 = a^m$ तर m ची किंमत काढा.

ड) $\frac{3}{6} \div \frac{4}{8} = \frac{\square}{\square}$

इ) 'a' बाजू असलेल्या चौरसाचे क्षेत्रफळ काढण्याचे सूत्र लिहा.

फ) त्रिकोणाच्या कोनांच्या मापे 60°, 70° आणि P आहेत. तर P ची किंमत काढा.

य) जर विक्री किंमत 30 रू. व खरेदी किंमत 25 रू. आहे. तर शेकडा नफा काढा.

र) जर $(25)^2 = 625$ तर $(2.5)^2$ = किती.

ल) गुणाकार करा 11.1 × 1.1.

व) 750 m चे 250 m शी. असलेले गुणोत्तर संक्षिप्त रूपात लिहा.

प्रश्न 4) समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार कोणते? गणित विषयाचा चित्रकला व विज्ञान विषयाशी असणारा समवाय स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अभ्यासक्रम रचनेच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा. माध्यमिक स्तराचा अभ्यासक्रम तयार करत असताना यापैकी कोणती पद्धत वापरली आहे. योग्य उदाहरणांच्या सहाय्याने तुमच्या उत्तराचे समर्थन करा.

munotes.in

प्रश्न 5) 'चौरसाचे क्षेत्रफळ' या घटकाचे अध्यापन करताना 'प्रायोगिक पद्धती' कशी वापराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

'5E' अध्ययन प्रतिमान म्हणजे काय? गणितातील कोणत्याही एका घटकाच्या अध्यापनाचे नियोजन '5E' अध्ययन प्रतिमानाचा वापर करून तयार करा.

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) गणित शिक्षकाच्या क्षमता लिहा.

ब) गणितातील विविध अध्ययन स्त्रोत लिहा.

क) गणित प्रयोगशाळेचे महत्त्व स्पष्ट लिहा.

ड) गणित विषयाची माध्यमिक स्तरावरील उद्दिष्टे लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

ECONOMICS

[Max. Marks :80

Q1) Explain the fundamental concepts of Economics with examples. **[15]**

a) Resources

b) Human Wants

c) Value in price

OR

Explain the following challenges before Indian Economy.

a) Population

b) Poverty

c) Corruption

Q2) Write short notes on the following (any three) : **[15]**

a) Write the functions of Commercial Banking.

b) Explain the characteristics of National Income.

c) Explain the types of Demand.

d) Explain the factors of Production.

e) Explain any two types of Government Budget.

Q3) a) Choose the correct alternatives and complete the sentences. **[5]**

i) India's population is _______ largest in the world.
(1st, 2nd, 3rd, 5th)

ii) Micro Economics is also called as _______.
(Income theory, Price theory, Growth theory/Employment theory)

iii) Indirect demand is also known as _________.
(derived, direct, composite, joint)

iv) Under perfect competition commodities are _______ in nature.
(homogeneous, classified, heterogeneous, supplementary)

v) ______ is regarded as primary factor of production.
(Land, Labour, Capital, Entrepreneur)

munotes.in

b) Match the following : **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	Micro Economics	a)	General equilibrium
ii)	Income method	b)	Business economics
iii)	Macro Economics	c)	Metalic money
iv)	Commodity Money	d)	Partial equilibrium
v)	Near Money	e)	Bills of exchange
		f)	Factor cost method

Q4) What is correlation? How will you correlate Economics with other school subjects? Explain with suitable examples. **[15]**

OR

What is subject structure? Write the characteristics and importance of structure. Prepare a structure of any one branch of economics with suitable examples.

Q5) Explain the qualities of good economics teacher with suitable examples. **[15]**

OR

What are the various teaching methods of economics? Write the merits and demerits of Field Visit method of teaching economics. As a teacher how will you use Field Visit method effectively during teaching of economics, explain with suitable examples.

Q6) Write short notes on the following (any two) : **[10]**

a) Explain the place of subject economics at secondary stage of school curriculum.

b) Write any five criteria of a good economics textbook.

c) Explain the steps of Problem Solving Method.

d) Write any two technology based learning resources with suitable examples.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

अर्थशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अर्थशास्त्राच्या पायाभूत संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

अ) साधने

ब) मानवी गरजा

क) किंमतीचे मूल्य

किंवा

भारतीय अर्थव्यवस्थे समोरील खालील आव्हाने सविस्तर विशद करा.

अ) लोकसंख्या

ब) दारिद्र्य

क) भ्रष्टाचार

प्रश्न 2) टिपा लिहा (कोणत्याही तीन) : **[15]**

अ) व्यावसायिक बँकेची कार्ये लिहा.

ब) राष्ट्रीय उत्पन्नाची वैशिष्ठ्ये स्पष्ट करा.

क) मागणीचे प्रकार स्पष्ट करा.

ड) उत्पादनाचे घटक स्पष्ट करा.

इ) सरकारी अंदाज पत्रकाचे कोणतेही दोन प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) कंसातील योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) भारताची लोकसंख्या जगामध्ये .... क्रमांकाची आहे.
(प्रथम, द्वितीय, तृतीय, पंचम)

ii) सूक्ष्मलक्षी अर्थशास्त्र हे .... म्हणून ही ओळखले जाते.
(उत्पन्न सिद्धांत, मूल्य सिद्धांत, वृद्धीचे सिद्धांत, रोजगार सिद्धांत)

iii) अप्रत्यक्ष मागणी .... मागणी म्हणून ही ओळखली जाते.
(परोक्ष, प्रत्यक्ष, संमिश्र, संयुक्त)

iv) पूर्ण स्पर्धेच्या बाजारपेठेत वस्तू .... असतात.
(एकजिनसी, भिन्न, असमान, दुय्यम)

v) .... हा उत्पादनाचा मूलभूत घटक आहे.
(भूमी, श्रम, भांडवल, संयोजक)

munotes.in

ब) योग्य जोड्या लावा. [5]

'अ' गट		'ब' गट	
i)	सूक्ष्म अर्थशास्त्र	अ)	सर्वसाधारण समतोल
ii)	उपन्न पद्धत	ब)	व्यावसायिक अर्थशास्त्र
iii)	समग्र अर्थशास्त्र	क)	धातू पैसा
iv)	वस्तू पैसा	ड)	आंशिक समतोल
v)	प्रति पैसा	इ)	विनिमय पत्रे
		फ)	घटक खर्च पद्धत

प्रश्न 4) समवाय म्हणजे काय? तुम्ही अर्थशास्त्र विषयाचा इतर शालेय विषयांशी समवाय कसा साधाल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

विषय संरचना म्हणजे काय? अर्थशास्त्राच्या संरचनेची वैशिष्टये व महत्व लिहा. अर्थशास्त्र विषयाच्या कोणत्याही एका शाखेची संरचना सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) चांगल्या अर्थशास्त्र शिक्षकाची गुणवैशिष्टये सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अर्थशास्त्र अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? अर्थशास्त्र अध्यापनाच्या क्षेत्रभेट पद्धतीचे गुणदोष लिहा. एक शिक्षक म्हणून क्षेत्रभेट पद्धतीचा अर्थशास्त्र विषयाच्या प्रभावी अध्यापनासाठी तुम्ही कसा वापर कराल सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा. [10]

अ) माध्यमिक स्तरावरील शालेय अभ्यासक्रमातील अर्थशास्त्र विषयाचे स्थान स्पष्ट करा.

ब) चांगल्या अर्थशास्त्र पाठ्यपुस्तकाचे कोणतेही पाच निकष लिहा.

क) समस्या निराकरण पद्धतीच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

ड) तंत्रज्ञानावर आधारित कोणतेही दोन अध्ययन संसाधने सोदाहरण लिहा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY

[Max. Marks :80

Q1) Explain the concept of computer with structure of computer. Explain in detail Input devices of computer. **[15]**

OR

Describe the concept of Operating System with its types. How will you use MS-PowerPoint for effective teaching? Explain with examples.

Q2) Answer the following questions in brief (any three) : **[15]**

a) Write the definition of 'Network' and explain its types.

b) Write educational importance of 'Email'.

c) Write uses of E-maps in teaching.

d) Explain Copyright Act.

e) Explain requirements for computer lab.

Q3) Fill in the blanks with correct option from bracket. **[10]**

a) ICT means _________.

(Information Technology, Information Computer Technology, Information and Communication Technology, Internet Communication Technology)

b) ______ application software is useful to prepare result sheet of students.

(MS-Word, MS-Excel, MS-PowerPoint, Paint)

c) _________device is a memory device.

(Printer, Pen drive, Mouse, Joystic)

d) 'Ctrl + V' is used for_________the file.

(copy, cut, paste, save)

e) ________device is a Input device.

(Speaker, Printer, Mouse, Monitor)

munotes.in

f) Following_________is an example of application software.

(MS-Word, Windows-98, Google Chrome, Firefox)

g) LAN means_________

(Local Area Network, Large Area Network, Long Area Network, Local Access Network)

h) ___________is a example of Internet browser.

(MS-Word, Google Chrome, Windows, Notepad)

i) _______facility is use to send message through internet.

(WWW, Internet explorer, Google, E-mail)

j) CPU means__________.

(Central Progressing Unit, Central Possessing Unit, Central Progressing Utility, Central Processing Unit).

Q4) Explain Nature, scope and objectives of ICT subject at higher secondary level with suitable examples. **[15]**

OR

Analyse textbook of 11 Std. with following points.

a) Objectives
b) Concepts
c) Diagrams
d) Principles
e) Evaluation

Q5) Explain experimental method of teaching ICT subject with following points. **[15]**

a) Concepts
b) Features
c) Advantages
d) Limitations
e) Educational implication

OR

munotes.in

Explain 'project based learning' approach of ICT with following points.

a) Concept

b) Features

c) Advantages

d) Limitations

e) Educational implication

Q6) Answer the following questions in brief (Any Two) : **[10]**

a) Explain any two learning resources of ICT.

b) Explain the concept of blended learning.

c) Explain the competencies of ICT teacher.

d) Explain the concept of 5-E learning model.

✡ ✡ ✡

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) संगणकाची संकल्पना स्पष्ट करून संगणकाची संरचना आकृतीसह स्पष्ट करा. संगणकाची अंतर्गमन साधने (Input Devices) सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

ऑपरेटिंग सिस्टिमची संकल्पना स्पष्ट करून त्याचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. प्रभावी अध्यापनासाठी एम एस पॉवर पाईंटचा वापर कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) नेटवर्कची व्याख्या सांगुन नेटवर्कचे प्रकार स्पष्ट करा.

ब) ई-मेलचे शैक्षणिक महत्त्व लिहा.

क) अध्यापनातील ई-नकाशाचा उपयोग लिहा.

ड) कॉपी राईट ॲक्ट (Copyright Act) स्पष्ट करा.

इ) संगणक कक्षासाठी आवश्यक बाबी स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) दिलेल्या पर्यायातून योग्य पर्याय निवडून खालील रिकाम्या जागा भरा. **[10]**

अ) आय. सी. टी. (ICT) म्हणजे ....

(माहिती तंत्रज्ञान, माहिती संगणक तंत्रज्ञान, माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान, इंटरनेट संप्रेषण तंत्रज्ञान)

ब) विद्यार्थ्यांचे परीक्षामधील निकाल तयार करण्यासाठी .... हे ॲप्लिकेशन सॉफ्टवेअर उपयुक्त आहे.

(एम. एस. वर्ड, एम. एस. एक्सेल, एम. एस. पॉवर पॉईंट, पेंट)

क) .... हे साधन स्मृती साधन म्हणून ओळखले जाते.

(प्रिंटर, पेन ड्राईव्ह, माऊस, जॉयस्टिक)

ड) 'Ctrl + V' याचा वापर फाईल .... करण्यासाठी होतो.

(copy, cut, paste, save)

munotes.in

इ) खालीलपैकी .... हे अंतर्गमन साधन (Input Device) आहे.

(स्पिकर, प्रिंटर, माऊस, मॉनिटर)

फ) खालीलपैकी .... हे ॲप्लिकेशन सॉफ्टवेअरचे उदाहरण आहे.

(एम. एस. वर्ड, विंडोज 98, गुगल क्रोम, फायरफॉक्स)

य) लॅन (LAN) म्हणजे .... होय.

(Local Area Network, Large Area Network, Long Area Network, Local Access Network)

र) इंटरनेट ब्राऊझरचे .... हे एक उदाहरण आहे.

(एम. एस. वर्ड, गुगल क्रोम, विंडोज, नोटपॅड)

ल) इंटरनेटच्या आधारे संदेश पाठविण्यासाठी .... सुविधाचा वापर केला जातो.

(WWW, इंटरनेट एक्सप्लोरर, गुगल, ई–मेल)

व) सी.पी.यु. (CPU) म्हणजे .... होय.

(Central Progressing Unit, Central Possessing Unit, Central Progressing Utility, Central Processing Unit)

प्रश्न 4) उच्च माध्यमिक स्तरावरील माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान विषयाच्या अध्यापनाची स्वरूप, व्याप्ती आणि उद्दिष्टे सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञानाच्या इ. 11 वी च्या पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण पुढील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) उद्दिष्टये

ब) संकल्पना

क) आकृत्या

ड) तत्त्वे

इ) मूल्यमापन

munotes.in

प्रश्न 5) माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान विषयातील अध्यापनाची प्रयोगिक पद्धती खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शैक्षणिक उपयोजन

किंवा

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञानातील 'प्रकल्प आधारित अध्ययन' हा दृष्टीकोन खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शैक्षणिक उपयोजन

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान विषयातील कोणतेही दोन अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा.

ब) मिश्र अध्ययन संकल्पना स्पष्ट करा.

क) माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान विषय शिक्षकाच्या क्षमता थोडक्यात स्पष्ट करा.

ड) 5-ई अध्ययनाची संकल्पना स्पष्ट करा.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

GERMAN

[Max. Marks :80

F 1 **A. Übersetze ins Englische oder Marathi!** **8**

Das war Rüdiger Maaß vor drei Jahren. Da hatte er noch seine Bäckerei mit Café in Hamburg. Er hatte seine Arbeit, er hatte viel Geld, er hatte eine attraktive Frau, eine Stadtwohnung mit Blick auf die Binnenalster und einen teuren Sportwagen.

Und heute? Heute lebt er in einem Dorf in Ostfriesland. Er hat nur wenig Geld, den Sportwagen hat er verkauft, er lebt allein. Was ist passiert? Unsere Mitarbeiterin Paula Diebel hat mit ihm gesprochen.

F 1 **B. Übersetze ins Deutsche!** **7**

1. The celebration is on Monday 16^{th}June at 7pm in the garden.
2. She doesn't want to eat the egg.
3. Some people have too much money.

or

F 1 **A. Übersetze ins Englische oder Marathi!** **8**

Karin ist 14 Jahre alt und wohnt in Mühldorf – das ist eine kleine Stadt in Bayern, nicht weit von München. Karin ist eine junge, intelligente Tennisspielerin. Sie kann wirklich sehr gut Tennis spielen. Sie hat viele Turniere gewonnen, aber sie will noch besser werden. Deshalb muss sie jeden Tag 2-3 Stunden trainieren. Sie will in der Zukunft (future) internationale Tennisturniere, z.B. Wimbledon gewinnen. Ihre Vorbilder (idols) sind Venus Williams und Maria Sharapova. Aber Karin ist ein ganz normaler Teenager. Sie ist ein Fan von Madonna und Backstreet Boys. Sie kann nicht nur Tennis spielen, sie kann auch gut Ski fahren und surfen.

F 1 **B. Übersetze ins Deutsche!** **7**

1 I want to send a gift to my aunt, who is 60 years old.

2. The lamp is hanging on the wall.

3. Doris, help your mother!

F 2 **Schreibe über drei von fünf!** **15**

1. Formal letter :

Schreibe an die Tanzschule und informiere die Tanzschule, dass du heute nicht zum Tanzunterricht kommen kannst. Warum nicht, sich entschuldigen und Bescheid sagen, wanndu wieder kommen kannst.

2. Informal letter:

Lädt dein Freund/ deine Freundin zum Geburtstagsparty ein! Wann, wo, etwas mitbringen, bei der Vorbereitung helfen?

3. To write a postcard:

Du machst Urlaub in Paris, Frankreich. Schreibe deinem Vater eine Postkarte aus dem Urlaub.Wie geht's, wie ist der Urlaub, das Wetter, was kann man alles machen, wie ist das Hotel usw

4. To write a mail:

Du studierst jetzt in Aachen. Schreib eine Mail an deinen Freund Wie sieht dein Alltag aus? Welches Fach? Neue Freunde usw.

5. A note in the supermarket :

Du bist neu in der Stadt und suchst Wohnmöglichkeiten für deine Familie! z. B. Eine Mietwohnung, ein Haus oder einen Bunglow? Die Lage, Nebenkosten, Kaution usw.

F 3 **Grammatik !** **10**

1. Ergänze das Perfekt !

Am letzten Samstag ___ ich spät ___.

munotes.in

2. **Verbinde!**
Warum will Hans sichkündigen? Ich verstehe es nicht.
3. **Ergänze die richtigen Adjektivendungen !**
Die klein _____ Kinder spielenmit einemrot _____ Ball.
4. **Ergänze die richtige Präposition und den Artikel !**
Bitte häng die Lampe ___ ___ Sofa.
5. **Bilde Frage !** Ich habe zwei Geschwister.
6. **Bilde Konjunktiv II !**
Tom arbeitet sehr hart.Es wäre besser, wenn ___________. (wenig arbeiten)
7. **Ergänze die richtigen Personalpronomen !**
Kommst ___ mit? Nein, ___ habe keine Zeit.
8. **Was passt ?**
Tshirt – Jeans : Bluse ---_______
9. **Was passt nicht?**
blau, schwarz, klein, rot,
10. **Wie heisst das Gegenteil ?**
neu X ________________ intelligent X ____________

F 4 Explain the place of German in higher secondary school curriculum. What qualities and competencies should a German teacher possess? 15

or

F 4 Explain the need and importance of German language in today's world. Explain its relationship with other school subjects. 15

F 5 Explain communicative method and play way method with the help of following points: concept, merits, limitations, role of a teacher. 15

or

F 5 Explain in detail nature and procedure of evaluation in German as a foreign language with reference to reading, listening, speaking and writing skills. 15

F 6 **Write short notes on any two** 10

1. Challenges faced in inclusive education by learners.
2. Explain the importance of curriculum.
3. Objectives of learning German as a foreign language.
4. Write a short note on language learning skill.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

ENGLISH VERSION

GERMAN

[Max. Marks :80

F.1. A. Translate the following text in English or Marathi ! 8

Das war Rüdiger Maaß vor drei Jahren. Da hatte er noch seine Bäckerei mit Café in Hamburg. Er hatte seine Arbeit, er hatte viel Geld, er hatte eine attraktive Frau, eine attractive Frau , eine Stadtwohnung mit Blick auf die Binnenalster und einen teuren Sportwagen.

Und heute? Heute lebt er in einem Dorf in Ostfriesland. Er hat nur wenig Geld , den Sportwagen hat er verkauft, er lebt allein. Was ist passiert? Unsere Mitarbeiterin Paula Diebel hat mit ihm gesprochen.

F.1. B. Translate in German! 7

1. The celebration is on Monday 16.June at 7pm in the garden.
2. She doesn't want to eat the egg.
3. Some people have too much money.

OR

F.2. A. Translate the following text in English or Marathi ! 8

Karin ist 14 Jahre alt und wohnt in Mühldorf – das ist eine kleine Stadt in Bayern, nicht weit von München. Karin ist eine junge, intelligente Tennisspielerin. Sie kann wirklich sehr gut Tennis spielen. Sie hat viele Turniere gewonnen, aber sie will noch besser werden. Deshalb muss sie jeden Tag 2-3 Stunden trainieren. Sie will in Zukunft (future) internationale Tennisturniere, z.B. Wimbledon gewinnen. Ihre Vorbilder (idols) sind Venus Williams und Maria Sharapova. Aber Karin ist ein ganz normaler Teenager. Sie ist ein Fan von Madonna und Backstreet Boys. Sie kann nicht nur Tennis spielen, sie kannn auch gut Ski fahren und surfen.

F.2. B. Translate in German! 7

I want to send a gift to my aunt in Delhi, who is 60 years old.

1. The lamp is hanging on the ceiling.
2. Doris, help your mother!

F.2 Attempt any three from five! 15

1. Formal letter:

Schreibe an die Tanzschule und informiere die Tanzchule, dass du heute nicht zum Tanzunterricht kommen kannst.

Warum nicht, sich entschuldigen und Bescheid sagen, wann du wieder kommen kannst.

2. Informal letter:

Lädt dein Freund/ deine Freundin zum Geburtstagperty ein!

Wann, wo, etwas mitbringen, bei der Vorbereitung helfen?

3. To write a postcard:

munotes.in

Du machst Urlaub in Paris, Frankreich. Schreibe deinem Vater eine Postkarte aus dem Urlaub. Wie geht's, wie ist der Urlaub, das Wetter, was kann man alles machen, wie ist das Hotel usw

4. To write a mail:

Du studierst jetzt in Achen . Schreib eine Mail an deinen Freund

Wie sieht dein Alltag aus? Welches Fach? Neue Fruende usw.

5. A note in the supermarket :

Du bist neu in der Stadt und suchst Wohnmöglichkeiten für deine Familie!

z. B. Eine Mietwohnung, ein Haus oder eine Bunglow? Die Lage, Nebenkosten, Kaution usw.

F.3 Grammar : Do as directed ! **10**

1. **Ergänze das Perfekt !**

   Am letzten Samstag ___ ich spät ___.

2. **Verbinde!**

   Warum will kündigen? .Ich verstehe es nicht..

3.Ergänze die richtigen Adjektivendungen !

Die klein _____ Kinder spielen mit einen rot _____ Ball.

4.Ergänze die richtige Präposition und den Artikel !

Bitte häng die Lampe ___ ___ Sofa.

5. Bilde Frage ! Ich habe <u>zwei</u> Geschwister.

6.Bilde Konjunktiv II !

Tom arbeitet sehr hart .Es wäre besser, wenn ___________. (wenig arbeiten)

7.Ergänze die richtigen Personalpronomen !

Kommst du mit ____ ? Nein, ___ habe keine Zeit.

8.Was passt ?

Tshirt – Jeans, Bluse ---

9.Was passt nicht?

blau, schwarz, klein, rot,

10.Wie heisst das Gegenteil ?

neu X

intelligent

F.4 Explain the place of German in higher secondary school curriculum. What qualities and competencies should a German teacher possess? **15**

or

F.4 Explain need and importance of German language in today's world. Explain its relationship with other school subjects. **15**

F.5 Explain communicative method and play way method with the help of following points: concept, merits, limitations, role of a teacher. 15

or

F.5 Explain in detail nature and procedure of evaluation in German as a foreign language with reference to reading, listening, speaking and writing skills. 15

F.6 Write short notes on any two 10

1. Challenges faced in inclusive education by learners.
2. Explain the importance and of curriculum
3. Objectives of learning German as a foreign language
4. Write a short note on language learning skill

munotes.in

✡ ✡ ✡

Total No. of Questions : 6]

FRENCH

[Max. Marks :80

Q.1. Quels sont les pronoms personnels qu'on enseigne dans la classe XI et XII ? Expliquez avec des exemples. **(15)**

OU

Qu'est-ce quc c'est l'accord du participe passé? (15)

Q .2. Répondez aux questions suivantes en 150-175 mots (3 au choix): **(15)**

1. Décrivez une région française de votre choix.

2. Quelles sont les différences et les similarités entre un mariage français et un mariage indien ?

3. Écrivez une lettre à un(e) ami(e) français(e), lui décrivant un voyage que vous avez fait.

4. Un(e) ami(e) est tombé (e) malade. Écrivez une lettre à un(e) ami(e) français(e) pour lui faire la morale.

5. Un(e) ami(e) français(e) visite votre école. Vous lui faites visiter le campus – les bâtiments, le terrain de sport, la cantine . . .

Q.3. Faites selon les consignes **(10)**

1. Mettez au pluriel :

   Le directeur voyage avec son assistant.

2. Remplacez les noms par le pronom qui convient :

   Les étudiants ont acheté ce cahier.

3. Transformez l'adjectif entre parenthèses en adverbe convenable :

   Le vent souffle (fort).

munotes.in

4. Mettez le verbe entre parenthèses au temps qui convient :

S'il (faire) beau, nous partirions en voyage.

5. Complétez avec un pronom relatif qui convient :

Voilà le fleuve _____ les eaux sont médicinales.

6. Complétez avec tout, toute, tous, toutes :

Il a mangé _______ le gâteau.

7. Mettez le verbe entre parenthèses au temps indiqué :

Nous (monter – passé composé) les meubles à notre appartement.

8. Complétez avec quel, quelle, quels, quelles :

______ belle surprise !

9. Complétez avec le pronom possessif qui convient :

Notre voiture n'est pas aussi neuve que _____.

10. Complétez avec l'adjectif démonstratif qui convient :

Tous les appartements dans _____ immeuble sont grands.

munotes.in

Q.4. What are the objectives of teaching French as a foreign language? **(15)**

OR

What is the importance of LSRW in teaching-learning of French? **(15)**

Q.5. Explain any one method of teaching French as a foreign language in detail with its characteristics, advantages and disadvantages. **(15)**

OR

What are the best strategies of good management of a French class? **(15)**

Q.6. Write short notes (any two): **(10)**

1. Teaching the oral in a French class.
2. The Task-based method.
3. Importance of teaching French in today's world.
4. Disadvantages of Traditional method of teaching French.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 6]

ENGLISH VERSION

FRENCH

[Max. Marks :80

Q.1. Which are the personal pronouns taught in STD XI and XII ? Explain with examples. **(15)**

OR

What is the agreement of the past participle? **(15)**

Q .2. Answer the following questions in 150-175 words (any 3): **(15)**

1. Describe a French region of your choice.

2.What are the differences et les similarities between a French marriage and an Indian marriage?

3. Write a letter to a French friend to describe a journey that you went on.

4. A friend has fallen ill. Write him/her a letter to boost his/her morale.

5. A French friend visits your school. You show him your campus – the buildings, the sports ground, the canteen . . .

Q.3. Do as directed : **(10)**

1. Mettez au pluriel :

Le directeur voyage avec son assistant.

2. Remplacez le nom par le pronom qui convient :

Les étudiants ont acheté ce cahier.

3. Transformez l'adjectif entre parenthèses en adverbe convenable :

Le vent souffle (fort).

munotes.in

4. Mettez le verbe entre parenthèses au temps qui convient :

S'il (faire) beau, nous partirions en voyage.

5. Complétez avec un pronom relatif qui convient :

Voilà le fleuve _____ les eaux sont médicinales.

6. Complétez avec tout, toute, tous, toutes :

Il a mangé _______ le gâteau.

7. Mettez le verbe entre parenthèses au temps indiqué :

Nous (monter – passé composé) les meubles à notre appartement.

8. Complétez avec quel, quelle, quels, quelles :

______ belle surprise !

9. Complétez avec le pronom possessif qui convient :

Notre voiture n'est pas aussi neuve que _____.

10. Complétez avec l'adjectif démonstratif qui convient :

Tous les appartements dans _____ immeuble sont grands.

Q.4. What are the objectives of teaching French as a foreign language? **(15)**

OR

What is the importance of LSRW in teaching-learning of French? **(15)**

Q.5. Explain any one method of teaching French as a foreign language in detail with its characteristics, advantages and disadvantages. **(15)**

OR

What are the best strategies of good management of a French class? **(15)**

Q.6. Write short notes (any two): **(10)**

1. Teaching the oral in a French class.
2. The Task-based method.
3. Importance of teaching French in today's world.
4. Disadvantages of Traditional method of teaching French.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

JAPANESE

[Max. Marks :80

問題１。A　文の中にじょしの　やくわりは　何ですか。

例文をつかって、つぎのじょしのやくわりを説明しなさい。

じょし：を、で、に　(10Marks)

問題１．B　つぎの　わだいについて　手紙を　書きなさい。　(5Marks)

「来月　友だちといっしょに　旅行に行きます。その友だちに旅行のスケージュルを 教える手紙を 書きなさい。」

OR

問題１。A　日本語には　けいようしの　種類は　いくつ　ありますか。それぞれのけいようしをみっつ書いて、その　けいようしの　過去形　と否定形　を書きなさい。　(10Marks)

問題１。B つぎの　わだいについて　作文を　書きなさい。　(5Marks)

わたしの　しゅみ

munotes.in

問題２．つぎの　質問から　3つ　えらんで　答えを書きなさい。　(15Marks)

①　つぎの　ことばを　つかって　文を　つくりなさい。(Any five)

1.　とても、２．おおぜい　３．たぶん　４．そして　５．すこし

６．ぜんぶ　７．どのぐらい　８．いちばん　９．それで

②．あなたは　本を　かりに　としょしつへ　行きました。としょしつの人と会話を　つくってください。

③．日本の　きせつ　について　書きなさい。(8-10　Lines)

④．つぎの　ぶんしょうを　読んで　しつもんに　こたえなさい。

　　わたしは　毎日７じに　おきます。そして　すぐ　かおを　あらいます。それから３０分ぐらい　ジョギングを　します。８じに　あさごはんを　食べます。わたしの　あさごはんは　パンと　たまごと　くだもの　です。コーヒーも飲みます。わたしたちの　じゅぎょうは　９じに　はじまります。９じ１５分　まえにりょうを出ます。大学まで　あるいて　１０ぷん　ぐらいです。

　わたしたちの　クラスには　学生が　８人います。女の学生が５人と　男の学生が３人です。みんな　よく　べんきょうします。いろいろな先生が　わたしたちに　日本ごを　おしえます。むずかしい　じゅぎょうも　やさしい　じゅぎょうも　あります。じゅぎょうのあと　よく　としょかんへ　いきます。りょうには　日本人の　ともだちや　いろいろな　国の　友だちです。よる　７じごろ　ばんごはんを食べます。それから　すこし　テレビを　見ます。友だちと　話します。日本ごの　べんきょうもします。そして　１０じごろ　ねます。

<u>しつもん</u>

１．この人は　まいにち　なんじかん　ぐらい　ねますか。

２．おきて　すぐ　あさごはんを　たべますか。

３．この　ほとの　りょうは　どこに　ありますか。

４．あさ　ぎゅうにゅうを　のみますか。

５．じゅぎょうは　むずかしい　ですか。

⑤．つぎのことばをひらがなでかきなさい。それからぶんをつくりなさい。（５つ）

１．地図　２．茶色　３．天気　４．音読み　５．午前　６．英語　７．数学

問題３．正しいことばを一つえらびなさい。　(10Marks)

１．ひがしは ―――――― ですか。

どう

どれ

どちら

２．こうえんに　こどもが ―――――― いました。

ひとりも

なんにん

おおぜい

３．―――――― はなを　かいました。

ひろい

あかるい

あかい

４．―――――― も　べんきょうします。

らいねん

おととし

きょねん

５．コーヒーを ―――――― のみました。

にほん

にはい

ふつか

munotes.in

6. おとといは ＿＿＿＿＿＿＿＿。

ありがとうございます。

ありがとうございました。

ありがとう。

7. ここから　えきまで　あるいて　３０ぷん ＿＿＿＿＿＿かかります。

いくら

ごろ

ぐらい

8. わたしは ＿＿＿＿＿＿ つかれません　でした。

すこし

ぜんぜん

ときどき

9. かみくずは ＿＿＿＿＿＿ にすててください。

かばん

はこ

くずかご

10. いちご、バナナ、みかん、＿＿＿＿＿＿。

やさい

くだもの

りんご

munotes.in

Q.4 Explain the place of Japanese language in Higher Secondary school curriculum of India. What qualities and competencies should Japanese teacher possess? Illustrate. 15

OR

Q.4 Explain the nature and scope of Japanese subject. Write the co-relation of Japanese subject with other languages. 15

Q.5 Explain 'Direct Method' in Japanese teaching with reference to the following points:- 15

a) Concept b) features c) Merits

d) limitations e) Educational Implications

OR

Q.5 Explain 'Communicative approach' in teaching of Japanese with reference to the following points :- 15

a) Concept b) features c) Merits

d) limitations e) Role of a teacher

munotes.in

Q.6 Answer the Following: (any two) 10

a) Japanese language laboratory

b) Traditional learning resources

c) Inductive method in teaching of Grammar

d) Explain any two activities to inculcate Core-elements in students

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 6]

ENGLISH VERSION

JAPANESE

[Max. Marks :80

Q.1。A. Explain the role of particles in a sentence. (Use English/Marathi Language)

Explain the role of following particles with example sentences in Japanese.

particles を(o), で(de), に(ni). [10]

B. Write the Letter regarding the following subject in Japanese language. [05]

来月　友だちといっしょに　旅行に行きます。その友だちに旅行の

スケージュルを 教える手紙を 書きなさい。」

OR

Q1. A What are the types of adjectives in Japanese language? Write 3adjectives of each type. And write the past tense and Negative form of those adjectives with the help of appropriate Examples in Japanese. [10]

Q. 1 B Write an essay on the following topic in Japanese Language.

わたしの　しゅみ [05]

Q. 2. Write the answers in Japanese language to the following questions. (Any three) [15]

(1) Make a sentence by using any five words from the words given below.

1. とても、２．おおぜい　３．たぶん　４．そして　５．すこし

６．ぜんぶ　７．どのぐらい　８．いちばん　９．それで

(2) あなたは　本を　かりに　としょしつへ　行きました。Write a dialogue with the Library clerk.

(3) Write (eight to ten lines) about-----.日本の　きせつ

(4) Read the following passage and answer the questions that follow.

わたしは　毎日７じに　おきます。そして　すぐ　かおを　あらいます。

それから３０分ぐらい　ジョギングを　します。８じに　あさごはんを　食べます。

わたしの　あさごはんは　パンと　たまごと　くだもの　です。コーヒーも飲みます。

munotes.in

わたしたちの　じゅぎょうは　９じに　はじまります。９じ１５分　まえにりょうを出ます。大学まで　あるいて　１０ぷん　ぐらいです。

わたしたちの　クラスには　学生が　８人います。女の学生が５人と　男の学生が３人です。みんな　よく　べんきょうします。いろいろな先生が　わたしたちに　日本ごを　おしえます。むずかしい　じゅぎょうも　やさしい　じゅぎょうも　あります。じゅぎょうのあと　よく　としょかんへ　いきます。りょうには　日本人の　ともだちや　いろいろな　国の　友だちです。よる　７じごろ　ばんごはんを食べます。それから　すこし　テレビを　見ます。友だちと　話します。日本ごの　べんきょうもします。そして　１０じごろ　ねます。

しつもん　Questions:

１．この人は　まいにち　なんじかん　ぐらい　ねますか。
２．おきて　すぐ　あさごはんを　たべますか。
３．この　ほとの　りょうは　どこに　ありますか。
４．あさ　ぎゅうにゅうを　のみますか。
５．じゅぎょうは　むずかしい　ですか。

(5) Write the word in Hiragana reading of the kanjis given below and make sentences of those words. (Any 5).

１．地図　２．茶色　３．天気　４．音読み　５．午前　６．英語　７．数学

Q. 3. . Select the correct word and complete the sentence. [10]

１．ひがしは ―――――― ですか。

どう

どれ

どちら

２．こうえんに　こどもが ―――――― いました。

ひとりも

なんにん

おおぜい

munotes.in

3．―――――――― はなを かいました。

ひろい

あかるい

あかい

4．―――――――――― も べんきょうします。

らいねん

おととし

きょねん

5．コーヒーを ――――――― のみました。

にほん

にはい

ふつか

6．おとといは ――――――――――――――。

ありがとうございます。

ありがとうございました。

ありがとう。

7．ここから えきまで あるいて ３０ぷん ――――――――――かかります。

いくら

ごろ

ぐらい

8．わたしは ―――――――――― つかれません でした。

すこし

ぜんぜん

ときどき

9．かみくずは ―――――――――― にすててください。

かばん

はこ

くずかご

munotes.in

１０．いちご、バナナ、みかん、＿＿＿＿＿＿＿。

やさい

くだもの

りんご

Q.4 Explain the place of Japanese language in Higher Secondary school curriculum of India. What qualities and competencies should Japanese teacher possess? Illustrate. 15

OR

Q.4 Explain the nature and scope of Japanese subject. Write the co-relation of Japanese subject with other languages. 15

Q.5 Explain 'Direct Method' in Japanese teaching with reference to the following points:- 15

a) Concept b) features c) Merits

d) limitations e) Educational Implications

OR

Q.5 Explain 'Communicative approach' in teaching of Japanese with reference to the following points :- 15

a) Concept b) features c) Merits

d) limitations e) Role of a teacher

Q.6 Answer the Following : (any two) 10

a) Japanese language laboratory
b) Traditional learning resources
c) Inductive method in teaching of Grammar
d) Explain any two activities to inculcate Core-elements in students

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

PHYSICS

[Max. Marks :80

Q1) a) What is order of magnitude and significant figure? **[5]**

b) What are different scales of thermometer? Establish the relationship between them. **[5]**

c) Explain the concept of gravitational force with suitable example. Write characteristics of gravitational force. **[5]**

OR

a) What are derived quantities and derived units? Write two examples of derived quantities. **[5]**

b) Derive Ideal Gas Equation. **[5]**

c) Explain the terms- **[5]**

i) Inertial frame of reference

ii) Non-Inertial frame of reference.

Q2) Answer the following questions. (any three) : **[15]**

a) Explain with suitable examples - 'Motion is relative'.

b) Explain the working of ammeter, with suitable diagram.

c) Write scientific reason- 'when an object falls freely to the ground, it's motion has an uniform acceleration'.

d) Explain-'magnetic field is produced due to current in a solenoid'.

e) Write a note on -'Echo'.

munotes.in

Q3) Choose the correct alternative and rewrite the answer. **[10]**

a) If vector P and vector Q are mutually__________to each other, then the angle between them is 90º.

i) symmetrical   ii) asymmetrical

iii) perpendicular   iv) parallel

b) 1 Joule=________erg

i) 10^5 ii) 10^7

iii) 10^6 iv) 10^{-7}

c) The distance covered by a body in unit time is called as_______.

i) Momentum   ii) Velocity

iii) Acceleration   iv) Speed

d) Dimensions of momentum are_________.

i) $[L^1M^1T^{-1}]$ ii) $[L^1M^{-1}T^1]$

iii) $[L^1M^0T^{-2}]$ iv) $[L^1M^0T^{-1}]$

e) According to____________, current carrying conductor produces magnetic field around it.

i) Ohm   ii) Oersted

iii) Graham   iv) Laplace

f) The loudness or softness of sound is determined by it's_________.

i) amplitude   ii) frequency

iii) wavelength   iv) echo

g) ______is the kinetic energy of an object of mass 0.5 kg moving with a speed of 20 m/s.

i) 100 J   ii) 10 J

iii) 1000 J   iv) 0.1 J

h) At the time of short circuit, the current in the circuit______.

i) increases   ii) decreases

iii) remains same   iv) increases in steps

munotes.in

i) The tendency of a body to resist acceleration is called_____.

  i) momentum   ii) retardation

  iii) resistance   iv) inertia

j) A force which is produced due to interaction between the objects is called_________force.

  i) pseudo   ii) real

  iii) resultant   iv) zero

Q4) Explain analysis of Physics subject textbook considering internal and external criteria. **[15]**

OR

Describe brief outline of syllabus of Physics subject at secondary level.

Q5) Draw layout diagram of Physics laboratory at higher secondary level. Explain planning and organization of Physics laboratory at higher secondary level.**[15]**

OR

Explain project method of teaching Physics subject with reference to -

i) Nature

ii) Steps involved

iii) Merits

iv) Limitations

v) Role of a teacher

Q6) Write notes on (any two): **[10]**

a) Content analysis of Physics subject.

b) Learning resources in Physics subject.

c) Scope of Physics at higher secondary level.

d) Use of 5E learning model.

● ● ●

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

भौतिकशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) परिमाणांचा क्रम (order of magnitude) आणि लक्षणीय आकडे (significant figure) म्हणजे काय? [5]

ब) तापमापीच्या विविध मोजपद्धती (scales) कोणत्या? त्यामधील संबंध प्रस्थापित करा. [5]

क) गुरूत्वाकर्षण बलाची संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा. गुरूत्वाकर्षण बलाचे गुणधर्म लिहा. [5]

किंवा

अ) साधित परिमाणे (derived quantities) आणि साधित एकके (derived units) म्हणजे काय? साधित परिमाणांची दोन उदाहरणे लिहा. [5]

ब) आदर्श वायू समीकरण मिळवा. [5]

क) स्पष्ट करा. [5]

i) जडत्वीय संदर्भ चौकट (Inertial frame of reference)

ii) अजडत्वीय संदर्भ चौकट (Non-Inertial frame of reference)

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

अ) सोदाहरण स्पष्ट करा. – 'गती सापेक्ष असते'.

ब) ॲमीटरचे कार्य योग्य आकृतीसह स्पष्ट करा.

क) शास्त्रीय कारण लिहा. – जेव्हा एखादी वस्तू मुक्तपणे जमिनीवर पडते तेंव्हा गतीचे त्वरण एकसमान असते.

ड) 'सोलेनॉईड (solenoid) मधून वाहणाऱ्या विद्युतधारेमुळे चुंबकीय क्षेत्र निर्माण होते' स्पष्ट करा.

इ) टीप लिहा. – 'प्रतिध्वनी'.

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडा आणि उत्तर पूर्ण वाक्यात लिहा. [10]

अ) जर सदिश राशी P आणि सदिश राशी Q एकमेकांस .... असतील तर त्यामधील कोनाचे माप 90° असते.

i) सममितीय ii) विषममितीय

iii) लंब iv) समांतर

munotes.in

ब) 1 ज्यूल = ... अर्ग.

i) 10^5 ii) 10^7

iii) 10^6 iv) 10^{-7}

क) एखाद्या वस्तूने एकक वेळात कापलेल्या अंतरास .... म्हणतात.

i) संवेग ii) वेग

iii) त्वरण iv) चाल

ड) संवेगाचे परिमाण .... आहे.

i) $[L^1M^1T^{-1}]$ ii) $[L^1M^{-1}T^1]$

iii) $[L^1M^0T^{-2}]$ iv) $[L^1M^0T^{-1}]$

इ) .... च्या नूसार, वाहकातून विद्युतधारा वाहत असतांना वाहकाभोवती चुंबकीय क्षेत्र निर्माण होते.

i) ओहम (Ohm) ii) ओरस्टेड (Oersted)

iii) ग्रॅहॅम (Graham) iv) लाप्लास (Laplace)

फ) आवाजाची उच्चता आणि सौम्यता मूलतः त्याच्या .... वरून ठरते.

i) आयाम (amplitude) ii) वारंवारिता (frequency)

iii) तरंगलांबी (wavelength) iv) प्रतिध्वनी (echo)

य) 0.5 kg वजनाची वस्तू 20 m/s या गतीने जात आहे. तर त्यामध्ये .... गतिज ऊर्जा असेल.

i) 100 J ii) 10 J

iii) 1000 J iv) 0.1 J

र) लघुपरिपथनामध्ये, (short circuit) परिपथातील एकूण विद्युतधारा ....

i) वाढते ii) कमी होते

iii) तशीच राहते iv) टप्प्याने वाढते

ल) त्वरणाला रोध करण्याच्या वस्तूच्या प्रवृत्तीला .... म्हणतात.

i) संवेग ii) मंदन

iii) रोध iv) जडत्व

व) वस्तूंमधील आंतरक्रियेमुळे निर्माण होणाऱ्या बलास .... बल म्हणतात.

i) छद्म (pseudo) ii) वास्तव (real)

iii) परिणामीय (resultant) iv) शून्य (zero)

munotes.in

प्रश्न 4) अंतर्गत आणि बहिर्गत निकषांआधारे भौतिकशास्त्र विषयाच्या पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

माध्यमिक स्तरावरील भौतिकशास्त्र विषयाच्या पाठ्यक्रमाची थोडक्यात रूपरेषा विशद करा.

प्रश्न 5) उच्च माध्यमिक स्तरावरील भौतिकशास्त्र प्रयोगशाळेची आराखडा आकृती काढा. उच्च माध्यमिक स्तरावरील भौतिकशास्त्र प्रयोगशाळेचे नियोजन आणि संघटन स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

भौतिकशास्त्र विषय अध्यापनाची प्रकल्प पद्धती खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) स्वरूप

ब) अंतर्भूत पायऱ्या

क) गुण

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भूमिका

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) **[10]**

अ) भौतिकशास्त्र विषयातील आशय विश्लेषण.

ब) भौतिकशास्त्र विषयातील अध्ययन स्त्रोत.

क) उच्च माध्यमिक स्तरावरील भौतिकशास्त्र विषयाची व्याप्ती.

ड) भौतिकशास्त्र विषयाच्या अध्यापनात 5E अध्ययन प्रतिमानाचे उपयोग.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

CHEMISTRY

[Max. Marks :80

Q1) a) Give the classification of alkanes in brief. **[5]**

b) Differentiate between saturated and unsaturated hydrocarbons. **[5]**

c) Write the characteristics of Aromatic compounds. **[5]**

OR

a) What are ethers? How are ethers classified? **[5]**

b) State the important uses of phenols. **[5]**

c) What are 'd-block' elements? Explain with suitable examples. **[5]**

Q2) Write short notes (any three) : **[15]**

a) Compare physical properties of solid, liquid & gaseous state with suitable example.

b) Write brief note on first law of thermodynamics.

c) Write a note on colligative properties.

d) Distinguish between isothermal & adiabatic processes.

e) Uses of Chemistry in everyday life.

Q3) A) Select the appropriate answer and rewrite the statement. **[5]**

i) General formula of Alcohols is__________.

a) R–CHO b) R–OH

c) $R-\overset{\overset{O}{\|}}{C}-R^{1}$ d) R–COOH

munotes.in

ii) The group which belongs to transition series is______

a) 2 b) 13

c) 7 d) 15

iii) Aluminium is a __________block element.

a) s-block b) d-block

c) p-block d) f-block

iv) Food preservative in tomato ketchup is_________

a) Sodium acetate b) Sodium salicylate

c) Sodium propionate d) sodium benzoate

v) When conc. H_2SO_4 is added to $KMnO_4$ explosion occurs. The compound formed is_______

a) Mn_2O_7 b) $MnSO_4$

c) MnO_5 d) Mn_2O_3

B) Match the following : **[5]**

	A		B
i)	Heptane	a)	glucose
ii)	Boiling point of ethanol	b)	antiseptic
iii)	Sweeteners	c)	oxidizing agent
iv)	Dettol	d)	80ºC
v)	Potassium dichromate	e)	C_7H_{16}
		f)	78ºC
		g)	cleansing agent

munotes.in

Q4) What is correlation? Explain the correlation of Chemistry with i) Physics ii) Biology iii) Mathematics, with suitable examples. **[15]**

OR

State the objectives of Chemistry at higher secondary level. Do the content analysis of any one unit of std. XI.

Q5) State briefly the different methods of teaching chemistry. Explain laboratory method on the basis of following points. **[15]**

a) Steps

b) Role of teacher

c) Merits

d) Limitations

OR

What is meant by "Learning Resources"? Explain any three types of Learning Resources for Chemistry with suitable examples.

Q6) Write short note on (any two) : **[10]**

a) Differentiate between curriculum & syllabus.

b) Criteria of good textbook of Chemistry.

c) Explain in brief "Project Method".

d) Competencies of Chemistry Teacher.

● ● ●

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

रसायनशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) अल्केन (Alkane) च्या वर्गीकरणावर विस्तृत टीप लिहा. [5]

ब) संतृप्त हायड्रोकार्बन (saturated) आणि असंतृप्त हायड्रोकार्बन (unsaturated) यातील फरक स्पष्ट करा. [5]

क) सुगंधी संयुगांची (Aromatic Compound) वैशिष्ट्ये लिहा. [5]

किंवा

अ) इथर (Ether) कशास म्हणतात? इथर चे वर्गीकरण सांगा. [5]

ब) फिनॉल चे महत्त्वाचे उपयोग लिहा. [5]

क) 'd-खंड' मूलद्रव्य कोणते? उदाहरणासहित ते स्पष्ट करा. [5]

प्रश्न 2) टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) स्थायू, द्रव आणि वायू अवस्थेच्या भौतिक गुणधर्मांची सोदाहरण तुलना करा.

ब) उष्णतेचा पहिला नियम (First law of thermodynamics) यावर सविस्तर टिप द्या.

क) संख्यावलंबी गुणधर्म (Colligative Properties) यावर टिप लिहा.

ड) समतोल (Isothermal) आणि अक्रमी (adiabatic) प्रक्रियांतील फरक स्पष्ट करा.

इ) दैनंदिन जीवनातील रसायनशास्त्राचे उपयोग लिहा.

प्रश्न 3) अ) खालील पर्यायाची योग्य निवड करून विधान पून्हा लिहा. [5]

i) अल्कोहोलचे सामान्य सूत्र .... आहे.

अ) R–CHO ब) R–OH

क) $R-\overset{\overset{\displaystyle O}{\|}}{C}-R^1$ ड) R–COOH

ii) संक्रमण मालिका (transition series) मध्ये .... हा गट समाविष्ट असतो.

अ) 2 ब) 13

क) 7 ड) 15

munotes.in

iii) अ‍ॅल्युमिनिअम हा .... खंडातील घटक आहे.

अ) एस-खंड ब) डी-खंड

क) पी-खंड ड) एफ्-खंड

iv) टोमॅटो केचअपमध्ये अन्नसंवर्धनासाठी .... असते.

अ) सोडिअम अ‍ॅसिटेट ब) सोडिअम सॅलिसायलेट

क) सोडिअम प्रॉपिओनेट ड) सोडिअम बेन्झोअेट

v) जेव्हा संहत सल्फुरिक आम्लमध्ये (H_2SO_4) $KMnO_4$ मिसळल्यानंतर स्फोट होऊन .... हे संयुग तयार होते.

अ) Mn_2O_7 ब) $MnSO_4$

क) MnO_5 ड) Mn_2O_3

ब) जोड्या लावा. **[5]**

अ		ब	
i)	हेप्टेन	अ)	ग्लुकोज
ii)	इथिनॉलचा उत्कलनबिंदू	ब)	अ‍ॅन्टिसेप्टिक (antiseptic)
iii)	गोडवा	क)	ऑक्सिडायझिंग एजंट् (oxidizing agent)
iv)	डेटॉल	ड)	80°C
v)	पोटॅशियम डायक्रोमेट	इ)	C_7H_{16}
		फ)	78°C
		य)	परिमार्जक

प्रश्न 4) समवाय म्हणजे काय? रसायनशास्त्राचा i) भौतिक ii) जीवशास्त्र iii) गणिताशी असलेला समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

रसायनशास्त्राची उच्च माध्यमिक स्तरावरील उद्दिष्टे स्पष्ट करा. इयत्ता 11 वी मधील कोणत्याही एका घटकाचे आशय विश्लेषण करा.

munotes.in

प्रश्न 5) रसायनशास्त्र अध्ययनाच्या विविध पद्धती थोडक्यात स्पष्ट करा. खालील मुद्यांच्या आधारे प्रयोगशाळा पद्धती स्पष्ट करा. [15]

अ) पायऱ्या

ब) शिक्षकाची भूमिका

क) फायदे

ड) मर्यादा

किंवा

अध्ययन स्त्रोत म्हणजे काय? रसायनशास्त्राच्या अध्ययनस्त्रोताचे कोणतेही तीन प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

अ) अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रमातील फरक

ब) रसायनशास्त्राच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष

क) प्रकल्प पद्धती वर विस्तृत टीप लिहा.

ड) रसायनशास्त्र शिक्षकाच्या क्षमता

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

BIOLOGY

[Max. Marks :80

Q1) a) Distinguish between Plant Cell and Animal Cell. **[5]**

b) Explain the functions of Nucleus. **[5]**

c) Explain the internal structure of chloroplast with neat labelled diagram. **[5]**

OR

a) Draw a neat labelled diagram of biogas plant. **[5]**

b) Explain the role of microbes in house hold food processing. **[5]**

c) Explain Bacterial Biofertilizers. **[5]**

Q2) Answer in short (any three) : **[15]**

a) Write down the general characters and examples of kingdom Monera.

b) Describe common characteristics of vector.

c) Explain different trophic levels in food pyramid.

d) What is high yielding variety of crop? Give examples.

e) What is poliomyelitis? Write its symptoms and preventive measures.

munotes.in

Q3) Rewrite the sentences using appropriate options. **[10]**

a) _____ of the following cell organ is surrounded by two membranes.

i) Ribosomes　　ii) Mitochondria

iii) Lysosomes　　iv) Vacuoles

b) Most common used substrate for industrial production of beer is ____.

i) Corn　　ii) Sugarcane molasses

iii) Barley　　iv) Wheat

c) _______ of the following is not a mammal.

i) Cat　　ii) Rat

iii) Rabbit　　iv) Parrot

d) Most of the water and salt of the food taken is absorbed by _______.

i) Large intestine ii) Small intestine

iii) Stomach iv) Liver

e) The first vascular plants are ______.

i) Algae ii) Bryophytes

iii) Pteridophytes iv) Angiosperms

f) A taxonomic group of closely related genera is known as ______.

i) Species ii) Order

iii) Family iv) Class

g) ______ of the following is responsible for expression of traits.

i) Recon ii) Muton

iii) Cistron iv) Codon

h) ______ is the classical method of plant breeding.

i) Hybridization ii) Mutation breeding

iii) Genetic Engineering iv) Tissue Culture

i) _______ of the following is a protozoa disease.

i) Maleria ii) Typhoid

iii) AIDS iv) Cholera

j) The best silk is produced by ______.

i) Bombyx mori ii) Tussar

iii) Eri silkworm iv) Milas

Q4) Explain the concept of text book Analysis. Explain the criteria used for text book Analysis with suitable example. **[15]**

OR

What is meant by co-rrelation? What are the types of co-rrelation. With suitable example explain co-rrelation of Biology with Chemistry, Physics and Geography.

munotes.in

Q5) Explain in detail any three learning resources of Biology. **[15]**

OR

What are the methods of teaching of Biology? With the help of following points explain the Demonstration method of teaching biology.

a) Nature

b) Method

c) Advantages

d) Limitations

Q6) Answer in short (any two) : **[10]**

a) Write 10 competencies of Biology teacher.

b) Explain how will you maintain Biology Laboratory.

c) Write objectives of Biology at secondary level.

d) Explain the importance of Biology in daily life.

munotes.in

✠ ✠ ✠

Total No. of Questions : 6]

जीवशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) वनस्पती पेशी आणि प्राणीपेशी यातील फरक स्पष्ट करा. **[5]**

ब) केंद्रकाची कार्ये स्पष्ट करा. **[5]**

क) नामनिर्देशित सुबक आकृतीसह हरितलवकाची आंतर रचना स्पष्ट करा. **[5]**

किंवा

अ) बायोगॅस संयंत्राची (Biogas plant) नामनिर्देशित सुबक आकृती काढा. **[5]**

ब) घरगुती अन्नप्रक्रियेतील सूक्ष्मजीवांची भूमिका स्पष्ट करा. **[5]**

क) जीवाणूजन्य जैविक खते (Bacterial Fertilizers) स्पष्ट करा. **[5]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) मोनेरा किंगडमची (Kingdom Monera) सर्वसामान्य वैशिष्ट्ये आणि उदाहरणे लिहा.

ब) व्हेक्टरची (Vector) सामान्य वैशिष्ट्ये विशद करा.

क) अन्नस्तूपाच्या विविध श्रेणी (Trophic levels of food pyramid) स्पष्ट करा.

ड) पिकांच्या उच्च उत्पादन पीक जाती (High Yielding variety of crop) कोणत्या? उदाहरणे द्या.

इ) पोलिओमायलेटिस (Poliomyelitis) म्हणजे काय? त्याची उदाहरणे आणि प्रतिबंधक उपाय लिहा.

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा. **[10]**

अ) खालीलपैकी .... हा पेशी अवयव (पेशी अंगक) दोन आवरणांनी वेष्टित असतो.

i) रायबोझोम्स ii) तंतूकणिका

iii) लायसोझोम्स iv) रिक्तिका

ब) बीअरच्या औद्योगिक निर्मितीसाठी साधारणत: .... हा पदार्थ वापरला जातो.

i) मका ii) ऊसाची मळी

iii) बारली (Barley) iv) गहू

munotes.in

क) खालीलपैकी .... हा सस्तन प्राणी नाही.

i) मांजर ii) उंदीर

iii) ससा iv) पोपट

ड) खाल्लेल्या अन्नातील बरेचसे पाणी आणि क्षार .... मध्ये शोषून घेतले जातात.

i) मोठे आतडे ii) लहान आतडे

iii) जठर iv) यकृत

इ) .... या प्रथम संवहनी वनस्पती आहेत.

i) शैवाल (Algae) ii) ब्रायोफाईटस् (Bryophytes)

iii) टेरिडोफाईटस् (Pteridophytes) iv) आवृत्तबीजी (Angiosperms)

फ) वर्गीकरण गटाच्या (Taxonomic group) जवळच्या संबंधित वर्गाला (genera) .... म्हणतात.

i) Species ii) Order

iii) Family iv) Class

य) खालीलपैकी .... हे स्वभाववैशिष्ट्ये प्रकटीकरणाला (expression of traits) कारणीभूत असतात.

i) Recon ii) Muton

iii) Cistron iv) Codon

र) वनस्पती प्रजननाची .... ही शास्त्रोक्त पध्दत आहे.

i) संकरण (Hybridization)

ii) उत्परिवर्तन प्रजनन (Mutation breeding)

iii) अनुवांशिक अभियांत्रिकी (Genetic Engineering)

iv) टिशु कल्चर (Tissue culture)

ल) खालीलपैकी .... हा आदिजीवी रोग (protozoa disease) आहे.

i) हिवताप (Maleria) ii) विषमज्वर (Typhoid)

iii) एडस् (AIDS) iv) पटकी (Cholera)

व) उत्तम रेशीम .... पासून तयार होते.

i) Bombyx mori ii) Tussar

iii) Eri silkworm iv) Milas

प्रश्न 4) पाठ्यपुस्तक विश्लेषणाची संकल्पना स्पष्ट करा. पाठ्यपुस्तक विश्लेषणासाठीचे निकष योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार कोणते? जीवशास्त्राचा रसायनशास्त्र, भौतिकशास्त्र आणि भूगोलाशी असणारा समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) जीवशास्त्राचे कोणतेही तीन अध्ययनस्त्रोत सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

जीवशास्त्र अध्यापनाच्या पद्धती कोणत्या? जीवशास्त्र अध्यापनाची दिग्दर्शन पद्धती खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) स्वरूप

ब) कार्यपद्धती

क) फायदे

ड) मर्यादा

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (फक्त दोन) **[10]**

अ) जीवशास्त्र अध्यापकाच्या दहा अभिक्षमता लिहा.

ब) जीवशास्त्र प्रयोगशाळेचे व्यवस्थापन कसे कराल ते स्पष्ट करा.

क) माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राची उद्दिष्टे लिहा.

ड) दैनंदिन जीवनातील जीवशास्त्राचे महत्व स्पष्ट करा.

✠ ✠ ✠

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

HOME SCIENCE

[Max. Marks :80

Q1) a) Write the functions of proteins and its resources. **[8]**

b) What is weaving? Explain any three types of weaving. **[7]**

OR

a) Explain the problems faced by consumers with examples. **[7]**

b) Write the commonly observed food - adulterants in brief. **[8]**

Q2) Write "any three" questions from following. **[15]**

a) Explain the rights of consumers.

b) Give five points of view in favour of the fact that Home Science is advantageous for both boys and girls.

c) Write the most common techniques of printing.

d) What is time plan? Explain the steps involved in making time plan.

e) Explain any five factors which affect growing fetus.

Q3) Write down the following concepts in one sentence. **[10]**

a) Development.

b) Nutrition.

c) Income.

d) Work simplification.

e) Consumer.

f) Anemia.

g) Prenatal development.

h) Foods.

i) Laundering.

j) Vitamins.

munotes.in

Q4) What are objectives of Home Science education at school level? Explain the place of Home Science in school syllabus. **[15]**

OR

Explain the following methods of Home Science education.

a) Project

b) Seminar.

Q5) Explain in detail the nature of content analysis of Home Science. **[15]**

OR

Explain the nature of syllabus and curriculum of the Home Science.

Q6) Solve any two of the following. **[10]**

a) Explain the demonstration method of teaching Home Science.

b) Explain the structure of Home Science in short.

c) Write down the objectives of Home Science education.

d) Explain the plan of textile science lab.

✠ ✠ ✠

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

गृह विज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) प्रथिनांचे कार्ये लिहून त्यांच्या स्त्रोता विषयी लिहा. **[8]**

ब) विणी म्हणजे काय? कोणत्याही तीन प्रकारच्या विणींची माहिती लिहा. **[7]**

किंवा

अ) ग्राहकांना येणाऱ्या समस्या सहमुद्दे स्पष्ट करा. **[7]**

ब) सर्व सामान्यपणे आढळणाऱ्या अन्नभेसळांविषयी लिहा. **[8]**

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) ग्राहकांचे अधिकार स्पष्ट करा.

ब) गृहविज्ञान शिक्षण हे मुलांमुलीसाठी उत्कृष्ट आहे हे पटवुन देणारे पाच मुद्दे लिहा.

क) छपाई ची सर्व सामान्यपणे आढळणाऱ्या पध्दती लिहा.

ड) वेळचे नियोजन म्हणजे काय? टाईम प्लॅन बनवताना त्यात अंतर्भूत होणाऱ्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

इ) गर्भात वाढणाऱ्या भ्रूणाच्या विकासावर परिणामकरणारे पाच घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील संकल्पनांचे अर्थ एका वाक्यात लिहा. **[10]**

अ) विकास

ब) पोषण

क) उत्पन्न

ड) कार्यसरलीकरण

इ) ग्राहक

फ) रक्तक्षय

य) प्रसुतीपूर्व विकास

र) अन्न

ल) धुलाई

व) जीवनसत्व

munotes.in

प्रश्न 4) शालेय स्तरावर गृहविज्ञान अध्यापनाची उद्दिष्ट्ये कोणती? शालेय अभ्यासक्रमात गृहविज्ञानाचे स्थान स्पष्ट करा. [15]

किंवा

गृहविज्ञान अध्यापनाच्या खालील पद्धती स्पष्ट करा.

अ) प्रकल्प

ब) सेमीनार

प्रश्न 5) गृहविज्ञानाच्या आशय विश्लेषणाचे स्वरूप सविस्तर लिहा. [15]

किंवा

गृहविज्ञानाच्या अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रमाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. [10]

अ) गृहविज्ञान अध्यापनाची प्रात्याक्षिक पध्दती स्पष्ट करा.

ब) गृहविज्ञान अभ्यासक्रमाची संरचना थोडक्यात स्पष्ट करा.

क) गृहविज्ञान अध्यापनाची उद्दिष्ट्ये लिहा.

ड) वस्त्रशास्त्राची प्रयोगशाळेचे नियोजन कसे असावे, स्पष्ट करा.

✠ ✠ ✠

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

COMMERCE

[Max. Marks :80

Q1) Explain the types of Itinerant Retailers. Distinguish between Itinerant retailers and fixed shop retailers. **[15]**

OR

Define Joint stock company. Explain its merits and demerits.

Q2) Write short answer of the following: (any 3). **[15]**

a) What is management? Write the features of management.

b) Define sales promotion. Explain role of sales promotion.

c) What is price? Explain the factors which influence prices of production.

d) Discuss whether management is an Art, Science or Profession.

e) State any five principles of management.

munotes.in

Q3) a) Select the proper option from the options given below and rewrite the sentences. **[5]**

i) A multinational corporation is also know as______.
(Global corporation, Regional corporation, National corporation)

ii) There is increase in competition because of ______.
(Sales promotion, Marketing, Advertising)

iii) Limited managerial skill is the_____of joint Hindu family business.
(Feature, Limitation, Advantage)

iv) Principle that focuses on complete change in the attitude of the employees is known as the principle of _________.
(Attitude change, Scientific management, Mental revolution)

v) Directing is initiated _______level.
(Top, Middle, Lower)

b) Match the Correct pairs. **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	Principle of unity of Command	a)	All the people are employed.
ii)	Management principles	b)	Right people at right jobs.
iii)	Staffing	c)	Directly related to Human Beings.
iv)	Directing	d)	One man one boss
v)	Controlling	e)	Corrective Action taking.
		f)	Universal

Q4) Explain 'Inductive' and 'Deductive' method with the help of the following points. **[15]**

a) Meaning and Nature

b) Merits and demerits

c) Application in teaching of Commerce.

OR

What is correlation? Explain the types of correlation. Explain the correlation of commerce with any three school subjects with examples.

Q5) What is subject structure? Write the characteristics and importance of structure. Prepare a structure of any one branch of commerce with suitable examples. **[15]**

OR

Explain 'Problem solving method' with the help of following points.

a) Meaning and Nature

b) Advantages and limitations.

c) Application in teaching of commerce.

Q6) Answer any two of the following : **[10]**

a) Write any five objectives of teaching of commerce at higher secondary level.

b) Explain the qualities of a good commerce teacher.

c) Explain scope of commerce in daily life with suitable examples.

d) Explain the advantages and limitations of field visit method of teaching commerce.

❖ ❖ ❖

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

वाणिज्य

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) फिरत्या किरकोळ व्यापाऱ्यांचे प्रकार स्पष्ट करा. फिरते किरकोळ व्यापारी आणि स्थायिक दुकानांचे व्यापारी यांतील फरक स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संयुक्त भांडवली संस्थेची व्याख्या सांगा व फायदे तोटे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) व्यवस्थापन म्हणजे काय ते सांगून व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये लिहा.

ब) विक्रीय संवर्धनाची व्याख्या सांगा. विक्री संवर्धनाची भूमिका स्पष्ट करा.

क) किंमत म्हणजे काय? वस्तूच्या किंमतीवर प्रभाव टाकणारे घटक स्पष्ट करा.

ड) व्यवस्थापन कला, शास्त्र वा व्यवसायाची चर्चा करा.

इ) व्यवस्थापनाच्या कोणत्याही पाच तत्वांचे वर्णन करा.

प्रश्न 3) अ) खालील दिलेल्या पर्यायातून योग्य पर्याय निवडून वाक्य पुन्हा लिहा. **[5]**

i) बहुराष्ट्रीय कंपनीला .... असेही म्हणतात.
(जागतिक महामंडळ, प्रादेशिक महामंडळ, राष्ट्रीय महामंडळ)

ii) स्पर्धेमध्ये वाढ होण्याचे कारण .... आहे.
(विक्रय वृद्धि, विपणन, जाहिरात)

iii) मर्यादित व्यवस्थापन कौशल्य हे हिंदु अविभक्त कुटुंब व्यवसायाचे .... आहे.
(वैशिष्ट्ये, मर्यादा, फायदा)

iv) कर्मचाऱ्यांच्या दृष्टिकोनातून संपूर्ण बदल घडवण्यावर भर देणारे तत्त्व म्हणजे ....
(दृष्टिकोनात बदल, शास्त्रीय व्यवस्थापन, मानसिक क्रांती)

v) निर्देशन .... पातळीवर सुरू केले जाते.
(उच्च, मध्यम, निम्न)

ब) योग्य जोड्या जुळवा. **[5]**

	गट 'अ'		गट 'ब'
i)	आदेशातील एक वाक्यता	अ)	सर्व लोक नोकरीत आहेत
ii)	व्यवस्थापनेची तत्त्वे	ब)	योग्य कामासाठी योग्य व्यक्ती
iii)	कर्मचारी व्यवस्थापन	क)	प्रत्यक्ष मनुष्यांशी संबंधित
iv)	निर्देशन	ड)	एक व्यक्ति एक वरिष्ठ
v)	नियंत्रण	इ)	सुधारात्मक कार्यवाही करणे
		फ)	सार्वत्रिक

munotes.in

प्रश्न 4) 'उद्गामी' आणि 'अवगामी' पद्धती खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) अर्थ आणि स्वरूप

ब) गुण आणि दोष

क) वाणिज्य अध्यापनातील उपयोजन

किंवा

समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार स्पष्ट करा. वाणिज्याचा कोणत्याही तीन शालेय विषयांशी असणारा समवाय उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) विषय संरचना म्हणजे काय? वाणिज्याच्या संरचनेची वैशिष्टये आणि महत्त्व लिहा. वाणिज्य विषयाच्या कोणत्याही एका शाखेची संरचना उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

'समस्या निराकरण पद्धती' खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) अर्थ आणि स्वरूप

ब) गुण आणि दोष

क) वाणिज्य अध्यापनातील उपयोजन

munotes.in

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणतीही दोन प्रश्न सोडवा. **[10]**

अ) वाणिज्य अध्यापनाची उच्च माध्यमिक स्तरावरील कोणतीही पाच उद्दिष्ट्ये लिहा.

ब) चांगल्या वाणिज्य शिक्षकाची गुणवैशिष्टये स्पष्ट करा.

क) दैनंदिन जीवनात वाणिज्याची व्याप्ती योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

ड) वाणिज्य अध्यापनाच्या 'क्षेत्र भेट' पद्धतीचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 6]

PSYCHOLOGY

[Max. Marks :80

Q1) Explain following branches of psychology. **[15]**

a) Environmental psychology

b) Health psychology

c) Clinical and counselling psychology.

OR

Explain case study method with following points.

a) Meaning

b) Native

c) Merits

d) Demerits

e) Educational implication.

Q2) Answer the following questions in brief. (any three) : **[15]**

a) Difference between attention and perception.

b) Explain types of memory.

c) Explain Maslow's hierarchy of needs with diagram.

d) Explain the concept of attitude with its formation.

e) Which techniques are helpful to resolve the stress? Explain with examples.

Q3) A) Match the pairs. **[5]**

	A		B
i)	Behaviouristic perspective	a)	Ebbinghaus
ii)	Forgetting curve	b)	J.B.Watson
iii)	Experimental psychology	c)	Proper interpretation
iv)	Perception	d)	Case of abnormal behaviour
v)	Case study method	e)	Wilhelm Wundt
		f)	Sigmund Freud

munotes.in

B) Fill in the blanks. **[5]**

i) According Watson, psychology is the science of ________.
(Soul, Mind, Consciousness, Behaviour)

ii) The branch of _______psychology applies the general principles of psychology to the art of education.
(Educational, Clinical, Biological, Social)

iii) Systematic examination of one's own thought means______.
(Observation, Intraspection, Case study, Experiment)

iv) The source of energy that activates the human organism is called____.
(Attitude, Perception, Memory, Motivation)

v) According to Titchener,________is identical with sensory clearness.
(Attention, Motivation, Forgetting, Attitude)

Q4) Explain native, scope and objectives of teaching the subject psychology at higher secondary school level with suitable examples. **[15]**

OR

Explain experimental method of psychology with following points.

a) Meaning
b) Native
c) Merits
d) Limitations
e) Educational implication.

munotes.in

Q5) Analyse textbook of 11std psychology with using following point. **[15]**

a) Objectives
b) External aspects
c) Internal aspects
d) Learning experiences
e) Educational implication.

OR

Explain qualities and role of psychology subject teacher with suitable examples.

Q6) Answer the following questions in brief. (any two) : **[10]**

a) Explain meaning of observational method.
b) Explain relation of the psychology with Education.
c) Explain types of curriculum with diagram.
d) Explain technology based learning resources.

❖ ❖ ❖

Total No. of Questions : 6]

मानसशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) मानसशास्त्राच्या खालील शाखा सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

अ) पर्यावरणीय मानसशास्त्र

ब) आरोग्याचे मानसशास्त्र

क) चिकित्सा आणि समुपदेशनाचे मानसशास्त्र

किंवा

मानसशास्त्राची व्यक्ती अभ्यास पद्धती खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) अर्थ

ब) स्वरूप

क) फायदे

ड) तोटे

इ) शैक्षणिक उपयोजन

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) अवधान आणि अवबोध यातील फरक स्पष्ट करा.

ब) स्मृतीचे प्रकार स्पष्ट करा.

क) मास्लोची गरजांची श्रेणी आकृतीसह स्पष्ट करा.

ड) अभिवृत्ती ही संकल्पना निर्मितीसह स्पष्ट करा.

इ) ताण कमी करण्यासाठी कोणते तंत्रे उपयुक्त ठरतात ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) योग्य जोड्या जूळवा. [5]

	अ		ब
i)	वर्तनवादी दृष्टीकोन	अ)	एबिंगहास
ii)	विस्मरणाचा वक्र	ब)	जे. बी. वॅटसन
iii)	प्रायोगिक मानसशास्त्र	क)	योग्य अर्थनिर्वचन
iv)	अवबोध	ड)	असामान्य वर्तनाची बाब
v)	जीवन वृत्तांत पद्धती	इ)	विल्यम वुंट
		फ)	सिग्मंड फ्राईड

ब) रिकाम्या जागा पूर्ण करा. [5]

i) वॅटसन यांच्या मते, मानसशास्त्र म्हणजे .... चा अभ्यास करणारे शास्त्र होय.
(आत्मा, मन, जाणिव, वर्तन)

ii) मानसशास्त्रातील सामान्य तत्वांचे कला शिक्षणात केलेले उपयोजन म्हणजे .... होय.
(शैक्षणिक मानसशास्त्र, चिकित्सा मानसशास्त्र, जैविक मानसशास्त्र, सामाजिक मानसशास्त्र)

iii) स्वत:च स्वत:चे विचारांचे केलेले तंत्रशुद्ध परिक्षण म्हणजे .... होय.
(निरिक्षण, आत्मनिरिक्षण, व्यक्ती अभ्यास, प्रयोग)

iv) मानवी चेतनसंस्थेला कार्यान्वित करणारा उर्जेचा स्त्रोत म्हणजे .... होय.
(अभिवृत्ती, अवबोध, स्मृती, प्रेरणा)

v) टीचनेर यांच्या मते, निवडक स्पष्ट संवेदना म्हणजे .... होय.
(अवधान, प्रेरणा, विस्मरण, वृत्ती)

munotes.in

प्रश्न 4) उच्च माध्यमिक स्तरावरील मानसशास्त्र विषयाचे स्वरूप, व्याप्ती आणि अध्यापनाची उद्दिष्टये सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मानसशास्त्राची 'प्रायोगिक पद्धती' खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) अर्थ

ब) स्वरूप

क) गुण

ड) दोष

इ) शैक्षणिक उपयोजन

प्रश्न 5) मानसशास्त्र विषयाचे इयत्ता 11 वी च्या पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) उद्दिष्टे

ब) बाह्यरंग

क) आंतरंग

ड) अध्ययन अनुभूती

इ) शैक्षणिक उपयोजन

किंवा

मानसशास्त्र विषय शिक्षकाचे गुण आणि क्षमता सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) निरिक्षण पद्धतीचा अर्थ स्पष्ट करा.

ब) मानसशास्त्र आणि शिक्षणशास्त्र विषयांचा संबंध स्पष्ट करा.

क) अभ्यासक्रम रचनेच्या पद्धती आकृतीसह स्पष्ट करा.

ड) तंत्रज्ञानाधारित अध्ययनाची स्त्रोत सोदाहरण स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

PHILOSOPHY

[Max. Marks :80

Q1) a) Explain any two definitions of Philosophy. **[8]**

b) Describe nature and scope of moral philosophy. **[7]**

OR

a) Discuss any two branches of Philosophy. **[8]**

b) Explain and argue for need of environmental Ethics. **[7]**

Q2) Write short notes on any three of the following. **[15]**

a) Various sources of knowledge

b) Nyaya conception of Pratyaksha

c) Reformative theory of Punishment

d) The Coherence theory of Truth.

e) Intuition

Q3) Fill in the blanks with suitable option. **[10]**

i) 'Philosophy' is love of______.

(Power, Wisdom, Culture, Art)

ii) Epistemology is study of ______.

(Knowledge, Beauty, Conduct, Truth)

iii) _____is the father of scepticism.

(Kant, Locke, Berkeley, Hume)

iv) There are _____types of theories of punishment.

(2,3,4,5)

v) Nyaya Darsana divides Pratyaksha into______classes.

(1,2,3,4)

vi) Which of the following philosopher proposes pragmatic theory of Truth.

(Hume, Kant, James, Descarte)

vii) Correspondance theory is a correspondance between knowledge claim and______.

(Reality, Beauty, Consistancy, Wisdom)

munotes.in

viii) Nyaya Darsana accepts _____no. of Pramanas.
(1,3,5,4)

ix) There are _____no. of branches of Philosophy.
(3,4,5,6)

x) There are_____no. of Varnas according to vedic Darsana.
(2,3,4,5)

Q4) Discuss the relation of Philosophy with Education. **[15]**

OR

Discuss 'Discussion' method of teaching Philosophy. Give its Limitations.

munotes.in

Q5) What points should be considered while framing syllabus of philosophy? Explain in detail. **[15]**

OR

State the structure of Philosophy as Teaching Method. Discuss the need of Content Analysis in teaching Philosophy.

Q6) Write short notes on any two of the following. **[10]**

a) Objectives of Teaching Philosophy.

b) The relation of History with Philosophy.

c) Core element in Philosophy.

d) 'Seminar' as method of teaching Philosophy.

Total No. of Questions : 6]

तत्वज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) तत्वज्ञानाच्या कोणत्याही दोन व्याख्या स्पष्ट करा. [8]

ब) नैतिक तत्वज्ञानाचे स्वरूप आणि व्याप्ती विशद करा. [7]

किंवा

अ) तत्वज्ञानाच्या कोणत्याही दोन शाखांची चर्चा करा. [8]

ब) पर्यावरणीय नीतिशास्त्राची गरज स्पष्ट करा आणि त्यासाठी आवश्यक असणारा युक्तीवाद सांगा. [7]

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर टिपा लिहा. [15]

अ) प्रमाणाची विविध साधने

ब) न्यायाची प्रत्यक्ष संकल्पना

क) शिक्षेचा सुधारणावादी सिद्धान्त

ड) सत्याविषयीचा सुसंवाद सिद्धान्त

इ) अंत: प्रज्ञा

प्रश्न 3) योग्य पर्यायाने रिकाम्या जागा भरा. [10]

i) 'Philosophy' म्हणजे .... विषयीचे प्रेम होय.

(सत्ता, शहाणपण, संस्कृती, कला)

ii) ज्ञानशास्त्रात .... या विषयाचा अभ्यास केला जातो.

(ज्ञान, सौंदर्य, आचरण, सत्य)

iii) .... हा संशयवादाचा जनक समजला जातो.

(कान्ट, लॉक, बर्कले, ह्युम)

iv) शिक्षेच्या सिद्धान्ताचे .... इतके प्रकार आहेत.

(2, 3, 4, 5)

v) न्यायदर्शनानुसार प्रत्यक्षाचे .... प्रकारात वर्गीकरण केले जाते.

(1, 2, 3, 4)

vi) खालीलपैकी कोणता तत्वज्ञ सत्याविषयीचा फलवादी सिद्धान्त मांडतो.

(ह्युम, कान्ट, जेम्स, देकार्त)

vii) सत्याविषयीचा अन्वय सिद्धान्त म्हणजे ज्ञानप्रतिज्ञेचा .... शी असणारा संबंध होय.

(वास्तव, सौंदर्य, सुसंगती, शहाणपण)

munotes.in

viii) न्याय दर्शन .... इतकी प्रमाणे स्वीकारते.

(1, 3, 5, 4)

ix) तत्वज्ञानाच्या .... इतक्या शाखा आहेत.

(3, 4, 5, 6)

x) वेदिक दर्शनानुसार .... इतके वर्ण मानले गेले आहेत.

(2, 3, 4, 5)

प्रश्न 4) तत्वज्ञानाचा शिक्षणशास्त्राशी असणारा संबंध विशद करा. **[15]**

किंवा

तत्वज्ञानाची अध्यापन पद्धती म्हणून 'चर्चा' पद्धतीची तिच्या मर्यादेसह चर्चा करा.

प्रश्न 5) तत्वज्ञानाचा अभ्यासक्रम बनविताना आवश्यक असणाऱ्या मुद्यांची चर्चा करा. **[15]**

किंवा

एक अध्ययनपद्धती म्हणून तत्वज्ञानाची रचना सांगा. तत्वज्ञान अध्यापनात असणारी आशय विश्लेषणाची गरज विशद करा.

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा. **[10]**

अ) तत्वज्ञान शिकविण्याची उद्दिष्टे.

ब) इतिहास आणि तत्वज्ञान यांचा संबंध.

क) तत्वज्ञानातील मूलतत्वे.

ड) तत्वज्ञान शिकविण्याची 'परिसंवाद' पद्धती.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

SOCIOLOGY

[Max. Marks :80

Q1) a) Explain the concept of Sociology. **[5]**

b) Discuss the scope and uses of Sociology. **[10]**

OR

a) Define Sociology. **[5]**

b) Discuss the nature of Sociology. **[10]**

Q2) Write short notes on (any three) : **[15]**

a) Difference between Urban and Rural Community.

b) Types of families.

c) Socialization process for girls.

d) Dysfunctions of religion.

e) Child labour.

Q3) A) Fill in the blanks with the appropriate alternative from the options Provided : **[5]**

i) ______ is known as the father of Indian Sociology.

a) Dr. Srinivas

b) Dr. Mukherjee

c) Dr. Ghurye

ii) A clash between two roles is called ______.

a) role set

b) role-conflict

c) role-obligations

iii) The position that one acquires through effort is called _____ status.

a) ascribed

b) achieved

c) social

iv) Hindu Marriage is a ______.

a) Contract

b) Custom

c) Sacrament

v) Social Problems are ______.

a) Personal

b) Local

c) Universal

munotes.in

B) Match the following : - **[5]**

	Column - A		Column - B
i)	Varna system	a)	Impact of Individualism
ii)	Ahimsa	b)	Magic
iii)	Industrialization	c)	Jainism
iv)	Tribal Community	d)	Islamic period
v)	Urban Community	e)	British period
		f)	Hindu society

Q4) Discuss the relations of Sociology with Anthropology, Economics and Education. **[15]**

OR

Discuss the objectives of teaching sociology at 11th std. As a Sociology teacher how will you develop national integration among your students.

Q5) How will you use field visit in teaching Sociology. **[15]**

OR

As a Sociology teacher, how will you use technology while teaching sociology in your class.

Q6) Write short notes on (any two) : **[10]**

a) Interview as a source of data collection.

b) Inculcation of values through sociology subject.

c) Use of project method is teaching sociology.

d) Qualities of a sociology teacher.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

समाजशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) समाजशास्त्राची संकल्पना स्पष्ट करा. [5]

ब) समाजशास्त्राची व्याप्ती व उपयोगांची चर्चा करा. [10]

किंवा

अ) समाजशास्त्राची व्याख्या द्या. [5]

ब) समाजशास्त्राचे स्वरुपाची चर्चा करा. [10]

प्रश्न 2) टिपा लिहा कोणतेही तीन. [15]

अ) शहरी व ग्रामीण समूदायातील फरक.

ब) कुटुंबाचे प्रकार.

क) मुलींसाठी सामाजीकरण प्रक्रिया.

ड) धर्माचे (दोष) अपकार्ये.

इ) बाल कामगार.

प्रश्न 3) अ) कंसातील योग्य पर्याय निवडून खालील विधाने पूर्ण करुन लिहा. [5]

i) .... यांना भारतीय समाजशास्त्राचे जनक म्हणतात.

अ) डॉ. श्रीनिवास

ब) डॉ. मुखर्जी

क) डॉ. घुर्ये

ii) दोन भूमिकांमधील संघर्षाला .... म्हणतात.

अ) भूमिका संच

ब) भूमिका संघर्ष

क) भूमिकेचे कर्तव्य

iii) व्यक्तीला त्याच्या स्वकृतत्वाने प्राप्त होणाऱ्या दर्जास .... म्हणतात.

अ) अर्पित

ब) अर्जित

क) सामाजिक

iv) हिंदूविवाह हा एक .... आहे.

अ) करार

ब) प्रथा

क) संस्कार

munotes.in

v) सामाजिक समस्या .... आहेत.

अ) व्यक्तिगत

ब) स्थानिक

क) सार्वत्रिक

ब) जोड्या लावा. [5]

स्तंभ – अ		स्तंभ – ब	
i)	वर्णव्यवस्था	अ)	व्यक्तिवादाचा प्रभाव
ii)	अहिंसा	ब)	जादू
iii)	उद्योगीकरण	क)	जैन धर्म
iv)	आदिवासी समुदाय	ड)	इस्लाम कालखंड
v)	नगर समुदाय	इ)	ब्रिटिश कालखंड
		फ)	हिंदू समाज

प्रश्न 4) समाजशास्त्राचा मानववंश शास्त्र, अर्थशास्त्र व शिक्षणशास्त्राशी संबंधाची चर्चा करा. [15]

किंवा

इयत्ता अकरावी करीता समाजशास्त्राचे अध्यापनाचे उद्दिष्टयांची चर्चा करा. समाजशास्त्राचे शिक्षक म्हणून, तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये राष्ट्रीय एकात्मता विकसित करण्यासाठी तुम्ही काय प्रयत्न कराल.

प्रश्न 5) समाजशास्त्र अध्यापनात क्षेत्र भेट ची उपयोगिता तुम्ही कसे कराल ते स्पष्ट करा. [15]

किंवा

समाजशास्त्राचे शिक्षक म्हणून, तुमच्या वर्गात समाजशास्त्र अध्यापनात तंत्रविज्ञानाचे वापर कसे कराल ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

अ) मुलाखात प्रदत्त गोळा करण्याचे एक स्त्रोत.

ब) समाजशास्त्र विषयातून मूल्यांची रुजवणे.

क) समाजशास्त्र अध्यापनात प्रकल्प पद्धतीचे उपयोग.

ड) समाजशास्त्र शिक्षकाचे गुण.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

POLITICAL SCIENCE

[Max. Marks :80

Q1) State the structure and functions of National Human Rights Commission.**[15]**

OR

Explain the powers and functions of the President in detail.

Q2) Write answers in brief. (Any three) **[15]**

a) Principle of self-determination.

b) Public Interest Litigation and Human Rights.

c) Non alignment movement.

d) Collective responsibility

e) Son of soil theory.

Q3) A) Fill in the blanks using correct alternative. **[5]**

i) In the political theory _______ is the central theme.

a) State b) Nation

c) Government d) Judiciary

ii) People of Pakistan united on the basis of _____.

a) religion b) caste

c) race d) geography

iii) The king of England approved ______ in 1215.

a) Bill of Rights b) Magna Carta

c) Human Rights declaration d) Pitition of Human Rights.

iv) ______ liberty mean independence of state.

a) Civil b) Political

c) Economic d) National

v) President of India nominates ______ members in Loksabha.

a) 12 b) 18

c) 02 d) 05

munotes.in

B) Match the following pairs. **[5]**

Group A		Group B	
i)	Speaker of Loksabha	a)	Ex-officio chairman
ii)	Prime Minister	b)	Governors report
iii)	State Emergency	c)	Nominal Head
iv)	Vice - president	d)	Majority Party Leader
v)	President	e)	Removal by members of Loksabha
		f)	Art. 356

Q4) Explain meaning and definition of political science. Explain the nature and scope of political science subject. As a political science teacher what efforts will you take to develop interest in political science among students. **[15]**

OR

Explain the relation of political science subject with following subject with appropriate examples.

i) Economics

ii) Sociology

iii) Psychology

Q5) Prepare a structure of political science. Explain how this structure is useful for political science teacher? **[15]**

OR

What is content analysis? Explain the Davies Matrix Technique of content analysis.

Q6) Write short answers (any two) **[10]**

a) Explain the place of political science of subject at higher secondary curriculum.

b) State the qualities of good political science teacher.

c) Explain the utilization of Lecture method.

d) Explain the seminor method.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

राजनीति विज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोगाची रचना व कार्ये सांगा. **[15]**

किंवा

राष्ट्रपतीचे अधिकार व कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) स्वयंनिर्णयाचे तत्व

ब) लोकहितार्थ याचिका आणि मानवी हक्क

क) अलिप्त चळवळ

ड) सामूहिक जबाबदारी

इ) भूमिपुत्र सिद्धांत

प्रश्न 3) अ) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) ________ ही राजकीय सिद्धांतातील मध्यवर्ती संकल्पना आहे.

अ) राज्य ब) राष्ट्र

क) शासन ड) न्यायव्यवस्था

ii) पाकिस्तानमधील जनता ________ ह्या घटकामुळे एकत्र आली.

अ) धर्म ब) जात

क) वंश ड) भूगोल

iii) ________ ही सनद इंग्लंडच्या राजाने 1215 मध्ये मान्य केली.

अ) बिल ऑफ राईटस्

ब) मॅग्ना कार्टा

क) मानवी हक्कांचा जाहीरनामा

ड) पिटीशन ऑफ राईटस्

iv) ________ स्वातंत्र्य म्हणजे राज्याचे स्वातंत्र्य होय.

अ) नागरी ब) राजकीय

क) आर्थिक ड) राष्ट्रीय

v) भारताचे राष्ट्रपती लोकसभेत ________ सभासदांची नेमणूक करतो.

अ) 12 ब) 18

क) 2 ड) 5

munotes.in

ब) जोड्या जुळवा. [5]

गट – अ		गट – ब	
i)	लोकसभेचा सभापती	अ)	राज्यसभेचा पदसिद्ध अध्यक्ष
ii)	पंतप्रधान	ब)	राज्यपालांचा अहवाल
iii)	घटकराज्यातील आणीबाणी	क)	नामधारी प्रमुख
iv)	उपराष्ट्रपती	ड)	बहुमत पक्षाचा नेता
v)	राष्ट्रपती	इ)	लोकसभा सभासदांकडुन बडतर्फ
		फ)	356 वे कलम

प्रश्न 4) राज्यशास्त्राचा अर्थ आणि व्याख्या स्पष्ट करा. राज्यशास्त्र विषयाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा. राज्यशास्त्र विषयाबद्दल आवड निर्माण होण्यासाठी राज्यशास्त्र विषय शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? [15]

किंवा

राज्यशास्त्र विषयाचा खालील विषयांसाठी असणारा संबंध सोदाहरण स्पष्ट करा.

i) अर्थशास्त्र

ii) समाजशास्त्र

iii) मानसशास्त्र

प्रश्न 5) राज्यशास्त्र विषयाची संरचना तयार करा. विषय संरचनेचा राज्यशास्त्र विषय शिक्षकाला कशाप्रकारे उपयोग होईल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

आशय विश्लेषण म्हणजे काय? आशय विश्लेषणासाठी डेव्हिस मॅट्रिक्सची तंत्रे स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

अ) उच्च माध्यमिक अभ्यासक्रमातील राज्यशास्त्राचे स्थान स्पष्ट करा.

ब) चांगल्या राज्यशास्त्र शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये सांगा.

क) व्याख्यान पद्धतीची उपयुक्तता स्पष्ट करा.

ड) परिसंवाद पद्धत स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

LOGIC

[Max. Marks :80

Q1) Explain the modern perspective of proposition. Write the difference between **[15]**

i) Truth and Validity

ii) Proposition and sentence

OR

What is direct Proof? Explain direct proof with appropriate example.

Q2) Write short answer on (any three): **[15]**

a) Ostensive definition and extensive definition with example.

b) Construct and explain the Venn Diagram for the following:

i) Some people are painters.

ii) All vegetables are bitter

c) Explain concept induction.

d) Explain and discuss Kinds of Definition.

e) Square of opposition of Proposition.

munotes.in

Q3) Fill in the blanks with suitable option given. **[10]**

i) How many truth values are there in the proposition ______.
(Two, Three, Four)

ii) p·q is _______ proposition.
(Implicative, Disjunctive, Conjunctive)

iii) _________ is not the condition of decision procedure.
(Reliability, Neutrality, Finite)

iv) If students do hard work then they will pass. The form of this argument is _______.
($p \vee q$, $p \cdot q$, $p \supset q$)

v) Shorter truth table method can be used as testing the _________ of arguments.
(Validity, Reliability, Objectivity)

vi) When we deny a contingency, we get ________.

(tautology,contradiction, none of these)

vii) '$\vee$' is the symbol for ________.

(disjunction, equivalence, conjunction)

viii) The subject and the predicate are called _________.

(quantity, variable, terms)

ix) 'All animals are kind' is _______ preposition.

(A, E, I, O)

x) 'x,y,z' are propositional ________

(variables, constants, none of these)

Q4) What is the nature and scope of logic? Explain the importance of logic in teaching learning Process. **[15]**

OR

What is Inductive method? How will you help students in using this method of learning?

Q5) What is the concept of curriculum and syllabus. Show difference between curriculum and syllabus with example. **[15]**

OR

Explain what is learning resources? According to you which learning resources are more useful.

Q6) Write short answers on (any two): **[10]**

a) Merits of Deductive method.

b) Truth tree table.

c) Chronological method of construction of curriculum with example.

d) Importance of learning resources.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

तर्कशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) विधानांचा आधुनिक दृष्टीकोन स्पष्ट करा. पुढील फरक लिहा. **[15]**

अ) सत्यता आणि वैधता

ब) विधान आणि वाक्य

किंवा

प्रत्यक्ष सिद्धता म्हणजे काय? योग्य उदाहरणांच्या साहाय्याने प्रत्यक्ष सिद्धता स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) निर्देशात्मक व विस्तृत व्याख्या उदाहरणासह.

ब) खालील विधानांच्या व्हेन आकृत्या काढून स्पष्ट करा.

i) काही माणसे रंगारी असतात.

ii) सर्व भाज्या कडू असतात.

क) विगमन संकल्पना सांगा.

ड) व्याख्यांचे प्रकार सांगा व चर्चा करा.

इ) विधान प्रतियोग चौरस.

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. **[10]**

i) विधानामध्ये एकुण किती सत्यतामूल्ये असतात.

(दोन, तीन, चार)

ii) $p \cdot q$ हे .... विधान आहे.

(व्यंजन, वैकल्पिक, संधी)

iii) .... ही निर्णय पद्धतीची अट नाही.

(विश्वासार्हता, नैसर्गिकता, अनंतता)

iv) 'जर विद्यार्थ्यांनी परिश्रम केले तर ते पास होतील'. या विधानाचे चिन्हांकन .... असे होईल.

($p \vee q$, $p \cdot q$, $p \supset q$)

v) लघुसत्यता पद्धती युक्तिवादांची .... चाचणी घेण्यासाठी वापरली जाऊ शकते का?

(वैधता, विश्वासार्हता, वस्तुनिष्ठता)

vi) जेंव्हा आपण एखादे विधान नाकारतो तेव्हा आपणाला .... मिळते.

(सर्वत:सत्य, सर्वत:असत्य, यापैकी नाही)

munotes.in

vii) '∨' हे चिन्ह .... साठी वापरले जाते.

(वैकल्पिक, सममूल्य, संधी)

viii) उद्देश्य आणि विधेय यांना .... म्हटले जाते.

(प्रमाण, चर, पद)

ix) 'सर्व प्राणी दयाळू असतात'. हे .... विधान आहे.

(A, E, I, O)

x) 'x, y, z' हे विधनीय .... आहेत.

(चरे, अचरे, यापैकी नाही)

प्रश्न 4) तर्कशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्ती काय आहे? अध्यापन आणि अध्ययन प्रक्रियेतील तर्कशास्त्राचे महत्व सांगा. **[15]**

किंवा

विगमन अध्ययन पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा. या पद्धतीचा वापर तुम्ही विद्यार्थ्यांसाठी कसा कराल?

प्रश्न 5) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम ह्या संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करून त्याच्यातील फरक उदाहरणांच्या साह्याने स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अध्ययनाचे स्त्रोत कोणते आहेत? तुमच्या मते कोणते स्त्रोत जास्त उपयुक्त आहेत ते सांगा?

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) **[10]**

अ) नैगमनिक पद्धतीचे फायदे.

ब) सत्यता वृक्ष पद्धती.

क) अभ्यासक्रम रचनेची कालनिहाय पद्धती उदाहरणासहित सांगा.

ड) पारंपारिक अध्ययन स्त्रोत.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

PHYSICAL EDUCATION

[Max. Marks :80

Q1) Write down the definition, meaning and scope of physical education in detail. **[15]**

OR

Write a detail note on aims & objectives of physical education.

Q2) Write a short answer for following questions. (any three) **[15]**

a) Explain the criteria of participation and events in ancient Olympics?

b) Write in short about P.T. Usha.

c) Physical education trend in China.

d) Define physical education & its objectives?

e) Modern Olympic games.

munotes.in

Q3) A) Fill in the blanks **[5]**

i) The ancient Olympics games were started in _________.

a) 776 B.C. b) 788 B.C.

c) 394 A.D. d) 350 A.D.

ii) Sports authority of India was established in _______.

a) 1994 b) 1984

c) 1986 d) 1956

iii) The olympic motto 'citius' means _______.

a) Higher b) Faster

c) Stronger d) Better

iv) The highest sports award given to the sportsman in Maharashtra is _______.

a) Arjuna award b) Rajivgandhi Khelratna award.

c) Dronacharya award d) Shivchattrapati Award

v) The Arjun award was instuted in ________.

a) 1961 b) 1960

c) 1963 d) 1984

B) Match the pairs. **[5]**

Group 'A'		Group 'B'	
i)	P.T. Usha	a)	Athens
ii)	Ancient Olympics	b)	Gwalior
iii)	Modern Olympics	c)	Harry Buck
iv)	LNIPE	d)	Pierre de Coubertin
v)	YMCA	e)	Athletics
		f)	Trivendram

Q4) Explain the core elements of physical education in detail. **[15]**

OR

What is content analysis? Explain with suitable term in Physical education.

Q5) Explain the need & importance of learning resources in Physical education. **[15]**

OR

Describe the demonstration & project method in detail.

Q6) Answer the questions. (Any two) **[10]**

a) Merits of experimental method

b) Values in physical education.

c) Types of learning resources in physical education.

d) Qualities of Physical education teacher.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

शारीरिक शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) शारीरिक शिक्षणाची व्याख्या, अर्थ आणि व्याप्ति सविस्तर लिहा. **[15]**

किंवा

शारीरिक शिक्षणाच्या ध्येय व उद्दिष्टांबद्दल सविस्तर लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) प्राचीन ऑलिम्पीक खेळातील खेळाडूंच्या सहभागाचे निकष व खेळाच्या बाबी लिहा.

ब) पी. टी. उषा यांच्याबद्दल थोडक्यात लिहा.

क) चीन मधील शारीरिक शिक्षणाची वाटचाल.

ड) शिक्षणाची व्याख्या लिहून त्यांची उद्दिष्ट्ये लिहा.

इ) आधुनिक ऑलिम्पीक खेळ.

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) प्राचीन ऑलिम्पीक खेळाची सुरूवात .... मध्ये झाली.

अ) 776 इ.स.पु. ब) 788 इ.स.पु

क) 394 इ.स. ड) 350 इ.स.

ii) भारतीय खेळ प्राधिकरणाची स्थापना .... या साली झाली.

अ) 1994 ब) 1984

क) 1986 ड) 1956

iii) ऑलिम्पीक खेळाच्या ब्रीदवाक्यातील 'सिटीयस' म्हणजे ....

अ) उंचवान ब) वेगवान

क) बलवान ड) चांगला

iv) महाराष्ट्र राज्यात खेळात सर्वोच्च पुरस्कार .... हा दिला जातो.

अ) अर्जुन पुरस्कार ब) राजीव गांधी खेलरत्न पुरस्कार

क) द्रोणाचार्य पुरस्कार ड) शिव छत्रपती पुरस्कार

v) अर्जुन पुरस्काराची सुरूवात .... या साली झाली.

अ) 1961 ब) 1960

क) 1963 ड) 1984

munotes.in

ब) जोड्या जुळवा. [5]

गट 'अ'		गट 'ब'	
i)	पी. टी. उषा	अ)	अॅथेन्स
ii)	प्राचीन ऑलिम्पीक	ब)	ग्वालीयर
iii)	आधुनिक ऑलिम्पीक	क)	हॅरी बक
iv)	एलएनआयपीई	ड)	पीअर दी कुर्बर्टीन
v)	वाय. एम. सी. ए.	इ)	अॅथलेटिक्स
		फ)	त्रिवेंद्रम

प्रश्न 4) शारीरिक शिक्षणाचे गाभा (मुलभूत) घटक सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

किंवा

आशय विश्लेषण म्हणजे काय? शारीरिक शिक्षणातील कोणत्याही एका सज्ञेमार्फत स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) शारीरिक शिक्षणातील अध्ययनाच्या स्त्रोतांची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्रात्यक्षिक व प्रकल्प पद्धतीचे सविस्तर वर्णन करा.

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [10]

अ) प्रायोगीक पद्धतीचे गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

ब) शारीरिक शिक्षणातील नितीमुल्ये.

क) शारीरिक शिक्षणातील अध्ययन स्त्रोतांचे प्रकार.

ड) शारीरिक शिक्षण शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

YOGA EDUCATION

[Max. Marks :80

Q1) a) Explain concept of yoga? Write the Relevance of Yoga & Life Style. **[8]**

b) Write in Brief eight kinds of Yoga. **[7]**

OR

a) Write in details different periods of Yoga in Indian History. **[8]**

b) Explain different Paths of Yoga and how they are helpful to attain the liberation? **[7]**

Q2) Write the short for following Questions. (any Three) **[15]**

a) Write in details Anuloma-Viloma.

b) What is Kumbhaka? Write 05 main Prana's and 05 Sub Prana's.

c) Write in details Relation of Yoga and Spine.

d) Proper diet is the key for health, Explain?

e) What is Pranayam? Explain the importance of Bandhas in Pranayam.

Q3) A) Select the appropriate option and fill in the blanks. **[5]**

i) Bhagavatgita defines __________.

a) Laughter Yoga b) Karma Yoga

c) Patanjali Yoga d) Kriya Yoga

ii) Shavasana is __________ asana.

a) Relaxative b) Cultural

c) Meditative d) None of these

iii) In Ashtang Yoga the meaning of 'Ashta' means __________.

a) 06 b) 07

c) 08 d) 09

iv) Kapalbhati is __________.

a) Asana b) Pranayam

c) Shuddhi Kriya d) Dhyana

v) Patanjali Yoga Sutra is written by __________.

a) Shankaracharya b) Patanjali

c) Jnyaneshwar d) Vyasa

munotes.in

B) Match the pairs. **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	Ashtang Yoga	a)	Tapa
ii)	Hathpradipika	b)	Satya
iii)	Yama	c)	Sthiram, Sukham
iv)	Niyam	d)	Karmasu Kushayam
v)	Asana	e)	Yogi Swathmaram
		f)	Patanjali

Q4) Write in details reasons of emotional disorders and write their solutions. **[15]**

OR

What is Yoga therapy? Explain in details. Principles of Preventive Yoga Practice.

Q5) Write in details place of Yoga in Education. **[15]**

OR

Explain relation of Yoga and Health Education.

Q6) Solve any Two Questions. **[10]**

a) Write about 'Anandmaykosh'.

b) Write about 'experiment method'.

c) Explain Discussion Method.

d) Explain Alignment in Asana.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

योग शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) योगाची संकल्पना स्पष्ट करा. योगा आणि जीवनशैली यांचा सुसंबद्धपणा लिहा. [8]

ब) योगाचे आठ प्रकार संक्षिप्त लिहा. [7]

किंवा

अ) भारतीय इतिहासातील विविध कालखंड स्पष्ट करा. [8]

ब) योगाचे विविध मार्ग स्पष्ट करून समाधी प्राप्त करण्यासाठी हे मार्ग कसे उपयोगी आहेत ते स्पष्ट करा. [7]

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) : [15]

अ) अनुलोम–विलोम विस्तृत स्पष्ट करा.

ब) कूंभक म्हणजे काय? पाच मुख्य प्राण आणि पाच उपप्राण लिहा.

क) योग आणि पाठीचा कणा यांचा संबंध स्पष्ट करा.

ड) योग्य आहार ही स्वास्थ्याची गुरूकिल्ली आहे. हे विधान स्पष्ट करा.

इ) प्राणायाम म्हणजे काय? प्राणायमामध्ये बंधाचे महत्व सांगा.

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागी योग्य पर्यायाचा शब्द भरून वाक्य पुन्हा लिहा. [5]

i) भगवद्गिता .... परिभाषीत करते.

अ) हास्य योग ब) कर्म योग

क) पतंजली योग ड) क्रिया योग

ii) शवासन हे .... आसन आहे.

अ) विश्रांतीकारक ब) सांस्कृतिक

क) ध्यानात्मक ड) वरील पैकी नाही

iii) अष्टांग योगामध्ये 'अष्ट' म्हणजे ....

अ) 6 ब) 7

क) 8 ड) 9

iv) कपालभाती .... आहे.

अ) आसन ब) प्राणायम

क) शुद्धीक्रिया ड) ध्यान

v) पतंजली योग सूत्र हे .... यांनी लिहिले.

अ) शंकराचार्य ब) पतंजली

क) ज्ञानेश्वर ड) व्यास

munotes.in

ब) जोड्या जुळवा. [5]

	गट 'अ'		गट 'ब'
i)	अष्टांग योग	अ)	तप
ii)	हठप्रदिपिका	ब)	सत्य
iii)	यम	क)	स्थिरम्, सुखम
iv)	नियम	ड)	कर्मसू कौश्यम्
v)	आसन	इ)	योगी स्वाथत्माराम
		फ)	पतंजली

प्रश्न 4) मानसिक विकाराची कारणे लिहून मानसिक विकारावर उपाय लिहा. [15]

किंवा

योग उपचार पद्धती म्हणजे काय? योग निवारणाची तत्वे सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) योगाचे शिक्षणातील स्थानाविषयी सविस्तर लिहा. [15]

किंवा

योग आणि आरोग्य शिक्षण यांचा संबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [10]

अ) आनंदमय कोषाविषयी लिहा.

ब) प्रायोगीक पद्धती विषयी लिहा.

क) चर्चा पद्धती विषयी स्पष्ट लिहा.

ड) योगातील संरेखन स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

MUSIC AND ART EDUCATION

[Max. Marks :80

Q1) Describe the detailed contribution of Pt. Vishnu Narayan Bhatkhande to Indian Classical Music. **[15]**

OR

Give short description of the various forms of Music and write in detail about 'Hindustani Music System'.

Q2) Solve any three : **[15]**

a) Write down the classical information of *Raag Bageshri*.

b) Write a short note on *Kirana Gharana.*

c) Write a short note on *Gwalior Gharana.*

d) Write a short note giving proper examples of stringed instruments.

e) Write a short note on *Ravindra Sangit.*

munotes.in

Q3) A) Match the pairs. **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	Matras in Taal Dadara	a)	Yaman
ii)	Divisions of Tritaal	b)	Three
iii)	Descending order of the notes	c)	Four
iv)	Claps in Tritaal	d)	Six
v)	Thaat of Raag Yaman	e)	Aaroh
		f)	Awaroh
		g)	Kalyan

B) Fill in the blanks. **[5]**

i) _____ founded the Gandharva Mahavidyalaya.
(Pt. V. D. Paluskar, Pt. V. N. Bhatkhande, Pt. Vyankatmakhi)

ii) Tritaal consists of ______ Matras.
(3, 16, 12)

iii) _____ is the author of Natyashastra.
(Pt. V. D. Paluskar, Bharatmuni, Sharangdev)

iv) The first matra of any Taal is called as _____.
(Kaal, Laya, Sam)

v) Tutari is a _____ instrument.
(Avanaddha, Sushir, Ghana)

Q4) Describe modern system of music education. **[15]**

OR

Write in brief about the resources of music education. Describe the role of mass media tools in music education.

Q5) Describe the role and importance of Music education at secondary level. **[15]**

OR

Describe in detail the abilities, role and nature of work of a Music teacher.

Q6) Attempt any two. **[10]**

a) Music and Psychology

b) Music therapy

c) Gharanas of Music

d) Gurukul system of Music education

munotes.in

Total No. of Questions : 6] **संगीत आणि कला शिक्षण**

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) भारतीय संगीत प्रचार – प्रसाराच्या दृष्टिने पं. विष्णू नारायण भातखंडे यांच्या कार्याची विस्तृत माहिती लिहा. **[15]**

किंवा

संगीताच्या विविध प्रकारांची थोडक्यात माहिती लिहून 'हिंदुस्थानी संगीत पद्धती' बद्दल विस्ताराने लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) बागेश्री रागाची शास्त्रीय माहिती लिहा.

ब) किराणा घराण्याविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.

क) ग्वाल्हेर घराण्याविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.

ड) तंतुवाद्य प्रकाराचा थोडक्यात सोदाहरण परिचय द्या.

इ) रविंद्र संगीत प्रकाराचा थोडक्यात परिचय द्या.

प्रश्न 3) अ) जोड्या जुळवा. **[5]**

गट 'अ'		गट 'ब'	
i)	दादरा तालाच्या मात्रा	अ)	यमन
ii)	त्रितालाचे खंड	ब)	तीन
iii)	स्वरांचा उतरता क्रम	क)	चार
iv)	त्रितालातील टाळ्या	ड)	सहा
v)	यमन रागाचा थाट	इ)	आरोह
		फ)	अवरोह
		य)	कल्याण

munotes.in

ब) रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) गांधर्व महाविद्यालयाची स्थापना .... यांनी केली

(पं. वि. दि. पलुस्कर, पं. वि.ना. भातखंडे, पं. व्यंकटमखि)

ii) त्रितालात .... मात्रा असतात.

(3, 16, 12)

iii) नाट्यशास्त्र या ग्रंथाची निर्मिती .... यांनी केली होती.

(पं. वि. दि. पलुस्कर, भरतमुनि, शारंगदेव)

iv) तालाच्या पहिल्या मात्रेला .... म्हणतात.

(काल, लय, सम)

v) तुतारी हे .... वाद्य आहे.

(अवनद्ध, सुशिर, घन)

प्रश्न 4) संगीत अध्यापनाची आधुनिक पद्धती या विषयावर विस्तृत चर्चा करा. **[15]**

किंवा

संगीत अध्ययनाची संसाधने थोडक्यात सांगून संगीताच्या अध्ययन – अध्यापन प्रक्रियेत समूह संपर्क साधनांची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) 'माध्यमिक शिक्षणात संगीताचे स्थान व महत्त्व' या विषयावर विस्ताराने लिहा. **[15]**

किंवा

संगीत शिक्षकाच्या क्षमता, भूमिका व कार्ये या विषयावर विस्तृत विवेचन करा.

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) संगीत व मानसशास्त्र

ब) संगीतोपचार

क) संगीतातील घराणी

ड) गुरुकुल संगीत शिक्षण पद्धती

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

VALUE EDUCATION

[Max. Marks :80

Q1) What is meant by value? Explain with suitable example, why there is a need of Value Education in the Present World? **[15]**

OR

Explain the importance of following values in life -

a) Truth

b) Inclusiveness

c) Honesty

Q2) Answer any three of the following : **[15]**

a) What is the nature of Value System?

b) What is the concept of Holistic living?

c) What is the nature of Personal values?

d) What do you mean by value crisis?

e) Suggest Five remedies to overcome from the problem of Corruption.

munotes.in

Q3) a) Write down the meaning of the following values in one sentence. **[5]**

i) Commitment.

ii) Forgiveness.

iii) Self Esteem.

iv) Positive thinking.

v) Integrity.

b) Answer the Following questions in one sentence. **[5]**

i) What is Civilization?

ii) What is Time, Task and Resource Management.

iii) Write down any two examples of Social Evils.

iv) Write down any one purpose of Value Education.

v) What is Alcoholism?

Q4) Explain following methods of teaching values in detail **[15]**

a) Lecture

b) Library method

c) Discussion

OR

What are the objectives of value education at school level? Explain the place of values in school curriculum.

Q5) Explain the nature of core elements and values in National Policy of Education. **[15]**

OR

What is the structure of values? Explain the nature of curriculum and syllabus of values.

Q6) Solve any two : **[10]**

a) Explain the content analysis of values in brief.

b) Explain the Features of Seminar method.

c) Explain the structure of values in short.

d) Explain the place of values in School Curriculum.

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

मूल्य शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) मूल्य म्हणजे काय? सध्याच्या युगात मूल्य शिक्षण गरजेचे का आहे? ते सोदाहरण स्पष्ट करा.[15]

किंवा

पुढील मुल्यांचे जीवनातील महत्त्व स्पष्ट करा.

अ) सत्य

ब) सर्वसमावेशकता

क) प्रामाणिकपणा

प्रश्न 2) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. [15]

अ) मूल्य प्रणालीचे स्वरूप कसे आहे.

ब) 'समष्टिवादी जीवन' ही संकल्पना काय आहे?

क) वैयक्तिक मूल्यांचे स्वरूप काय आहे?

ड) मूल्य संघर्ष म्हणजे काय?

इ) भ्रष्टाचार निर्मूलनासाठी 5 उपाय सूचवा.

प्रश्न 3) अ) खालील मूल्यांचे अर्थ एका वाक्यात लिहा. [5]

i) बांधिलकी

ii) क्षमाशीलता

iii) आत्म-प्रतिष्ठा

iv) सकारात्मक विचारशीलता

v) एकता/एकात्मता

munotes.in

ब) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा. [5]

i) सभ्यता म्हणजे काय?

ii) वेळ, कार्य व संसाधनांचे व्यवस्थापन म्हणजे काय?

iii) सामाजिक समस्यांची दोन उदाहरणे लिहा.

iv) मूल्य शिक्षणाचा कोणताही एक हेतू लिहा.

v) मद्य व्यसनाधिनता म्हणजे काय?

प्रश्न 4) मूल्याध्यापनाच्या खालील पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

अ) व्याख्यान

ब) ग्रंथालय पद्धती

क) चर्चा

किंवा

शालेय स्तरावर मूल्य अध्यापनाची उद्दिष्टे कोणती? शालेय अभ्यासक्रमातील मूल्यांचे स्थान स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणातील गाभाभूत घटक व मूल्यांचे स्वरूप स्पष्ट करा. [15]

किंवा

मूल्यांची संरचना म्हणजे काय? मूल्यांच्या अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रमाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. [10]

अ) मूल्यांचे आशय विश्लेषण थोडक्यात स्पष्ट करा.

ब) सेमिनार पद्धतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

क) मूल्यांची संरचना थोडक्यात स्पष्ट करा.

ड) शालेय अभ्यासक्रमातील मूल्यांचे स्थान.

⌘⌘⌘

munotes.in